

VADÁSZÉVKÖNYV

2024

groupama.hu

Hirdetésünk tájékoztató jellegű, nem tartalmazza a szolgáltatásokkal és a termékkel kapcsolatos valamennyi információt, és nem minősül ajánlattételnek. A teljes körű tájékozódás érdekében, kérjük, mindenképpen olvassa el a vonatkozó biztosítási feltételeket, amelyek tartalmazzák többek között a biztosító szolgáltatásának korlátozását, a kizárásokat, és a mentesüléseket, amelyek a www.groupama.hu weboldalon is megtalálhatók. Az ügyfelek biztosítási panaszaiakkal személyesen a biztosító ügyfélszolgálati irodáiban dolgozó munkatársaihoz fordulhatnak, telefonon keresztül a biztosító TeleCenter +36 1 467 5500 telefonszámán, elektronikus levélben a www.groupama.hu weboldal „Írjon nekünk” menüpontjában, írásban az 1380 Budapest, Pf. 1049 levélcímen tehetik meg. A biztosító felett a szakmai felügyelete Magyar Nemzeti Bank (1013 Budapest, Krisztina körút 55.) látja el. A Groupama Biztosító Zrt. székhelye: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/C.

Groupama
Biztosító

2024. ÉVI
VADÁSZÉVKÖNYV

VADÁSZÉVKÖNYV

2024

DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZKAMARA
VADÁSZÉVKÖNYV 2024

Felelős szerkesztő
DR. JÁMBOR LÁSZLÓ

A szerkesztőség tagjai
BAJDIK PÉTER, BERGER ANDOR, BOTTA ZSÓFIA, BUGYI ANDREA,
DÉNES RITA, FÖLDVÁRI ATTILA, KOVÁCS GÁBOR, KOVÁCS ZSOLT,
RUNG ÁRON, WALLENDUMS PÉTER

A borító fotóját BLAUMANN ÖDÖN készítette

A Kalendáriumot WALLENDUMS PÉTER állította össze

Lektorálta
GELLÉR TIBOR

Tervezés, nyomdai előkészítés
DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

Nyomta és kötötte
Print Brokers Team Kft.

ISSN 1419-4732

Szerkesztőség címe:
3000 Hatvan, Kossuth tér 24.
Telefon: 06 37/744-390; 06-30/175-5425
e-mail: info@omvk.hu

Megjelent: 5 500 példányban

2024. ÉVI NAPTÁR

VADÁSZATI IDÉNYEK

Vadászható fajok	Vadászati idő
<i>Nagyvadfajok</i> gímszarvasbika - érett bika - második éves bika (első felrakás) - tehén - ünő - borjú dám bika - érett bika - második éves bika (első felrakás) - tehén - ünő - borjú őz bak - suta, -gida muflonkos - juh, -jerke, - bárány vaddisznó szikaszarvas	szzeptember 1 - január 31. szzeptember 1 - október 31. szzeptember 1 - március 31. szzeptember 1 - február utolsó napja május 1 - február utolsó napja szzeptember 1 - április 30. október 1 - február utolsó napja október 1 - november 30. október 1 - április 30. október 1 - február utolsó napja június 1 - február utolsó napja október 1 - május 31. április 15 - szeptember 30. október 1 - február utolsó napja egész évben szzeptember 1 - február utolsó napja egész évben egész évben
<i>Apróvadfajok</i> mezei nyúl üregi nyúl fácán fogoly vörös fogoly nyári lúd vetési lúd, nagy lilik, kanadai lúd, nilusi lúd tőkés réce szárcsa erdei szalonka örvös galamb, balkáni gerle	október 1 - december 31. egész évben október 1 - február utolsó napja október 1 - december 31. egész évben október 1 - január 31. október 1 - január 31. augusztus 15 - január 31. szzeptember 1 - január 31. vadászati idény nélkül augusztus 15 - január 31.
<i>Egyéb apróvadfajok</i> róka, aransakál, nyest, pézsmapocok, nyestkutya, mosómedve borz, házi görény, dolmányos varjú, szarka, szajkó	egész évben július 1 - február utolsó napja
a jogszabályban feltüntetett feltételek figyelembevételével	

Január

Általános viselkedési szabályok

Illik:

- a meghívást időben visszaigazolni vagy lemondani;
- a meghívást lehetőség szerint viszonzni;
- kalapemeléssel és kézfogással, valamint a napszaknak megfelelő köszöntéssel köszönni és kézfogás közben a másik szemébe nézni;
- mások vadászatát, véleményét tiszteletben tartani;
- ismerni, és ápolni a hagyományainkat;
- tiszteletben tartani mások vadászbabonáit;
- folyamatosan gyarapítani a szakmai tudásunkat;
- a vadászirodalmat és a vadászlapokat olvasni, a vadászati közéletben és szakmai kérdésekben naprakésznek, tájékozottnak lenni;
- a helyi vadászközösség szokásait tudomásul venni;
- a vadászat végén mindenkitől elköszönni.

Nem illik:

- élni azzal a vadászati meghívással, amely nem konkrét vadászatra vonatkozik;
- tovább maradni, időzni, mint amennyire a meghívás szolt;
- a vadat, a terítéket, a kísért, a területet becsmérelni;
- a vendégjoggal visszaélni, esetleges vadászati előnyökre szert tenni;
- a vendéget durván, udvariatlanul utasítgatni, felszerelését, lőtudását becsmérelni.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. hétfő	7:31	16:03	21:37	10:42	17. szerda	7:25	16:22	10:33	----
2. kedd	7:31	16:03	22:42	10:56	18. csütörtök	7:24	16:23	10:51	0:11
3. szerda	7:31	16:04	23:48	11:10	19. péntek	7:24	16:24	11:12	1:30
4. csütörtök	7:30	16:05	----	11:24	20. szombat	7:23	16:26	11:38	2:48
5. péntek	7:30	16:07	0:55	11:39	21. vasárnap	7:22	16:27	12:11	4:05
6. szombat	7:30	16:08	2:05	11:57	22. hétfő	7:21	16:29	12:53	5:15
7. vasárnap	7:30	16:09	3:19	12:20	23. kedd	7:20	16:30	13:47	6:16
8. hétfő	7:30	16:10	4:36	12:51	24. szerda	7:19	16:32	14:50	7:04
9. kedd	7:29	16:11	5:52	13:35	25. csütörtök	7:18	16:33	15:59	7:41
10. szerda	7:29	16:12	7:02	14:34	26. péntek	7:17	16:35	17:09	8:08
11. csütörtök	7:28	16:14	7:59	15:49	27. szombat	7:16	16:36	18:18	8:30
12. péntek	7:28	16:15	8:42	17:14	28. vasárnap	7:15	16:38	19:25	8:47
13. szombat	7:28	16:16	9:14	18:42	29. hétfő	7:14	16:39	20:31	9:02
14. vasárnap	7:27	16:18	9:38	20:08	30. kedd	7:12	16:41	21:36	9:15
15. hétfő	7:26	16:19	9:58	21:31	31. szerda	7:11	16:42	22:42	9:29
16. kedd	7:26	16:20	10:16	22:52					

fotó: Leskó Gábor

Február

Vadászkutyázás

Illik:

- olyan kutyát vinni a vadászatra, amelyik nem zavarja sem a saját, sem mások vadászatát (az eb két éves kora fölött – kivéve a vaddisznókutyákat – kötelező a vadászati alkalmassági vizsga megléte, és a bizonyítványt a kutya vezetőjének magánál kell tartania);
- pórázon tartani a fegyelmezhetetlen és a tanuló vadászkutyát;
- síppal, kézjelekkel és nem hangos ordítással kapcsolatot tartani a kutyákkal;
- az apróvad vadászat terítékénél a vadászkutyásoknak külön felsorakozniuk, kutyáiknak a bal láb mellett kell ülniük;
- megdicsérni a jól dolgozó kutyát, elismerni és megköszönni a munkáját.

Nem illik:

- tüzelő szukát, beteg vagy a betegség jeleit mutató vadászkutyát vadászatra vinni;
- a vadászon bántalmazni, verni, durván fegyelmezni a kutyánkat;
- a saját kutyánk teljesítményét magasztalni;
- elvenni a kutyától bármely vadat, amit az a vezetőjéhez akar vinni;
- becsmérlni, kritizálni a kutyák teljesítményét;
- hozzá nem értő „jó tanácsokat” adni a kutya vezetőjének;
- megfeledkezni arról, hogy a vadászkutyásoknak is jár vadászrész.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. csütörtök	7:10	16:44	23:49	9:43	17. szombat	6:46	17:09	10:11	1:55
2. péntek	7:09	16:46	-----	9:59	18. vasárnap	6:44	17:11	10:50	3:08
3. szombat	7:07	16:47	1:00	10:19	19. hétfő	6:43	17:12	11:41	4:12
4. vasárnap	7:06	16:49	2:14	10:46	20. kedd	6:41	17:14	12:41	5:04
5. hétfő	7:05	16:50	3:29	11:22	21. szerda	6:39	17:15	13:48	5:43
6. kedd	7:03	16:52	4:41	12:12	22. csütörtök	6:37	17:17	14:58	6:13
7. szerda	7:02	16:53	5:43	13:19	23. péntek	6:36	17:18	16:07	6:36
8. csütörtök	7:00	16:55	6:33	14:40	24. szombat	6:34	17:20	17:15	6:54
9. péntek	6:59	16:57	7:10	16:08	25. vasárnap	6:32	17:21	18:21	7:09
10. szombat	6:57	16:58	7:38	17:38	26. hétfő	6:30	17:23	19:26	7:23
11. vasárnap	6:56	17:00	8:00	19:06	27. kedd	6:28	17:24	20:32	7:36
12. hétfő	6:54	17:01	8:19	20:31	28. szerda	6:26	17:26	21:39	7:50
13. kedd	6:53	17:03	8:37	21:54	29. csütörtök	6:25	17:27	22:48	8:05
14. szerda	6:51	17:04	8:55	23:16					
15. csütörtök	6:49	17:06	9:15	-----					
16. péntek	6:48	17:07	9:40	0:37					

fotó: Polster Gabriella

Március

Vadászavatás

Illik:

- ünnepélyesen felavatni az első vadját sikeresen elejtő vadászt;
- az újdonsült elejtőnek felkérnie valakit keresztapának/keresztanyának (csak olyan személyre eshet a választás, aki már maga is lőtt az adott vadból, és legalább 24 órája fel van avatva);
- az avatás megkezdése előtt levágni az avatópálcát, melynek a vastagabb végét lekérgezzük, hogy oda az elejtett vadfaj, a helyszín és a dátum felírható legyen;
- az avatandó vadászt a lőtt vadja mellé térdeltetni, kalapját a vad elé rakni, a láthatóan ürített puskát a kalapra fektetni, majd az avatandót keresztülhasaltatni a vadon;
- háromszor diszkrétén megilletni az avatóbottal az új vadász hátsóját, és utra-való, szentencia gyanánt valamilyen intelmet, bölcseletet mondani;
- a felavatott vadásznak gratulálni;
- az avatópálcát megbecsült vadászati ereklyeként megőrizni, „trófeaként” kezelni.

Nem illik:

- az avatás szertartását brutális, kulturálatlan ütlegetéssé silányítani;
- az avatón kívül más vadászoknak is ütni;
- megfeledkezni az avatópálca megírásáról, átadásáról.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. péntek	6:23	17:29	23:59	8:23	17. vasárnap	5:51	17:52	9:34	2:05
2. szombat	6:21	17:30	-----	8:46	18. hétfő	5:49	17:54	10:32	3:02
3. vasárnap	6:19	17:32	1:12	9:17	19. kedd	5:47	17:55	11:38	3:45
4. hétfő	6:17	17:33	2:24	9:59	20. szerda	5:45	17:57	12:48	4:18
5. kedd	6:15	17:35	3:29	10:56	21. csütörtök	5:43	17:58	13:57	4:42
6. szerda	6:13	17:36	4:23	12:08	22. péntek	5:41	18:00	15:05	5:01
7. csütörtök	6:11	17:38	5:05	13:32	23. szombat	5:39	18:01	16:12	5:17
8. péntek	6:09	17:39	5:36	15:01	24. vasárnap	5:37	18:02	17:17	5:31
9. szombat	6:07	17:41	6:00	16:30	25. hétfő	5:35	18:04	18:23	5:44
10. vasárnap	6:05	17:42	6:21	17:57	26. kedd	5:33	18:05	19:30	5:58
11. hétfő	6:03	17:44	6:39	19:24	27. szerda	5:31	18:07	20:38	6:12
12. kedd	6:01	17:45	6:57	20:49	28. csütörtök	5:29	18:08	21:49	6:29
13. szerda	5:59	17:47	7:17	22:14	29. péntek	5:27	18:09	23:02	6:50
14. csütörtök	5:57	17:48	7:40	23:37	30. szombat	5:25	18:11	-----	7:18
15. péntek	5:55	17:49	8:09	-----	31. vasárnap	6:23	19:12	1:14	8:55
16. szombat	5:53	17:51	8:46	0:56					

fotó: Botta Zsófia

Április

Kommunikáció

Illik:

- a vadászaton kísérőnkkel, társainkkal párbeszédet kezdeményezni;
- magunkról, a vadászélményeinkről röviden beszélni;
- figyelmesen meghallgatni mások vadásztörténeteit;
- vadásztársainkkal a vadászaton kívül is kapcsolatot tartani;
- kerülni a pongyolaságot;
- törekedni az etikus, igényes, vadászias nyelvhasználatra;
- kerülni a következő kifejezéseket: kilövés, szezion, „szép” trófea;
- kerülni azoknak az idegen szavaknak a használatát, melyeknek van magyar megfelelőjük (pl.: stand – lóállás, kompetencia – vadászrész, blatt – lapocka, piszér – csapos, schneller – gyorsító, ejektor – hüvelykivető).

Nem illik:

- süketnek tettetni magunkat, ha kísérőnk vagy társaink párbeszédet kezdeményeznek velünk;
- belevágni mások történetébe és a sajátunkat ráerőltetni hallgatóságunkra;
- beszélgetés közben a telefonunkat nyomkodni;
- vadászati eredményeinkkel kérkedni, dicsekedni, „felválni”;
- az online térben (beleértve a közösségi médiát is) a hagyományainkat sértő, a szokásainktól eltérő fotókat és izléstelen, kifogásolható, vadászatellenességet gerjesztő posztokat közzétenni.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. hétfő	6:21	19:14	2:20	9:45	17. szerda	5:50	19:36	12:45	3:47
2. kedd	6:19	19:15	3:17	10:50	18. csütörtök	5:48	19:38	13:54	4:07
3. szerda	6:17	19:16	4:01	12:07	19. péntek	5:46	19:39	15:01	4:24
4. csütörtök	6:15	19:18	4:35	13:31	20. szombat	5:44	19:40	16:07	4:39
5. péntek	6:13	19:19	5:01	14:57	21. vasárnap	5:43	19:42	17:13	4:52
6. szombat	6:11	19:21	5:23	16:23	22. hétfő	5:41	19:43	18:19	5:05
7. vasárnap	6:09	19:22	5:41	17:49	23. kedd	5:39	19:45	19:27	5:19
8. hétfő	6:07	19:24	5:59	19:15	24. szerda	5:37	19:46	20:38	5:36
9. kedd	6:05	19:25	6:18	20:41	25. csütörtök	5:36	19:47	21:51	5:55
10. szerda	6:03	19:26	6:39	22:08	26. péntek	5:34	19:49	23:04	6:21
11. csütörtök	6:01	19:28	7:06	23:32	27. szombat	5:32	19:50	0:13	6:55
12. péntek	5:59	19:29	7:40	0:49	28. vasárnap	5:30	19:52	----	7:41
13. szombat	5:57	19:31	8:24	----	29. hétfő	5:29	19:53	1:13	8:41
14. vasárnap	5:56	19:32	9:20	1:53	30. kedd	5:27	19:54	2:00	9:54
15. hétfő	5:54	19:33	10:25	2:43					
16. kedd	5:52	19:35	11:35	3:19					

fotó: Vadászlap Archivum

Május

Lesadászat

Illik:

- a magaslesre a kísérőnek elsőként felmenni és a vadász felszerelésének felvitelében segíteni;
- a kísérőnek megvárni, amíg a vendég elhelyezkedik, s csak azután helyet foglalni;
- az adott vad fajának, testméreteinek, illetőleg a jogszabályi és etikai elvárásoknak megfelelő kaliberű, rendszerű puskát és löszert használni;
- betartani a vadászias lőtávolságot (golyós puskával legfeljebb 200 méter, sörétessel 20–40 méter);
- csak megfelelő pozícióban lévő, keresztben álló nagyvadra lövést tenni (fekvő vadra csak kegyelemnövést adhatunk le);
- tisztán meglőni a vadat;
- függetlenül a találattól, lövés után azonnal újratölteni, hogy ha kell, ismételni tudjunk.

Nem illik:

- takarásban lévő vadra löni, ha emiatt képtelenek vagyunk elbírálni, illetve ha a vitális célfelület nem látszik tisztán;
- feleslegesen mozgolódn, zajongani, telefonálgatni;
- szemetelni, a lesen és környékén bármiféle „nyomot” hagyni.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. szerda	5:26	19:56	2:37	11:14	17. péntek	5:03	20:17	13:55	2:45
2. csütörtök	5:24	19:57	3:04	12:37	18. szombat	5:02	20:18	15:01	2:59
3. péntek	5:22	19:58	3:26	14:00	19. vasárnap	5:01	20:19	16:06	3:12
4. szombat	5:21	20:00	3:45	15:22	20. hétfő	5:00	20:21	17:14	3:26
5. vasárnap	5:19	20:01	4:03	16:45	21. kedd	4:59	20:22	18:24	3:41
6. hétfő	5:18	20:03	4:20	18:10	22. szerda	4:58	20:23	19:37	4:00
7. kedd	5:16	20:04	4:40	19:35	23. csütörtök	4:57	20:24	20:51	4:24
8. szerda	5:15	20:05	5:04	21:02	24. péntek	4:56	20:25	22:03	4:55
9. csütörtök	5:13	20:07	5:34	22:24	25. szombat	4:55	20:26	23:07	5:38
10. péntek	5:12	20:08	6:14	23:36	26. vasárnap	4:54	20:27	23:59	6:34
11. szombat	5:11	20:09	7:06	0:33	27. hétfő	4:53	20:28	0:38	7:44
12. vasárnap	5:09	20:11	8:08	-----	28. kedd	4:52	20:29	-----	9:03
13. hétfő	5:08	20:12	9:18	1:16	29. szerda	4:51	20:30	1:08	10:25
14. kedd	5:07	20:13	10:30	1:48	30. csütörtök	4:51	20:31	1:31	11:47
15. szerda	5:05	20:14	11:41	2:12	31. péntek	4:50	20:32	1:51	13:07
16. csütörtök	5:04	20:16	12:49	2:30					

fotó: Polster Gabriella

Junius

Cserkelés

Illik:

- pontos lövést elősegítő eszközöket (célzóbotot) használni;
- a cserkelés tervezett távolságáról, nehézségéről előre tájékoztatni a vendéget;
- udvariasan figyelmeztetni a vendéget, ha cserkelés közben túl hangosan csörtet;
- a kísérő tempóját, mozgását maximum két-három lépéssel lemaradva, lehetőleg a nyomába lépve követni;
- a kísérőnek is fegyvert vinnie a vadászatra;
- a vadászias és etikus hordmódot betartva, puskánkat a bal vállunkon, torkolattal előre és felfelé viselni;
- a kísérő mozgását figyelni, hogy a jelzéseit időben érzékelni tudjuk;
- egyenetlen terepen, kaptatók leküzdésekor gyakrabban pihenőt tartani;
- mielőtt kibukkannánk a dombél mögül, megvárni, amíg a vadász annyira kifújja, kipihen magát, hogy lőni tudjon;

Nem illik:

- slattyogó szárú csizmában, nyekergő bakancsban, susogó nadrágban, kabátban, zajt keltő felszerelésben cserkelni;
- a kísérőnek előrerohanni, a vendéget elhagyni;
- a vendégnek a kísérőt megelőznie (csak akkor, ha erre a kísérő biztatja).

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. szombat	4:49	20:33	2:08	14:28	17. hétfő	4:45	20:43	16:07	1:46
2. vasárnap	4:49	20:34	2:25	15:49	18. kedd	4:45	20:44	17:19	2:03
3. hétfő	4:48	20:35	2:43	17:11	19. szerda	4:45	20:44	18:33	2:25
4. kedd	4:48	20:36	3:04	18:35	20. csütörtök	4:45	20:44	19:47	2:53
5. szerda	4:47	20:37	3:31	19:58	21. péntek	4:46	20:45	20:55	3:31
6. csütörtök	4:47	20:37	4:06	21:15	22. szombat	4:46	20:45	21:52	4:23
7. péntek	4:46	20:38	4:52	22:19	23. vasárnap	4:46	20:45	22:37	5:30
8. szombat	4:46	20:39	5:51	23:09	24. hétfő	4:46	20:45	23:10	6:48
9. vasárnap	4:46	20:39	6:59	23:46	25. kedd	4:47	20:45	23:36	8:12
10. hétfő	4:46	20:40	8:12	0:13	26. szerda	4:47	20:45	23:56	9:35
11. kedd	4:45	20:41	9:24	0:33	27. csütörtök	4:48	20:45	0:14	10:57
12. szerda	4:45	20:41	10:34	0:50	28. péntek	4:48	20:45	0:31	12:17
13. csütörtök	4:45	20:42	11:42	----	29. szombat	4:49	20:45	0:48	13:37
14. péntek	4:45	20:42	12:47	1:05	30. vasárnap	4:49	20:44	----	14:57
15. szombat	4:45	20:43	13:53	1:18					
16. vasárnap	4:45	20:43	14:59	1:31					

fotó: Berger Andor

Julius

Kalapviselés

Illik:

- tudni, hogy a kalap az egyetlen olyan ruhadarab, amely lehet zsíros, kopott, szakadt vagy kutya rágta, azaz patinás;
- az elejtői töretet („örömszöld”-et) a kalap jobb oldalán viselni, míg vadásztemetésen a kalap bal oldalán van a gyásztöretet (ami mindig örökzöld, háromágú, és fonákkal kifelé, fejjel lefelé tűzendő a zsinór vagy szalag mögé);
- társas vadászat eligazításán és jelentéstételkor kézben kell tartani a kalapot, ha a vadászatvezető is ezt teszi (amennyiben csak megemeli és visszateszi a fejére, a többi résztvevő is ezt követi);
- levenni a kalapunkat a Hallali felhangzásakor;
- kalapot emelnünk köszönéskor, gratulációnál, az elejtett nagyvad birtokbavételekor.

Nem illik:

- köszönéskor, eligazításkor, a teríték átadásakor, zárt helyiségbe történő érkezéskor, evés közben a kalapot a fejen hagyni (utóbbi két esetben a vadászholgyekre ez nem vonatkozik);
- a kalapon az elejtéstöretet napokig viselni.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. hétfő	4:50	20:44	1:08	16:19	17. szerda	5:04	20:35	17:27	-----
2. kedd	4:50	20:44	1:32	17:40	18. csütörtök	5:05	20:34	18:38	1:23
3. szerda	4:51	20:44	2:03	18:58	19. péntek	5:06	20:33	19:40	2:09
4. csütörtök	4:52	20:43	2:44	20:07	20. szombat	5:07	20:32	20:31	3:10
5. péntek	4:52	20:43	3:37	21:02	21. vasárnap	5:08	20:31	21:09	4:26
6. szombat	4:53	20:42	4:42	21:43	22. hétfő	5:09	20:30	21:38	5:49
7. vasárnap	4:54	20:42	5:53	22:14	23. kedd	5:10	20:29	22:01	7:16
8. hétfő	4:55	20:41	7:07	22:36	24. szerda	5:11	20:27	22:20	8:41
9. kedd	4:56	20:41	8:18	22:55	25. csütörtök	5:13	20:26	22:37	10:04
10. szerda	4:57	20:40	9:27	23:10	26. péntek	5:14	20:25	22:54	11:25
11. csütörtök	4:58	20:40	10:34	23:23	27. szombat	5:15	20:24	23:13	12:46
12. péntek	4:58	20:39	11:39	23:37	28. vasárnap	5:16	20:22	23:35	14:08
13. szombat	4:59	20:38	12:44	23:51	29. hétfő	5:17	20:21	0:03	15:29
14. vasárnap	5:00	20:37	13:51	0:06	30. kedd	5:19	20:20	0:41	16:48
15. hétfő	5:01	20:36	15:01	0:25	31. szerda	5:20	20:19	-----	17:59
16. kedd	5:03	20:36	16:13	0:50					

fotó: Botta Zsófia

Augusztus

A vízivad vadászata

Illik:

- valamennyi időben érkező résztvevővel együtt a területre menni, a lőállások elosztását előre megbeszélni;
- tiszteletben tartani vadásztársaink szokásos helyeit;
- a hívóeszközök használatát a többiekkel előre megbeszélni;
- a húzás alatt takarásba húzódni, elrejtőzni, hogy vadásztársaink esélyét ne rontsuk;
- az első récéket, ludakat (szálláscsinálókat) lövés nélkül elengedni;
- a vízivadat úgy meglőni, hogy megtalálásuknak, felvételüknek esélye legyen;
- betartani a vadászias lőtávolságot, amely akkor ideális, ha látjuk a madár lábának a színét;
- meglőni a sebzett madarat – akár úszik, akár gyalogol;
- a vadásztársak elveszett vadjának megkeresésében segíteni.

Nem illik:

- más lőállását annak előzetes engedélye nélkül elfoglalni;
- az első szálláscsinálókra lövést tenni;
- lohos, repülésképtelen vagy fejletlen fiatal madárra puskázni;
- leesett madarunk keresésével szomszédjaink vadászatát zavarni;
- a kutyás vadászt a húzás ideje alatt meglőtt madarunk keresésére kérni;
- bizonytalan távlövésekkel zavarni a húzást, rontani mások esélyeit.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. csütörtök	5:21	20:17	1:29	18:57	17. szombat	5:42	19:51	19:04	1:59
2. péntek	5:22	20:16	2:29	19:42	18. vasárnap	5:43	19:50	19:37	3:19
3. szombat	5:24	20:14	3:38	20:15	19. hétfő	5:45	19:48	20:02	4:46
4. vasárnap	5:25	20:13	4:51	20:40	20. kedd	5:46	19:46	20:23	6:14
5. hétfő	5:26	20:11	6:03	21:00	21. szerda	5:47	19:44	20:41	7:40
6. kedd	5:28	20:10	7:13	21:16	22. csütörtök	5:49	19:42	20:59	9:05
7. szerda	5:29	20:08	8:21	21:30	23. péntek	5:50	19:40	21:17	10:29
8. csütörtök	5:30	20:07	9:27	21:43	24. szombat	5:51	19:39	21:39	11:53
9. péntek	5:31	20:05	10:32	21:56	25. vasárnap	5:53	19:37	22:05	13:17
10. szombat	5:33	20:03	11:38	22:11	26. hétfő	5:54	19:35	22:40	14:38
11. vasárnap	5:34	20:02	12:46	22:28	27. kedd	5:55	19:33	23:25	15:52
12. hétfő	5:35	20:00	13:56	22:49	28. szerda	5:57	19:31	0:22	16:54
13. kedd	5:37	19:58	15:08	23:18	29. csütörtök	5:58	19:29	----	17:43
14. szerda	5:38	19:57	16:19	23:57	30. péntek	5:59	19:27	1:28	18:19
15. csütörtök	5:39	19:55	17:25	0:50	31. szombat	6:01	19:25	2:39	18:45
16. péntek	5:41	19:53	18:21	----					

fotó: Szigeti Edit

Szeptember

Birtokbavétel, terítékkészítés

Illik:

- az etikett előírásainak megfelelően terítéket készíteni;
- minden elejtett vadat a jobb oldalára fektetni (a vaddisznó, aranysakál, róka és borz hasmánt is terítékre helyezhető, de vaddisznó – élelmiszer-higiéniai szempontból – csak akkor, ha még nincs kizsigerelve);
- az elejtett nagyvad szájába utolsó falatot, sebére takarótöretet helyezni akkor is, ha egyedül vagyunk;
- a terítékhez a vadászoknak mindig láthatóan üritett állapotban lévő puskával odaállniuk;
- a vadászat vezetőjének – a terítéssel szemben állva – a vadászokat a teríték jobb oldalára, a hajtókat a teríték bal oldalára felállítani (a kürtösök helye a terítéssel szemben, a hajtók oldalán, a vadászat vezetője mellett van);
- a vadászoknak a vad végtisztességének megadása alatt fedetlen fővel állniuk.

Nem illik:

- a terítéket betonon, aszfalton, nem természetes környezetben elkészíteni;
- elmulasztani az utolsó falat és a töretek megadását;
- az elejtett ragadozónak utolsó falatot helyezni a szájába;
- a végtisztesség megadása előtt a vadászat helyszínéről eltávozni;
- a vadat hátsó fertálya felől, a hasi oldaláról vagy felülről, illetőleg nem vadászias háttér előtt fotózni.

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. vasárnap	6:02	19:23	3:51	19:06		17. kedd	6:23	18:51	18:44	5:07	
2. hétfő	6:03	19:21	5:02	19:23		18. szerda	6:25	18:49	19:02	6:33	●
3. kedd	6:05	19:19	6:10	19:37	●	19. csütörtök	6:26	18:47	19:20	8:00	
4. szerda	6:06	19:17	7:16	19:50		20. péntek	6:27	18:45	19:41	9:27	
5. csütörtök	6:07	19:15	8:22	20:03		21. szombat	6:29	18:43	20:06	10:55	
6. péntek	6:09	19:13	9:27	20:17		22. vasárnap	6:30	18:41	20:38	12:21	
7. szombat	6:10	19:11	10:34	20:33		23. hétfő	6:31	18:39	21:20	13:40	
8. vasárnap	6:11	19:09	11:43	20:52		24. kedd	6:33	18:36	22:14	14:49	
9. hétfő	6:13	19:07	12:53	21:17		25. szerda	6:34	18:34	23:19	15:42	
10. kedd	6:14	19:05	14:04	21:51		26. csütörtök	6:35	18:32	0:29	16:22	
11. szerda	6:15	19:03	15:11	22:36		27. péntek	6:37	18:30	----	16:51	
12. csütörtök	6:17	19:01	16:10	23:36		28. szombat	6:38	18:28	1:41	17:13	
13. péntek	6:18	18:59	16:57	0:50		29. vasárnap	6:40	18:26	2:52	17:30	
14. szombat	6:19	18:57	17:34	----		30. hétfő	6:41	18:24	4:01	17:45	
15. vasárnap	6:21	18:55	18:02	2:13							
16. hétfő	6:22	18:53	18:24	3:39							

fotó: Polster Gabriella

Október

Társas vadászat

Illik:

- érkezéskor a gyülekezőhelyen jelentkezni a vadászatvezetőnél és aláírni a baleset-megelőzési oktatás jegyzőkönyvét, kérésre átadni a szükséges dokumentumokat;
- a számunkra kijelölt vagy sorszámhúzással jutott helyet, lőállást megköszönni és azt kritika nélkül elfogadni;
- a felvett távolságokat és a vonalat a hajtásban végig tartani;
- fedett terepen a hajtóvonalban haladóknak időnként hanggal jelezni holléteinket;
- a szomszédot kézjelekkel figyelmeztetni a feléje közeledő vadra, eredményes lövéséhez pedig kalapemeléssel gratulálni;
- más által megsebzett vadat terítékre hozni;
- összelövés esetén az elejtett vadat a másik vadásznak felajánlani;
- összeszedni magunk után a kilőtt töltényhüvelyeket.

Nem illik:

- az eligazítás alatt beszélgetni, mászkálni, felszerelést rakosgatni, telefont nyomkodni;
- a vadászatvezetőre rosszálló, hangos megjegyzéseket tenni;
- letagadni, illetőleg más vadfaj hibázását bemondani, ha lövést tettünk;
- más lőállása elé vagy a szomszéd előtt kelő, feléje haladó vadra löni.

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. kedd	6:42	18:22	5:07	17:58	17. csütörtök	7:05	17:51	17:41	6:52	☀	
2. szerda	6:44	18:20	6:13	18:11	18. péntek	7:06	17:49	18:04	8:21	☀	
3. csütörtök	6:45	18:18	7:18	18:25	19. szombat	7:08	17:48	18:33	9:50	☀	
4. péntek	6:46	18:16	8:25	18:40	20. vasárnap	7:09	17:46	19:12	11:17	☀	
5. szombat	6:48	18:14	9:33	18:58	21. hétfő	7:11	17:44	20:03	12:33	☀	
6. vasárnap	6:49	18:12	10:43	19:21	22. kedd	7:12	17:42	21:06	13:35	☀	
7. hétfő	6:51	18:10	11:53	19:51	23. szerda	7:14	17:41	22:16	14:21	☀	
8. kedd	6:52	18:08	13:01	20:31	24. csütörtök	7:15	17:39	23:30	14:54	☀	
9. szerda	6:53	18:06	14:02	21:24	25. péntek	7:17	17:37	0:42	15:18	☀	
10. csütörtök	6:55	18:04	14:52	22:31	26. szombat	7:18	17:35	-----	15:37	☀	
11. péntek	6:56	18:03	15:32	23:48	27. vasárnap	6:20	16:34	0:51	14:53	☀	
12. szombat	6:58	18:01	16:02	-----	28. hétfő	6:21	16:32	1:58	15:07	☀	
13. vasárnap	6:59	17:59	16:26	1:10	29. kedd	6:23	16:30	3:04	15:20	☀	
14. hétfő	7:01	17:57	16:46	2:34	30. szerda	6:24	16:29	4:09	15:33	☀	
15. kedd	7:02	17:55	17:04	3:59	31. csütörtök	6:26	16:27	5:15	15:47	☀	
16. szerda	7:03	17:53	17:22	5:25							

fotó: Somfalvi Ervin

November

Öltözködés, felszerelés

Illik:

- a rendezvényeken alkalomhoz illően, vadászias ruházatban megjelenni;
- vadászaton tiszta, ápolt, az adott vadászati módnak megfelelő (zöld vagy barna, de nem tereptarka) öltözetben megjelenni;
- vadászaton és vadászati rendezvényen kalapot (nem sapkát) viselni;
- a kimondottan vadászékszerek (nyakkendő helyettesítő faragott nyakmantyú, vadászmotívumokkal díszített mandzsettagomb, nyakkendőtü, kalapdísz, jelvény vagy kitűző) viselése;
- ünnepélyes vagy közéleti rendezvényen a vadászati kitüntetést viselni.

Nem illik:

- bármilyen állami testület egyenruhájában, annak egyes darabjaiban, koszos, ápolatlan, terepmintás vagy „civil” (utcai) öltözetben a vadászaton és rendezvényeken megjelenni;
- a vadászat hangulatát rontó, eredményességét gátló – zörgő, susogó, kaffogó, nyekergő – ruhadarabot, lábbelit hordani;
- az apróvadvasászatnál tíz centiméternél hosszabb tórt viselni, illetve a késünet hivatkozón viselni;
- a kitüntetések vadászaton viselni;

fotó: Vadászlap Archivum

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. péntek	6:27	16:26	6:23	16:05	●	17. vasárnap	6:51	16:05	16:48	9:06
2. szombat	6:29	16:24	7:33	16:26		18. hétfő	6:53	16:04	17:47	10:18
3. vasárnap	6:30	16:23	8:44	16:54		19. kedd	6:54	16:03	18:57	11:12
4. hétfő	6:32	16:21	9:53	17:31		20. szerda	6:55	16:02	20:12	11:52
5. kedd	6:33	16:20	10:56	18:20		21. csütörtök	6:57	16:01	21:27	12:20
6. szerda	6:35	16:18	11:49	19:22		22. péntek	6:58	16:00	22:38	12:42
7. csütörtök	6:36	16:17	12:31	20:34		23. szombat	7:00	15:59	23:47	12:59
8. péntek	6:38	16:16	13:03	21:52		24. vasárnap	7:01	15:59	-----	13:13
9. szombat	6:39	16:14	13:28	23:13		25. hétfő	7:02	15:58	0:53	13:26
10. vasárnap	6:41	16:13	13:49	-----		26. kedd	7:04	15:57	1:58	13:40
11. hétfő	6:42	16:12	14:07	0:34		27. szerda	7:05	15:57	3:04	13:54
12. kedd	6:44	16:11	14:24	1:56		28. csütörtök	7:06	15:56	4:11	14:10
13. szerda	6:45	16:09	14:42	3:19		29. péntek	7:08	15:55	5:20	14:30
14. csütörtök	6:47	16:08	15:03	4:45		30. szombat	7:09	15:55	6:31	14:56
15. péntek	6:48	16:07	15:28	6:13	●					
16. szombat	6:50	16:06	16:02	7:42						

December

Barkácsolás

Illik:

- tiszta, műszakilag kifogástalan állapotban lévő járművel érkezni a vendégért;
- a vadászat megkezdése előtt tisztázni, hogy a vad megpillantása, elbírálása után kinek mi a teendője, milyen engedélyre és hogyan lóhet a vendég;
- előre eldönteni, hogy a vendég hova ül;
- ha több vadászvendég van a kocsiban, előre tisztázni az elejtés sorrendjét;
- barkácsoláskor a golyós puska tölténytárában levő lőszereket a cső alatt tartani és csak a lövés előtt csőre tölteni;
- a lövésre a határozott, félreérthetetlen felszólítást, engedélyt megvárni;
- csak arra a vadra lőni, amelyre a kísérő engedélyt adott;
- a lövés után a fegyvert azonnal tűzkész állapotba hozni, majd – ha nem kell azonnal kegyelemlövést leadni – mielőtt a vállunktól leemelnénk, visszabiztosítani.

Nem illik:

- a lovak irányába vagy a fejük fölött lőni;
- a puskával hadonászni, forogni, indokolatlanul célozgatni – még akkor sem, ha töltetlen;
- „minden mindegy” alapon odadobott lövést tenni, ha a vad nem áll megfelelő pozícióban, túl messze vagy takarásban van;
- a fogatvezető (sofőr) dolgába beleszólni, a sebességet, jármódot kritizálni.

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. vasárnap	7:10	15:54	7:42	15:30	●	17. kedd	7:26	15:53	17:48	9:45
2. hétfő	7:11	15:54	8:48	16:16		18. szerda	7:26	15:54	19:05	10:18
3. kedd	7:12	15:54	9:45	17:15		19. csütörtök	7:27	15:54	20:20	10:43
4. szerda	7:14	15:53	10:31	18:25		20. péntek	7:27	15:55	21:31	11:02
5. csütörtök	7:15	15:53	11:06	19:42		21. szombat	7:28	15:55	22:39	11:18
6. péntek	7:16	15:53	11:33	21:01		22. vasárnap	7:28	15:56	23:45	11:32
7. szombat	7:17	15:53	11:54	22:21		23. hétfő	7:29	15:56	-----	11:45
8. vasárnap	7:18	15:52	12:12	23:40		24. kedd	7:29	15:57	0:51	11:59
9. hétfő	7:19	15:52	12:29	-----		25. szerda	7:30	15:57	1:57	12:14
10. kedd	7:20	15:52	12:46	0:59		26. csütörtök	7:30	15:58	3:05	12:33
11. szerda	7:21	15:52	13:04	2:21		27. péntek	7:30	15:59	4:15	12:56
12. csütörtök	7:22	15:52	13:27	3:45		28. szombat	7:30	16:00	5:26	13:27
13. péntek	7:22	15:52	13:56	5:11		29. vasárnap	7:30	16:00	6:35	14:09
14. szombat	7:23	15:53	14:35	6:37		30. hétfő	7:31	16:01	7:37	15:04
15. vasárnap	7:24	15:53	15:27	7:54	●	31. kedd	7:31	16:02	8:27	16:12
16. hétfő	7:25	15:53	16:33	8:58						

fotó: Somfalvi Ervin

Tisztelt Vadásztársak!

Ismét 12 hónappal tapasztaltabbak, érettebbek lettünk, és visszatekintve rá, erről az esztendőről sem lehetne azt mondani, hogy eseménytelen, szürke vagy eredménytelen lett volna. 2023 számtalan újdonságot tartogatott a vadászok közösségének (és tágabb értelemben mindnyájunknak). Mind a vadászok, mind érdekképviselőik, a vadászkamara életében az elmúlt évben több olyan mérföldkőhöz is érkezünk, amelyeket a korábbi Vadászévkönyvek beköszönő soraiban csak mint távoli jövőt vázoltunk fel.

Kezdjük mindjárt az elején: számos ponton módosultak a vadgazdálkodási, vadászati jogszabályok, amit már régóta várt a szakma, hiszen olyan részletszabályokat rögzített a jogsza-

bályalkotó a vadgazdálkodási törvényben és annak végrehajtási rendeletében, amelyek mederbe terelnek jó néhány, eddig tisztázatlan kérdést. A legfontosabb változásokról feltétlenül érdemes szólnunk, de részletes összefoglalót is talál az olvasó az Országos Magyar Vadászkamara honlapján.

Megfelelő engedélyezés és szabályozás mellett, immár használhatók az éjszakai célzást segítő eszközök azoknak a fajoknak a vadászatakor, amelyeket eddig is el lehetett ejteni éjszaka. Róka és aranysakál vadászatahoz használhatók az elektronikus hívók is. Az előbbi eszközök megjelenése a vadászatban elkerülhetetlen volt, ezt már évekkel ezelőtt is tudhattuk. Valószínűleg hasonló folyamat – érvek és ellenérvek ütköztetése, etikai kérdések felvetése – játszódhatott le, amikor a céltávcső vagy a fegyverlámpa nyert teret magának. Azzal együtt, hogy ezek nem a vadászatot mint szenvedélyt, hanem a vadgazdálkodást hivatottak szolgálni, sokak számára – érthető módon – aggodalom övezi ezt a kérdést. Nem ilyen normák között nőttünk fel, senki sem így vált vadásszá. Egyet azonban sose felejtsünk el: nem az eszköz, illetve az általa nyert képességek csökkenthetik a vad esélyeit, hanem a vadászati gyakorlat, amelynek mentén használjuk őket. Szintén új eszközünk lett a hangtompító: ezt minden vadásztársunk használhatja, és általános engedélyezése elsősorban a hallásvédelmet szolgáló intézkedés.

Ha már eszközök és erkölcsi dilemmák: a 2023-as, Komárom-Esztergom vármegyében megtartott országos vadásznaphoz kapcsolódó szakmai konferenciánkon pont arra kerestük a választ, hogy melyek azok a vadgazdálkodási elvek, amelyek mentén a tudatos és a jogszabályban megfogalmazott céloknak megfelelő használatuk ezek az eszközök sem válnak szívtelen vadirtó felszereléssé. Hiszen alkalmazásuk nem kötelező, és okszerű módon kellene segíteniük a vadászatra jogosult szervezetek vadgazdálkodási feladatainak teljesítését. Végeredményben arra kell jutnunk: a döntést mindenki saját lelkiismerete szerint hozhatja meg.

Régóta formálódó kezdeményezés érett be tavaly ősszel: megvalósult az „ifjúsági vadászat”. November 1-je óta 16 éves kortól tehető le a vadászvizsga, és – bizonyos korlátozásokkal, valamint megfelelő felügyelet mellett – a fiatalok részt vehetnek egyéni vadászatban: számukra sörétes és a .22-es kalibercsaládba tartozó golyós fegyver engedhető át. Fontos kiemelni, hogy ennek az intézkedésnek különös jelentősége van annak tükrében, hogy fogytán az utánpótlás. Bízom benne, hogy ezzel egyébként régóta tartó tendenciát sikerülhet megtörni, és növekedésnek indul a fiatalok, egyben az új vadászok aránya közösségünkben.

Régi hiányossága volt a jogszabályi háttérnek az is, hogy a külföldön élő magyar állampolgárok, akik élethelyzetükből fakadóan már nem rendelkeztek magyarországi lakóhellyel, vadászati engedélyt kellett hogy váltásnak. A jogszabály módosításának köszönhetően lehetőségük adódik – a kötelező tanfolyam elvégzését köve-

tően – magyar nyelven vadászvizsgát tenni, majd vadászjegyet váltani.

Mi tagadás, nagy port kavart, hogy a hivatásos vadászok immár pénzben kell hogy megkapják a bizonyos vadfajok egyedeinek elejtéséért járó lődíjat, amelyet a jogszabályváltozások eredményeként forintosítva határoz meg a végrehajtási rendelet. Azonban akárhonnán is nézzük, a korábban rögzült gyakorlatot fel kellett oldani, mert ellenőrizhetetlenné vált. Ami a lődíjak összegét illeti, a vadászkamara azt időről időre felülvizsgálja, és javaslatot tesz a jogalkotónak a korrekcióra.

A vadászatra jogosult szervezetek évek óta megfogalmazott igénye vált valóra azáltal, hogy a vadgazdálkodási törvény immár egyértelműsíti: vadélvítés esetén a vad természetes mozgása nem felróható körülmény vagy rendellenesség a vadgazdálkodó tevékenysége szempontjából. Szintén komoly eredmény az az új bekezdés is, amely szerint a gyorsforgalmi utakat úgy kell üzemeltetni, hogy azokra vad ne jusson fel. Így az ott történő vad-gépjármű ütközések esetében alapvetően nem merül fel a vadászatra jogosult felelőssége.

Rendkívül fontosnak tartom kiemelni: a vadászati, vadgazdálkodási szabályrendszer változásainak véleményezésébe, alakításába az Agrárminisztérium vadgazdálkodásért felelős szervezeti egységei mindig készségesen vonják be az érdekképviselőket. Határozottan állíthatjuk: kiváló munkakapcsolat van a szaktárca illetékes részlegei és a vadászkamara között. Ez persze messze nem jelenti azt, hogy mindenben egyet is ért a két fél. De a vélemények különbsége nem gátját

jelenti az együttműködésnek, hanem kölcsönös kompromisszumokra ösztönzi a feleket.

Érdeemes néhány szót ejtenünk a számokról is. A gondos tervezésnek – és nem utolsósorban a tervezhető bevételeknek – köszönhetően, 2023-ban is lehetőség nyílt kiírni az előző évben indult Hivatásos Vadász Eszközbeszerzési Programot, amelynek keretében összesen 284 millió forint forrás állt rendelkezésre. Mindez azt jelentette, hogy a civil szervezetek alkalmazásában álló hivatásos vadászokra fejenként 160 ezer forint vadászkamrai támogatás jutott a munkavégzéshez szükséges eszközök beszerzésére. Sajnos a vártnál kicsit kisebb volt az érdeklődés: „csupán” 202 millió forrásigényt nyújtottak be országos szinten a jogosultak.

A vadászkamara másik, immáron több évre visszanyúló pályázati programja az Országos Vadgazdálkodási Alap. A 2023-as felhívásra beérkezett pályázatok az előző évhez képest konszolidáltabb pályázói kedvet mutattak, ami annak tükrében, hogy a minimális önerő 30-ról 40%-ra emelkedett, nem okozott túlzott meglepetést. Ennek ellenére aki vállalta azt, hogy a pályázati célkitűzésnek megfelelő, korrekt szakmai alapokon nyugvó támogatási kérelmet nyújtott be, ezúttal is nyert.

Nem mehetünk el szó nélkül az „Ismerd meg a vadászokat!” kiemelt kamarai program keretében a vadászkamara központi költségvetéséből finanszírozott Kisvadász ismeretterjesztő és foglalkoztató kiadvány sikere mellett sem. 2023-ban nyomdába adtuk a harmadik évfolyam második számát is, tehát a korábban megjelentekkel együtt ez lesz a nyolcadik füzet,

amelyet a kezükbe vehetnek az olvasók. A kiadványok széles körben jutnak el a célkorosztályhoz, és megannyi elismerés érkezik pedagógusoktól, szülőktől és – ami a legfontosabb – a gyerekektől. Egyes példányok, ezáltal a benne szereplő játékelhívások még a határon túli magyar gyerekek körében is népszerűvé váltak.

Mára senki számára sem újdonság, hogy munkája során a vadászkamara egyre inkább áttér a digitális és online megoldásokra, legyen szó a belső vadászkamarai tagnyilvántartó rendszerről és a hozzá kapcsolódó lekérdező felületekről vagy a vadászjegy online érvényesítéséről, illetve 2023-tól a vadászati engedélyek kiváltásáról. Ezek a fejlesztések egy olyan folyamat részei és mérföldkövei, amelyet korábban csak távoli jövőképként emlegettünk, mostanra azonban a kamarai működést és ügyintézését segítő, lezárt projektek. Tudomásul kell vegyük, hogy a fejlesztéseknek még bizonyosan nincs vége. Szakmapolitikai elhatározás született arról, hogy az elkövetkező években az elektronikus beírókönyv bevezetésének lehetőségeit is érdemben meg kell vizsgálni.

Mint a fentiekben is látszik, sok munka van mögöttünk, illetve áll előttünk is; ráadásul a rohanó világunkban mindenki azonnal eredményeket akar látni, ami részben érthető is. Azonban hadd idézzek ezzel kapcsolatban egy szót: jó munkának idő kell.

Az előttünk álló évhez, munkához és kihívásokhoz kívánok minden vadásztársamnak kellő kitartást és sikereket!

*Dr. Jámbor László
elnök*

fotó: Fülöp Bálint

A Vadgazdálkodási Főosztály válaszai a 2024. évi Vadászévkönyv dámgazdálkodással kapcsolatos kérdéseire

Hogyan változott a dámállomány nagysága és elterjedési területe az elmúlt évtizedekben?

Európai elterjedését a rómaiak segítették elő, kezdetben főként ritka színváltozatai miatt, cirkuszi állatként. Magyarországi középkori betelepítése nagyjából az Anjou-ház királyainak idejére tehető, az ebből az időkből származó krónikákban és beszámolóiban olvashatunk először a dámvadról. A betelepítés és az elterjedés adatai olyan helyzetet mutatnak, ami szerint az elmúlt 25 évben a dámteríték lényegesen gyorsabban nőtt, mint a becsült állománylétszám. Az Országos Vadgazdálkodási Adattár adatai szerint, a jogosultak becslése alapján míg

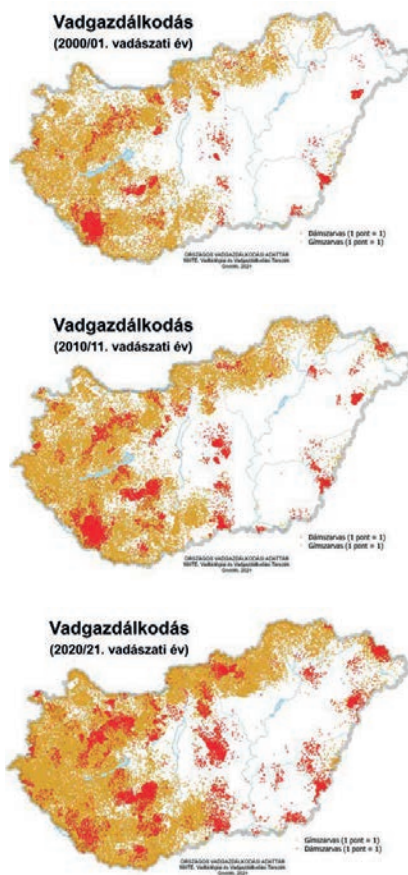
1997-ben 14 126 dám élt Magyarországon, addig a 2023-as jelentett létszám már 45 953 példány. Látható, hogy a sok esetben bizonytalan becslések is az állomány megháromszorozódását mutatják. Ha a megbízhatóbb számokat adó terítékadatokat vesszük figyelembe, akkor 1998-ban az 5460 db-os teríték 2022-re 20 638 db-ra emelkedett. A statisztikai összesítésekből érzékelhető, hogy a közel négyszeresére emelkedett elejtési számok ellenére is folyamatos a dámállomány növekedése. A teríték növelése és a magas hasznosítási arány sem okozza az állomány csökkenését, így joggal feltételezhető a jelentettnél még nagyobb létszámú tényleges állomány. A dámállomány és elterjedési terület nagymértékű növekedésének

oka egyrészt a sikeres erdőtelepítési program, melynek eredményeként az erdei fákkal és cserjékkel borított terület aránya jelenleg hazánkban meghaladja a 25%-ot, 2030-ra pedig várhatóan el fogja érni a 27%-ot is. Másrészt komplex mezőgazdaság-erdő mozaikok jöttek létre, ahol a kedvező élőhelyi változások és a táplálékkínálat bővülése a gímszarvashoz hasonlóan a dámszarvas esetében is populációrobbanást indukált, soha nem látott létszámnövekedést eredményezett!

A dám előbbiekben ismertetett túlszaporodása az ország területét nem egyformán érintette. 2000-hez képest 2020-ra, húsz év alatt az elterjedési terület 10%-ról 25%-ra emelkedett (1. ábra).

A vadászatra jogosultak jelentései alapján, manapság már olyan helyeken is fellelhető a dám, ahol az eddigiekben váltóvadként sem volt ismeretes. A dámszarvassal való gazdálkodás igen összetett, nagy figyelmet és gondosságot igényel. Egyelőre a vadászatra jogosultak többsége még mindig a vadászható fauna színesítését, nem pedig a helytelen gazdálkodásból származó negatív következményeket látja a fajban.

Csányi Sándor professzor, az OVA vezetője mutat rá, hogy noha mindkét szarvasfaj állományának elterjedési területe nőtt, elsősorban a dám által „belakott” terület növekedése a figyelemre méltóbb. Az értékelt két évezed folyamán a dám által elfoglalt terület 2-3-szorosára nőtt, és ennek nagyobb része azokra a jellemzően alföldi, nyílt és kevésbé erdősült területekre esik, ahol az őzön kívül más nagyvad számára a szükséges feltételek alapjaiban hiányoznak (erdősültség, természetes táplálékbázis). A dámszarvas rohamos

1. ábra: A dám- és gímállomány elterjedési területének változása Magyarországon 2000-től 2020-ig, a terítékadatok alapján (dám piros, gím barna színnel jelölve) (forrás: OVA)

terjedése és engedély nélküli telepítése a nagyvadas területeken egyébként is jellemző konfliktusok mezőgazdasági területekre történő „exportjának” (vadkárok) is nevezhető. Nem jobb azonban a helyzet a többi területen sem, mivel a dámszarvas növekvő létszáma a gímszarvassal eddig is rendel-

kező területeken a gímszarvason felüli nyomást (legelés, vadkárok) jelent a környezetre.

Hogyan értékelik a dámszarvasállomány helyzetét? Milyen viszonyban van a faj jelenlegi állományának becsült nagysága és elterjedési területe a hosszú távú ágazati célokkal?

A vadgazdálkodási ágazatban a dámszarvas létjogosultsága megkérdőjelezhetetlen. A magyar faunában nincs még egy olyan vadfaj, amely világszerte ilyen hosszú ideje, évről évre előkelőbbnél előkelőbb helyeket elfoglalva szorítja hátrább a többi ország becses dámlapátosait a világranglistáról! Más államok dámszarvasát is fel tudnak mutatni sikeres gazdálkodást jelző, egy-egy jelentősebb dámtrófeát. Ugyanakkor talán nem kis túlzással kijelenthetjük, hogy a magyar dám kiváló genetikai potenciálján túl, a hazai vadgazdálkodás szakmühelyeiben rejlenek az ezzel a fajjal való gazdálkodás titkainak legapróbb részletei. Hosszú élettartamú, nagy vadászati és tenyészértékű faj, kiemelkedő agancstermelő képességgel, ami egyértelműen bizonyítja a dám hazai jelentőségét. Ennek ellenére nem lehet hosszú távú cél az ország minden szabad vadászterületén dámszarvast tartani. Mára kialakultak azok a legfontosabb genetikai értékeket őrző vadászterületek, ahol a dámvad és környezetének harmonikus kapcsolatrendszerét kialakítva és megőrizve, tovább fejleszthető a világhírű magyar dám minőségi állománya. A faj előbbiekben felsorolt igen sok pozitívuma miatt, sok esetben tudatosan vagy szándékos tudatlanságból engedik

érvényesülni a faj határozott területfoglaló tulajdonságát, hosszú távon talán bele sem gondolva, hogy a későbbiekben kiszoríthatja és tönkretelheti egy-egy terület kiváló őz- és gímállományát is. Egy-egy vadgazdálkodási tájban, tájegységben az állomány nagysága kritikus méreteket ölt, az állomány helyes hasznosítása abszolút kicsúszni látszik a vadgazdálkodók kezéből. Az állapot sok esetben tarthatatlan és azonnali beavatkozást igényel, a dámállomálynak a társadalom és a környezet tűrőképességének megfelelő, elviselhető szintre való csökkentésével. Remélhetőleg a szemléletváltást sikerül addig elérni, amíg nem szembesülünk a helyenként felduzzasztott populációban jelentkező ismert vagy éppen teljesen ismeretlen betegségek megjelenésével, aminek következményei igen súlyosak lehetnek.

Megítélésük szerint milyen okokra vezethető vissza a dámállomány növekedése, terjeszkedése?

A faj elterjedését sajnálatos módon – az 1970–1980 közötti időszak hivatalos kormányzati telepítési programjától függetlenül – több, hírből hallott, illegálisan kerítések közé zárt és ott tenyésztett, majd szabadon engedett vagy tisztázatlan körülmények között kiszabadult kisebb-nagyobb populációk gazdagították. Fontos, de sok vadgazdálkodó számára ismétlést, szellemi felfrissítést igényel a vadászati törvény 28. § (7) pontja, mely szerint „Magyarország állatföldrajzi környezetében nem honos vadfaj vadászati célú telepítését a vadászati hatóság csak vadaskertben engedélyezheti.” Nagy problémát jelent az új területeken megjelenő dá-

mállomány titokban tartása és fokozott kémélete. A vadászatra jogosult a sok esetben szűkös anyagi lehetőségeinek javítása miatt a jövő potenciális vadfaját látja benne. Kiváló példa, hogy az ország egyes területein a vaddisznóhoz kapcsolódóan, az afrikai sertéspestis pusztítása folytán bekövetkező bevételkiesést a dám tartásával remélik pótolni. Általánosságban elmondható, hogy az ipari létesítmények, a napelemparkok és az infrastrukturális hálózat rohamléptékű fejlődésével csökken a vad számára használható élettér. Az ember egyre nagyobb területet sajátít ki, ezáltal az élőhely fokozatosan beszűkül, ami egy adott területre vetítve nagyobb egyedsűrűséget eredményez. Nagyon fontos lenne mérlegelni, hogy az országban keletkező mezőgazdasági és erdészeti kárból egyre nagyobb rész tulajdonítható a dámnak. Ezt a kiadást egy felduzzasztott, esetleg minőségileg is gyenge állományból származó bérvadászati bevétel nem fogja tudni ellensúlyozni.

Mekkora jelentőséggel bír a faj az Agrárminisztérium felügyelete alatt működő állami erdőgazdaságok

vadgazdálkodásában, milyen szerepet szánnak neki a jövőben?

Az állami erdészeti Zrt.-k továbbra is referenciái, mintaterületei, példaadó szereplői kell, hogy legyenek a magyar vadgazdálkodási ágazatnak. Az ország ama területein, ahol természetes dámpopuláció él, ott a vadfajjal kapcsolatosan magas szintű tudással és elkötelezettséggel igyekeznek munkálkodni az erdő és vad harmóniájának kialakításán. Az Agrárminisztérium kijelölte és folyamatosan koordinálja azt az utat, amelynek betartásával, optimális vadlétszám beállítása mellett, tartamos és hosszú távon fenntartható erdő- és vadgazdálkodás valósítható meg. Az erdő és a benne élő vad fenntarthatósága mellett a természeti értékek megóvására kifejezett hangsúlyt kell fektetni, és ebben a harmasban a dámmal mint nemzeti kincs-csel mindenképpen számolni szükséges.

A Gyulaj Zrt. Tolna megyei, tamási vadászterülete évszázadokra visszavezethető, kiemelkedő vadászattörténeti múlttal rendelkezik. A legendássá vált, kiváló minőségű helyi dámpopuláció az évtizedekkel ezelőtti magyarországi (kiemelkedő dámos területek) és eu-

rópai (Ausztria, Bulgária, Csehország, Franciaország, Szlovákia, Lengyelország, Németország, Oroszország, Svédország stb.) sok ezer darabos széttelepítésének, majd ezek más földrészekre való továbbtelepítésének alapját képezte. Nem csoda hát, hogy a Gyulaj Zrt. Tolna vármegyei, tamási és a Nyírerdő Zrt. guthi vadászterülete a dámszarvasvadászok körében fogalomná vált. A két legendás, nemzetközi hírű vadászterületet az egymást megdöntő dambika-világrekordok, illetve napjaink sikeres élőhely-fejlesztési, állományszabályozási, korszerű szakmai és génmegőrzési erőfeszítéseikért a CIC szakbizottsága rendkívül rangos nemzetközi szakmai elismerésben, Edmond Blanc-díjban részesítette. Sőt a guthi vadászterület – egyedülálló módon – két alkalommal is elnyerte ezt a rendkívül megtisztelő címet!

Hogyan ítélik meg a hazai dámállományt az erdészeti és mezőgazdasági vadkár szempontjából?

Az évi 2-3 milliárd Ft-os, hivatalosan kifizetett mezőgazdasági és erdészeti kár igen jelentős, még ha a térített vadkár csak részben tulajdonítható is a dámnak. A mezőgazdaság egyre inkább precíziós technológiákat alkalmaz, drága gépparkkal és eszközökkel végzi munkáját. A magas inputárak és nagy bekerülési költség mellett egyre fokozódik a földtulajdonosok, földhasználók vadkárérzékenysége. A dám a hazai szarvasfélék közül a legigénytelenebb a táplálék összetételét illetően, de kedveli a változatosságot, így a legelés mellett szelektáló táplálkozást folytat. A dám februártól

júliusig előszeretettel tartózkodik mezőgazdasági területeken, érzékeny rágási, valamint – nagy állománylétszám esetén – a laza szerkezetű talajon és az érzékeny növénykultúrákban jelentős taposási kárt is okozva. Folyamatos, éjjel-nappali aktivitása miatt, a társágzatok szereplői számára is jobban előtérbe kerül. Viszonylagosan kis mozgáskörzete hátrányosan hat egy-egy területre, főleg ha ott számára táplálékhiány alakul ki. Erdei vadkár tekintetében, a vezér- és friss oldalhajítások folyamatos rágása és leharapása mellett, jelentős töréskárt is tud okozni pl. a nemesnyár-suhángok esetében. Elsődleges táplálék számára az akác, a tölgy és a fenyőfajok, illetve az éger és a szil is. A sok esetben aggályokat okozó, egyre nagyobb méreteket öltő kerített területek, a villanypásztorok övezte körzetek fokozatos növekedése természeti, társadalmi, vadgazdálkodási problémákat vet fel. A dám hazai térhódítása és létjogosultságának megőrzése az állomány világraszóló vadgazdálkodási eredményei tekintetében rendkívül fontos, hiszen nemzeti kincs, de hosszú távú, fenntartható gazdálkodás csak optimalizált állománylétszám kialakításával és megőrzésével valósítható meg.

Milyen a dám megítélése természetvédelmi szempontból? A védett területeken okoz-e konfliktusokat a faj jelenléte, élőhely-átalakító tevékenysége?

A dám megítélése sem tér el a többi olyan vadfajétól, mely állományának fokozatos növekedésével, jelentős térhódításával folyamatos nyomást

gyakorol a környezetére. Élőhely-átalakító tevékenysége jelentős, hiszen a gyepszinttől kezdve egészen addig, amit hátsó lábaira ágaskodva elér, azt felhántja, lelegeli, megrágja vagy spontán letöri. A dám szinte állandó nappali és éjszakai aktivitásával érzékeny károkat tud okozni minden társágazat számára, ezért a dámos területeken gazdálkodók folyamatos vadászati tevékenysége elengedhetetlen. Ráadásul a faj szokásait ismerve, ahol adott évszakban egy-egy területen táplálékhiányt talál, oda a vadászati nyomás ellenére is rövid időn belül visszatér. Nem lehet elégszer hangsúlyozni a szemléletváltás fontosságát a mennyiség és a minőség vonatkozásában. Tévhit továbbá, hogy a kerítések és a villanypásztorok telepítése, hosszuknak a végtelenségig való növelése megoldja a helyzetet, nem is beszélve a dám és kerítés interakciók konfliktusairól. Ezek a létesítmények vadvédelmi, állatvédelmi, valamint társadalmi problémákat okoznak, továbbá tájromboló hatásúak. Éves szinten egyre jelentősebb számú a kerítésbe, villanypásztorba tekeredett és ott elpusztult dámbikák száma, ez pár év múlva akár jelentős gazdasági bevételt is jelenthetne egy-egy gazdálkodó számára. A természetvédelmi területeken nyilván nem lehet cél a túlzott mennyiségű dám tartása, és minden lehetséges eszközzel egyedszámának a visszaszorítására kell törekedni. A problémák fokozódásával a faj ellen irányuló negatív ösztársadalmi megítélés kialakulását nem lenne célszerű megvárni, hiszen hasonló helyzetbe kerülhet, mint a muflon. A dám helyenkénti kívánatosnál nagyobb álló-

mánya súlyosan veszélyeztetheti például az erdők lágy szárú növényzetét, benne védett növényritkaságokat is, melyek gyakran kiemelkedő természeti értéket képviselnek, ezért fenntartásuk fontos eleme a biológiai sokféleség megőrzésére irányuló tevékenységnek. Határozottan kijelenthetjük, hogy az okszerűen folytatott vadgazdálkodás és vadászat önmagában is természetvédelem, ahol megkövetelendő, hogy adott területen annyi vad éljen, amelyet a terület flórája és faunája túlzott károsodás nélkül el tud viselni. Jól fogalmazza ezt meg Sterbetz István, az elismert vadász, híres természetvédő, író és nemzetközi hírű ornitológus: „a végső cél az, hogy egyszer – reméljük, nem is olyan kétségbeejtően soká – eljutunk egy olyan kultúrnívóra, amely lényegében egyetlen természetvédelmi rezervátummá és egyben optimális telítettségi szinten levő vadkamrává alakítja majd át az országot”. Jelen értekezésben az optimális telítettség elérésével, a természetgazdálkodási ágazatok egymás közötti, nagyon érzékeny mérlegét igyekezünk egyensúlyba állítani, majd az így kialakított dámállományt kívánjuk fenntartható módon kezelni.

Látják-e szükségét a dámállomány minőségi fejlesztésének országos szinten? Ha igen, milyen eszközökkel lehetne ezt elérni?

A magyar dámszarvas világhírűvét a gyulaji és gúthi világrekordok egész sora bizonyítja. Jelenleg is a világranglista első két helyén gúthi dámbika áll; az első 10 helyezettből öt, az első 50-ből pedig 30 Magyarországról származik!

A tavalyi idényben már két dámbika tróféája is átlépte a 7 kg-os álomhatárt. A minőségi magyar dám tehát mindenképpen egyfajta hungarikumnak tekinthető!

Azt gondolhatnánk, hogy hátradőlhetünk, és nincs további teendők a minőség fejlesztésével kapcsolatban. Ez nagy tévedés lenne, mert egyrészt a hírnév kötelez bennünket, másrészt az elért eredményeket meg is kell tartanunk. Gyulajon, Gúthon és még további néhány híres dámos vadászterületen a dámnak elsőbbséget kell élveznie még a gímmel szemben is. Alapvető feladat, hogy a természetgazdálkodási társágazatok igényeinek figyelembevételével, az élőhellyel és a vadeltartó képességgel arányos mennyiségű dámállományt alakítsunk ki és tartsunk fenn. A túlzott vadlétszám negatívan befolyásolja a minőséget: a vad folyamatos kondícióvesztése, az ebből eredő elhullások, a jelentős vadkárok és az élőhely minőségi leromlása egyaránt ezt okozhatja. A létszámszabályozás mellett az élőhelyfejlesztés, az okszerű takarmányozás, a vadföldművelés, a víznyerő helyek számának növelése, az aranysakál gyérítése, a nyugalom biztosítása és a bikákra, tehenekre, borjakra egyaránt kiterjedő, megfelelő válogató vadászat elveinek következetes alkalmazása hozhat eredményt. Kiemelten fontos a dámállomány minőségi szabályozása során a megfelelő ivararány és korszerkezet kialakítása. Rendkívül lényeges hangsúlyozni, hogy a dám egyre gyakoribbá váló agancstő-megbetegedésére ne különleges trófearitkaságként tekintünk, hanem kizárólag mikotoxin-határérték alatti, bevizsgált, biztonságos

takarmánnyal etessünk, és a beteg egyedeket lehetőleg minél korábban távolítsuk el az állományból. A dám agancstő-megbetegedése kutatásának támogatását a Vadgazdálkodási Főosztály – ahogy az elmúlt években, úgy a jövőben is – prioritásként kezeli.

Lehetségesnek, illetve kívánatosnak tartják-e a dámmal való gazdálkodás súlyának, jelentőségének növelését a teljes vadgazdálkodási ágazaton belül? Hosszú távon erőforrást vagy inkább kockázatot jelent a dám térnyerése?

A trófeaminőség tekintetében – a néhol stagnáló vagy visszaesést mutató gímszarvas, az aranysakál és helyenként betegségek által szemlátomást érintett őzállomány, az ASP sújtotta vaddisznó, valamint a természetvédelmi okok miatt nem feltétlenül szívesen látott muflon mellett – a vadászatra jogosultak egy része számára egyfajta mentőövet jelenthet a könnyen alkalmazkodó, alapvetően igénytelen, mégis nagy produktumra képes, okszerűen kezelt dámszarvasállomány. Sajnálatos módon a dámmal gazdálkodó vadászatra jogosultak sok esetben a mennyiségi és nem a minőségi fejlesztést helyezik előtérbe. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a minőség alapja ne egy túltartott dámállomány legyen, hanem az hosszú távú, gondos szelekciós munka eredményeként valósuljon meg.

Az agrárminiszter 10-14/2018. (VII. 3.) vadgazdálkodási tájegységi AM-rendeletei az öt vadgazdálkodási tájban (és az 52 vadgazdálkodási tájegységre lebontva is) tartalmazzák a minimálisan fenntartandó és az élő-

helyet még nem veszélyeztető, maximálisan fenntartható szabad területi dámszarvaslétszámot (1. táblázat):

A fentiek ismeretében tehát a minőségi fejlesztéséhez első lépésben valós állománycsökkentést kell elérni. A fokozott állományhasznosítás során mindenképpen el kell kerülni a dámállomány elfiatalodását, mivel ez egyértelműen negatív hatással lenne a minőségre. Fontos az állomány változásának, ivararányának, kormegoszlásának trendek szerinti nyomon követése és a válogató vadászat hatásainak felmérése folyamatos monitorozással, hogy a háromszintű tervezés célkitűzései a dámgazdálkodásban is érvényesüljenek tudjanak.

Összefoglalva: Magyarországon a dámgazdálkodás célja tehát az elsődleges ágazatok – a mezőgazdálkodás, az erdőgazdálkodás és a természetvédelem – igényeivel összehangolt mennyiségű és az adott vadgazdálkodási tá-

jegységben a lehető legjobb minőségű vadállomány kialakítása és fenntartása. Emellett egyre inkább előtérbe kerül a társadalom tűrőképességével arányos, megfelelő szinten szabályozott dámszarvasmennyiség elérése is.

A magyar dámgazdálkodás világraszóló eredményei és annak fontossága vitathatatlan. A kiváló genetikai háttér adott, és a hazai vadgazdálkodási szakemberek szakmai felkészültsége, elkötelezettsége garancia a további sikerekre. Vadgazdálkodásunkban a dám jelentőségére mindenképpen továbbra is építenünk kell a jövőben, de a környezetre gyakorolt jelenlegi túlterhelés csökkentése mellett. A hagyományainkhoz méltó, hosszú távú minőségi dámgazdálkodás célja csak a teljes magyar vadásztársadalom összehangolt munkájával lesz képes megvalósulni.

*Agrárminisztérium
Vadgazdálkodási főosztály*

Vadgazdálkodási tájak	Dámszarvas	
	Minimum	Maximum
1. Tiszántúli	1 900	5 300
2. Északi hegy- és dombvidék	300	900
3. Duna–Tisza közti	1 100	3 750
4. Dél-dunántúli	3 850	7 100
5. Észak-dunántúli	1 470	2 560
Összesen	8 620	19 610

1. táblázat: A vadgazdálkodási tájanként fenntartandó, ill. fenntartható szabad területi dámállomány létszáma Magyarországon

ELFÉR-E TÖBB DUDÁS?

A dám, a gímszarvas és az őz viszonya a vadászterületeken

Időről időre felmerülő kérdés szakmai beszélgetésekben, hogy lehet-e több szarvasféle vadfajjal egy adott vadászterületen magas színvonalon gazdálkodni, vagy választani kell az egyes fajok közül a másik rovására.

A kérdés leggyakrabban a dám kapcsán merül fel, mely – mint területhűsége miatt lokálisan nagy állománysűrűséget elérni képes faj – egyes vélemények szerint folyamatos mozgásával zavarja a gímszarvas, illetve jelentős táplálékkonkurens lehet a gímszarvas mellett az őznek is.

Ugyanakkor vannak olyan vadgazdálkodók, amelyek „köszönik szépen”, és az eredményeik alapján magas szinten gazdálkodnak több szarvasféle vadfajunk jelentős állományával is.

Cikkünkben a dám és a gímszarvas, illetve a dám és az őz kapcsolatát kívánjuk feltárni régóta jelentős dámállománnyal rendelkező vadgazdálkodók segítségével.

A SEFAG Zrt. Lábodi Vadászterületénél évtizedek óta hazai, illetve nemzetközi szinten is ismert gímszarvas- és dámállománnyal gazdálkodnak, s talán ez volt az első olyan hazai vadászterület, ahol egy helyen, mind a két fajjal komoly eredményeket értek el, ezért kézenfekvő volt, hogy a téma körbejárását itt kezdjük.

Kérdéseink megválaszolásában a cég és az erdészet részéről a lehető legszélesebb szakmai grémium volt segítségünkre, melynek tagja volt a SEFAG Zrt. központja részéről dr. Varga Gyula vadgazdálkodási és turisztikai osztályvezető, a Lábodi Vadászterület részéről Horváth Mihály igazgató, Várfalvai Gábor vadgazdálkodási ágazatvezető, valamint az északi fővadászi körzet területvezető vadászai.

Lábodon a cikkünkben vizsgált három faj közül érdemi állománya a

dámnak és a gímszarvasnak van; az őz jelentős, gazdálkodásra alkalmas számban évtizedek óta nincs jelen. A dám és a gímszarvasállomány viszonyairól elmondható, hogy korábban évtizedekig a dám volt a nagyobb számban előforduló, dominánsabb faj, most azonban már létszámában és jelentőségében is meghaladja a gímszarvas.

A dám nagyobb számú jelenléte Lábodon csak bizonyos részeken jellemző; van olyan kerület is, ahol jelenleg szinte egyáltalán nem található meg, és korábban sem volt jelen, amikor az állománya jelentősen nagyobb létszámú volt. A gímszarvas ellenben mindenhol előfordul, a területhasználatát sokkal inkább az élőhelyi adottságok határozzák meg, a megfigyelések szerint jobban kötődik a jobb talajjal és vízellátottsággal rendelkező területekhez, mint a dám. Ennek megfelelően

a szárazabb, homokosabb részeket a dám jobban tolerálta, így itt tudott inkább egyértelműen uralkodó vadfajjává válni, a nedvesebb, üdebb növényzettel rendelkező területen pedig a gímszarvasállomány erősebb. A dám esetében ugyanakkor – más területekhez hasonlóan – jellemző, hogy a bikák a barcogáskor és az év többi időszakában más-más tartózkodnak, amelyek sok esetben más vadászterületekbe esnek.

Az évtizedes tapasztalatok és adatok alapján a két faj állományának változásai között nem volt összefüggés, s a dámállomány növekedésének hatására nem csökkent a gímszarvas állománya, és a dám visszaszorulásakor sem volt látható egyértelmű növekedés a korábban a dám előfordulása szempontjából kiemelt részeken. Azt figyelték meg, hogy az egyes vadfajok állományának sűrűsége sokkal inkább az élőhelyi változásoktól és a hasznosítás intenzitásától függ.

A két faj viselkedésével kapcsolatban elmondták, hogy – bár a zavartalan területeken a gímszarvas is megmozdul napközben – azért tapasztalható a mozgásuk időbeli elkülönülése: a dám délután, este hamarabb megmozdul, reggel pedig később vált vissza, mint a gímszarvas. Tapasztalataik szerint a két faj egyáltalán nem zavarja egymást, nagyon gyakran előfordul, hogy egyszerre, egymás közvetlen közelében táplálkoznak a vadföldeken és az etetőhelyeken is, akár vegyes rudlikban mozognak. Agresszív viselkedés nem tapasztalható közöttük a másik faj irányába, legfeljebb a fajon belül is jellemző kergetőzés fordul elő. A dám szempontjából legjobb években, amikor a nagy barcogóhelyeken több tíz vagy akár száz dambika barcogott, sokszor a még zajló utóbógésben közöttük bőgttek a szarvasbikák is. Ez a fajta közös előfordulás időnként meg is nehezítheti mind a két vadfaj vadászatát.

fotó: Polster Gabriella

A fentiek összegzése után a legfontosabb kérdésre, miszerint lehet-e a két vadfajjal egy adott vadászterületen magas színvonalon gazdálkodni, a lábodi szakemberek egyértelműen igenlő választ adtak. Volt ugyan korábban itt is olyan törekvés, hogy különítsenek el dámos és gímes kerületeket, és ezeken helyezték előtérbe az egyik fajt, ez a gyakorlat hosszabb távon nem maradt meg, és nem is látják okát, hogy megfelelő állománysűrűség fenntartása mellett újra be kéne vezetni. Vadgazdálkodási szempontból egyértelműen üdvösnek tartják mind a két faj jelenlétét, mivel az egy vadászterületben rejlő lehetőséget a változatosabb fajösszetételű vadállománnyal jobban ki lehet használni. Külön kiemelték, hogy vadgazdálkodási szempontból a dám az egyik leginkább „hálás” vadfaj, mivel nem nagy igényű az élőhellyel, vízpótlással és kiegészítő takarmányozással kapcsolatban sem, viszont jelentős bevétel érhető el a vadásztatásából. Voltak olyan évek Lábodon, amikor a dámból származó bevétel meghaladta a legendás gímszarvasállományhoz köthető bevételeket. A vadkárok szempontjából viszont a gímszarvas jelent nagyobb kihívást. A mezőgazdaságban a nagy mennyiségű dám folyamatos legelése is okozhat gondokat, ugyanakkor az erdészeti károk vonatkozásában a gímszarvas nagyobb problémákat okoz.

A dám szempontjából az országban egyértelműen a legnagyobb hagyományokkal rendelkezik a Gyulaj Zrt. Tamási Erdészetiének kezelésében lévő üzemi terület. Itt a dám már sok évtizede van jelen jelentős állomány nagysággal, így a fajjal kapcsolatban összegyűlt más jellegű tudás mellett a többi

szarvasféle kapcsolatának témájában is jelentős ismeretekre tehetek szert. Kérdéseinkre Palánki Gábor, a Tamási Erdészet igazgatója válaszolt.

Gyulajban jelenleg a dám a meghatározó szarvasféle, a gímszarvas kisebb létszámban, az őz szórványosan fordul elő. Korábbi időszakban létezett jelentős gímszarvasállomány is a dám mellett, az őz viszont évszázados visszatekintésben is marginális volt.

Az egyes fajok területhasználatában jelentős különbségek nincsenek, de a gímszarvas bizonyos mértékig elkülönül, mert azokban a bekerített erdőrészekben van inkább jelen, ahová a dám nem tud bemenni.

A dám és a gímszarvas esetében arra vonatkozó megfigyelésük nincs, hogy amennyiben valamelyik vadfaj állománysűrűsége csökkent vagy nőtt, a másik bármilyen módon is reagált volna rá. Az őz esetében pedig már csak a folyamatosan alacsony létszám miatt sincsenek ilyen jellegű tapasztalatok.

A napi mozgási aktivitás kapcsán a dám és a gímszarvas között szembeötlő különbséget nem vettek észre. A dám valamivel aktívabb a nappali órákban, de a csekély zavarás folytán a gím esetében sem ritka a nappali mozgás. Más területekkel ellentétben viszont az egyes fajok együttes mozgása nem megfigyelhető, egyáltalán nem jellemzőek a vegyes rudlik.

Az egyes fajok közötti zavarás kapcsán az a megfigyelésük, hogy a mértékét alapvetően az állománysűrűség határozza meg. Ennek megfelelően a gyakorlatilag nulla zavarástól a nagyon erős konkurenciáig terjedhet a skála. Agresszív viselkedést az egyes vadfajok között nem tapasztaltak.

Abban a kérdésben, hogy kell-e választani az egyes szarvasféle vadfajok között vagy lehet egyszerre legalább két fajjal is magas színvonalon gazdálkodni, az erdészet igazgatójának az a véleménye, hogy a dám és a gímszarvas megfelelő élőhely esetén és ésszerű állománysűrűségeen belül nem gyakorol érdemi hatást egymásra, lehet velük egyidejűleg gazdálkodni. A dám és az őz együttélését tekintve viszont vannak kétségei. Bár ez a hatás is sűrűségfüggő, a territoriális magatartást mutató őz nehezebben viseli a dám jelenlétét. Telített élőhelyen a dám és az őz versengéséből a dám fog kikerülni győztesen, az őz egyedszáma, kondíciója ebben az esetben biztosan jelentősen csökken.

Szintén megkerülhetetlen, sőt minőség szempontjából, a világranglistára nézve talán leginkább megkerülhetetlen dámos revírek Gúth és a Nyírerdő Zrt. által kezelt vadászterületek. A Nyírerdő Zrt. képviselőjében kérdéseinkre Hidas Tibor vezérigazgató és dr. Szendrei László vadgazdálkodási szakreferens válaszolt. Különösen érdekesé teszi a tapasztalataikat, hogy a cég üzemi egységei élőhelyi szempontból is különböznek, és más-más vadfajok igazán jelentősek, így a megfigyelések és az ezekből levont gazdálkodási következtetések sem azonosak az egyes revírekben.

A Nyírerdő Zrt. öt vadászterülete közül a Felső-Tisza vidékén elterülő Lónya kárpáti típusú gímszarvasállományának nagysága mintegy kétszerese a dáménak. Itt az őz alacsony létszámban van jelen, és vadgazdálkodási jelentősége kicsi. A további négy egység a hajdúszági erdős puszták térségében található,

közöttük a dám révén világhírű gúthi vadászterülettel. Itt természetesen a dám létszáma a legnagyobb, és a gím csak 5 százaléka az előbbinek. Az őz ugyan jelen van, de sem létszámban, sem vadgazdálkodási jelentőségében meg sem közelíti a főfajt.

Az egyes vadfajok élőhelyhasználatának különbségei tekintetében azt mondták el, hogy mivel a három vadfaj közül a gímszarvas igényli a legnagyobb nyugalmat, így főként a vadászterületeknek erdővel borított részein fordul elő, itt tartózkodik a nappali órákban. A gímszarvas előszeretettel használta a régi vadaskerteket, ahol kisebb zavarásra számíthatott. Ahol sok dám összeverődik, azokról a részről megfigyeléseik szerint a gímszarvas elhúzódik. Az őz ugyan megtalálható a zárt erdőtömbökben is, de fő tartózkodási helye ezeken a vadászterületeken is a ligetes, mezőgazdasági részekkel tagolt peremeken található.

A területhasználat különbségeinek érdekes, vadgazdálkodási szempontból is számottevő hatása volt, hogy amíg megvoltak a gúthi erdőtömbben a régi vadaskertek, a gímszarvas ezek kerítését könnyedén átugorva, itt találta meg a nyugalma területét. Sőt a bögés java része is itt zajlott, mivel a dámok ide nem jutottak be. A régi kertek megszüntetésében az is közrejátszott, hogy a bögésre érkező vendégek méltatlankodtak, hogy kerítéseken belül kell elejteniük a bögő bikákat.

Az egyes fajok állománya változásának összefüggései kapcsán az a megfigyelésük, hogy az utóbbi évek gimállomány-csökkenése Gúthon vélhetően a dámállomány növekedésével is magyarázható.

A napi aktivitást nézve, a gímszarvas és a dám között érzékelhető jelentős különbség: a gím a hajnalt követően alig mozog, míg a dáмок nappal is aktívak.

Megfigyeléseik alapján nem igazán jellemző a vegyes rudli. Az a tény, hogy egy területen táplálkoznak egy időben, még nem jelenti vegyes rudli kialakulását. A dáмок, illetve a gímszarvasok közé inkább csak alkalmasszerűen vörödik ideiglenesen a másik faj egyede, az őz viszont egyáltalán nem keveredik a rudlikba. Vadászati szempontból egyébként sem lenne kívánatos a nagy és esetleg vegyes rudlik kialakulása, főként a „több figyelő szempár” miatt. Az egyes vadfajok zavarása esetében az a tapasztalatuk, hogy a nagy dámsűrűség elől a gímszarvas elhúzódik, akár el is hagyja az addigi élőhelyét. Az őz elugrik, illetve kellő távolságot tart a nagyobb szarvasoktól. Agresszív viselkedés viszont nem jellemző a három vadfaj között, inkább kitérnek egymás elől.

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy kell-e választani az egyes vadfajok között az egyes vadászterületeik tekintetében, specifikus választ adtak. A dám és a gímszarvas vonatkozásában Gúthon korábban volt arra törekvés, hogy – főként minőségében – a dám szintjének közelébe fejlesszék az állományt, de egy szint elérése után a gím a gúthi erdőtömböket elhagyva, a környező területeken jelent meg. Megítélésük szerint a dámmal és a gímmel is lehet akár egyszerre is magas szinten gazdálkodni, de egy idő után választásra kényszerül a vadgazda, és döntenie kell, hogy melyik a fő vadfaj. Ez Gúthon egyértelműen a dám. Ló-

nyán viszont a gímszarvas prioritása nagyobb, bár a dám kezelése is fontos vadgazdálkodási feladat. A Nyírerdő Zrt. vadászterületein az őz vadgazdálkodási szerepe nem jelentős.

Végül, de nem utolsósorban, az egyes szarvasfélék kapcsolatáról és a velük történő egyidejű gazdálkodás lehetőségeiről szóló kérdéseinket feltettük a KEFAG Zrt. vadászterületeivel kapcsolatban is. A cég dámmal való gazdálkodásának hagyományai az eddig tárgyalt vadászterületek némelyikéhez mérten még kevésbé hosszú időre nyúlnak vissza, ugyanakkor egymástól földrajzi szempontból is jól elkülönülő, jellegében is különböző több egységben gazdálkodnak mindhárom hazai szarvasfélével, és az eredményeik – különösen a dám esetében – kiemelkedő minőségű vadállományról és vadgazdálkodási munkáról tesznek tanúbizonyságot. Kérdéseinkre a KEFAG Zrt. képviselőjében Gyenes Károly vadgazdálkodási ágazatvezető válaszolt.

A KEFAG Zrt. bugaci, kelebiai és ke-rekegyházi vadászterületén található meg együtt mind a három vadfaj. Ha ennek a három revírnek a törzsalományát egyben tekintjük 100 százaléknak, akkor a gímszarvas aránya 9% (emelkedő tendenciával), az őz 27% (a korábbiakhoz képest alacsony szinten stagnál), a dám 64% (állománya stabil, a maximum közelében van). Ugyanez az arány a hasznosítási terveket tekintve gímszarvas esetében 10, a dám esetében 66, őz esetében pedig 24 százalék.

Az egyes fajok élőhelyhasználata szempontjából az a megfigyelésük, hogy a gím és a dám élőhelye közel azonos, az erdőhöz kötött. Annyi a

különbség, hogy a dám a ligetes, felnyíló erdőket preferálja, a gím pedig a jobb termőhelyen levő, aljnövényzetben, cserjeszintben gazdagabb, zártabb borítottágot kedveli. Az őz alacsony állománysűrűséggel mindenhol megtalálható, gyakoribb azonban az erdőszegélyeken és a mezőgazdasági területeken. Szezonális különbség nem tapasztalható ebben a vonatkozásban.

A tárgyalt vadfajok állományváltásának egymásra gyakorolt hatásával kapcsolatban az egyes fajok tekintetében különböző tapasztalataik vannak. A dám és a gím vonatkozásában nem tapasztalták az egyes fajok állományváltásainak egymásra hatását, de ahol a dám létszáma emelkedett, ott az őzé csökkenni kezdett, bár ez utóbbiban nagyon erősen közrejátszhatott a sakál terjedése is. Az ok-okozati összefüggések megállapítását így nehezíti,

hogy vadászterületeiken a dámállomány növekedésével időben részben átfedve történt meg a sakál területfoglalása és létszámának felfutása is.

A vadfajok napon belüli mozgási aktivitását nézve – más vadászterületekhez hasonlóan – azt figyelték meg, hogy alapvetően a dám és az őz az aktívabb a nappali órákban. Az évszakok változása és a szaporodási időszak azonban szintén nagyban befolyásolja a vadfajok napi mozgását.

Megfigyeléseik szerint alapvetően nem jellemzőek a vegyes rudlik. A téli időszakban fordul elő leginkább, hogy az etetőhelyeken egyidejűleg van jelen több nagyvadfaj, illetve észleltek már gímborjút dámrudliban, és fordítva is, de ez nem gyakori jelenség. Ezenfelül több vadfaj együtt mozgása mindössze a terület zavarásakor, rövid ideig állhat fenn.

fotó: Polster Gabriella

Az egyes vadfajok által a másik faj zavarására vonatkozó kérdéssel kapcsolatban azt tapasztalták, az élőhely változatossága lehetővé teszi, hogy ne zavarják egymást. A vadfajok egész évi mozgását tekintve nem figyelhető meg, hogy vonuló, legelő rudlik egymással konkurálnának, vagy a másik jelenléte zavarólag hatna. Veszély esetén a különböző vadfajok riasztása azonban egymásra is hatással van, így azt figyelték meg, hogy a gímszarvas jelenléte éberebbé teszi a dámot és az őzet is. A bikák közt viszont előfordul agresszív viselkedés, leginkább intenzív etetőhelyeken téli időszakban, amikor időszakosan a vadsűrűség kritikusra emelkedik. Az évek során egy negatív tapasztalatuk volt egy koros, nagy testű, dárdás gímbikával. Éveken át megzavarta a barcogást, támadta a barcogó dámbikákat, amelyek közül a küzdelmek következtében több el is pusztult.

Arra a kérdésre, hogy kell-e választani az egyes szarvasfélék közül, a felgyűlt ismeretek alapján nemleges választ adtak. A minőségi vadgazdálkodást ugyanis vadfajtól függetlenül komoly kihívások elé állítja a klímaváltozás és ennek következménye, az élőhely rohamos megváltozása.

Ha ezeket a tényezőket sikerül ellenőrizni, akkor lehet több vadfajjal is eredményesen gazdálkodni. A KEFAG Zrt. magas színvonalú dámgazdálkodást folytat, mellette az élőhelyi viszonyokhoz képest a gímmel is igen szép eredményeket tud elérni. Az őzzel nem tudnak minőségi trófeagazdálkodást folytatni, de ezt az élőhely, a mezőgazdasági területek kis aránya és a gyenge homoktalajokon fejlődő növénykultúrák minősége sem teszi lehetővé.

A vadgazdálkodók válaszai alapján az látszik, hogy szarvasféle vadfajaink kapcsolatáról – nem meglepő módon – a különböző vadászterületeken különböző tapasztalatok gyűltek össze. Két fontos, a válaszok alapján nagyjából egybecsengő megállapítást azonban levonhatunk a témával kapcsolatban.

Az egyik az, hogy amennyiben egyik faj állománysűrűsége sem túlzott, a gímszarvassal és a dámmal egyértelműen lehet egy adott vadászterületen egyszerre gazdálkodni, a nagyon erős versengés helyett ebben az esetben inkább a források felosztása jellemző.

Az őz szempontjából viszont egyértelműen az a tézis, hogy amennyiben teljes mértékben azonos élőhelyen osztozik nagyobb sűrűségű dámállománnyal, ott a két faj között erős versengés alakul ki, amiből a dám kerül ki győztesen.

A fentiek fényében tehát az a tanulság vonható le, hogy az erdőszűlt, korábban „gímes” vagy „dámos” vadászterületeken gazdálkodóknak nem kell félni a másik vadfaj megjelenésétől, ha ésszerű keretek között tudják tartani állományuk sűrűségét.

A jellemzően alföldi, kevésbé erdőszűlt területeken, ahol a gazdálkodás szempontjából az őz a meghatározó nagyvad faj, viszont érdemes mérlegelni, hogy a dám jelentősebb állományának kialakulása mennyire üdvös a vadgazdálkodó számára. Az esetleges mezőgazdasági vadkárok mellett ugyanis a nagyobb sűrűségű dámállománnyal rendelkező területszekeken az őz visszaszorulására is lehet számítani.

Rung Áron

foto: Fülöp Bálint

ÚJ CSILLAGOK SZÜLETNEK

Kiemelkedő dámállományok vadásztársasági területeken

Magyarországon a történelmi időktől kezdve egészen a 20. század második feléig a dám mindig szigetszerűen, egy-egy neves, előbb főúri, majd később állami területhez köthetően fordult elő jelentősebb számban, gyakran bekerített vadászterületeken, vadaskertekben. Az 1970-es évektől kezdve azonban a vadászati lehetőségek szélesítése és a gímszarvas szempontjából kedvezőtlenebb, de erdőszűlt élőhelyek jobb kihasználása érdekében végzett telepítések keretében az ország szinte minden részére, így vadásztársaságok kezelésében álló szabad területekre is eljutott a faj. Mára a telepítések és a természetes terjedés hatására az Országos Vadgazdálkodási Adattár adatai alapján minden vármegyében van dámelejtés, ráadásul az új állományok sok esetben nem is akármilyen minőséget képviselnek. A vadásztársaságoknál zajló dámgazdálkodás jelentőségének növekedését jól jelzi, hogy az elmúlt tíz évben egyre növekvő arányban, már 15 trófeával képviseltetik magukat a legjobb 50 hazai dámtrófeát tartalmazó legutóbbi, 2021-ben frissített ranglistán is. Írásunkban öt különböző – néhány esetben nem is feltétlenül a dámról híres – régió egy-egy olyan vadásztársaságának gazdálkodását mutatjuk be, amelyek dámállományának minősége felveszi a versenyt a klasszikus, híres dámos vadászterületekével. Az országos kép természetesen még az öt régió öt területének bemutatásával sem teljes, de talán elegendő arra, hogy felhívja a Vadászévkönyv olvasóinak figyelmét a dámvadászati lehetőségek bővülésére.

Nagyrátai Vadásztársaság

A Nagyrátai Vadásztársaság képviselőiben kérdéseinkre Budai Mihály hivatásos vadász válaszolt, aki évtizedek óta a szolgál a vadászterületen, így a kezdettől fogva közvetlen, személyes tapasztalatai vannak a helyi dámállomány sorsáról.

A vadászterület bemutatása

A hatezer hektáros nagyrátai vadászterület Békés vármegye nyugati részén, a Szarvasi vadgazdálkodási tájegységben található. A társaságnak húsz tagja van, akiknek a fele részben helyi, környékbeli lakos, felerészben távolabbi településeken élnek. Két hivatásos vadászt alkalmaznak.

A terület domborzati és tájhasználati viszonyai alapján nagy részben a vármegyére jellemző módon sík, és intenzíven művelt szántók találhatók rajta, szintén a tájra jellemző természetű növényekkel, így a kukorica, a napraforgó és az őszi gabonafélék a leggyakrabban vetett kultúrák. A terület délnyugati felében viszont egy 160 hektáros, sűrű aljnövényzetű tölgyes erdőtümb található, és ezzel összekötésben, összesen tíz kilométer hosszúságban, szélesebb erdősávok, valamint – szintén az erdő környékén – 1000 hektárnyi ösgyep is található.

A terület vízellátottsága jónak mondható, az erdőt gyakorlatilag körbeveszi a nagy vízhozamú Dögös–Kákafoki-csatorna, de a terület más részein is található egész évben vízzel telített csatornamedrek.

A vadászterület fő vadfajai a dám mellett – szintén a Békés vármegyében jellemző – őz és apróvadfajok, amelyek közül a mezei nyúl és a fácán mellett kis számban, de természetes állományal a fogoly is előfordul. Az őzzel kapcsolatban elmondható, hogy a dám szempontjából jelentős területrészek környékén visszaesett az állománya, de ugyanezekben a nagyobb takarással bíró területeken jellemző az aranszakál jelenléte is, aminek szintén része lehet az őzállomány csökkenésében.

Dámállomány és dámgazdálkodás bemutatása

A dám korábban csak ritka váltóvadként fordult elő a területen, 1997-ben azonban a vadásztársaság telepítési program indítása mellett döntött. Először egy egyhektáros méretű szoktatókertben helyeztek el két vemhesen vásárolt tehenet és két bikaborjút, majd miután 2001-re húsz egyedre felszaporodott az állomány, szabadon engedték őket. Érdemes megjegyezni, hogy jó minőségű törzsanyagot sikerült beszerezni Sarkadremetéről, mivel az első két bika évvel később terítékre került, és 4,5, illetve 4,7 kilogrammos trófeátömeget produkáltak.

Mára az állomány nagyrészt az eredeti telepítésből származó egyedekből és kisebb részben a környékbeli más állományok kóborló egyedeiből jelentősen felszaporodott. A becslések szerint a terület leírásánál említett erdőtümbben és környékén szinte állandóan mintegy 400 dámtarvad tartózkodik, amelyekhez a barcogáskor 100 bika csatlakozik. Ez utóbbiak nagy része nincs állandóan az erdőtümb kö-

fotó: Kabai László

zelében, a barcogási időszakon kívül a környező mezőgazdasági területeken, sok esetben a szomszéd vadászterületekre is áthúzódva tartózkodik. A nagyrátai területen jelentős barcogóhely alakult ki, ahol a környező, más eredetű állományok bikái is megjelennek. Ez a keveredés jól látszik a trófeákon is: a kezdetben a betelepített állományra jellemző lapátformák mellett már más jellegű agancstípusok is megjelentek.

A vadkárok és vad-gépjármű ütközések megelőzése, illetőleg az elvándorlás megakadályozása érdekében, a Nagyrátai Vadásztársaság jelentős erőfeszítéseket tesz, hogy a nagy létszámú dámállományt a fő otthonterületének számító erdőtümbben és annak közelében tartsa. Ha van csapadék, akkor az erdő körül található gyepterületek is zöldnek, és jelentős legelőfelületként szolgálnak, emellett azonban szükséges az erdővel határos területeken vadföld-

eket is üzemeltetni. Az elmúlt években már 32 hektár vadföldet művelt a vadásztársaság a dám szempontjából kulcsfontosságú területeken, melyekbe részben lucernát telepített, részben pedig kukoricát, napraforgót és gabonaféléket vetett. A vadföldek mellett nagyon fontos a takarmányozás szerepe is: az erdőben folyamatosan etetnek, egy évben 200–300 mázsa szemestakarmányt, 630 mázsa répát és a tél folyamán – szükség szerinti mennyiségű – lucernaszénát használnak fel.

A dámgazdálkodás részeként a ragadozógyérítésre is nagy hangsúlyt fektetnek, különös tekintettel az aranszakálra. Ebből a fajból a csapdázás és a fegyveres gyérítés együttes eredménye éves szinten 15–20 példány. A tapasztalatok szerint közvetlenül a dám ellése után a szakál a lefektetett borjakra jelenthet nagyobb veszélyt, a dámtehenek viszont alkalmazkodtak a jelen-

létükhöz, és a már vezetett borjakkal nagyobb rudliba tömörülve, közösen megvédik őket a toportyánoktól.

A nagyrátai vadászterületen a 2022/23. vadgazdálkodási évben 15 dámbika és 103 tarvad került terítékre. A bikák közül éves szinten jellemzően csak 2-3 öreg bikát tudnak hasznosítani, a teríték többi része a fiatal és középkorú korosztályból kerül ki. A megfigyelések alapján nem megfelelő az öreg korosztály létszáma; ebben valószínűleg szerepe lehet annak, hogy a környező vadászterületeken a barcogási időszakon kívül sok középkorú bika esik el. Az elejtett dámbikák „derékhadának” általában 3,5–4 kg körül alakul a trófeatömege, de minden évben esik 4,5–4,8 kilogramm körüli bika is. Az eddigi legkiemelkedőbb lapátos agancsa 5,36 kilogrammos volt, amely 212,61 pontjával az elejtés évében ez egész országban a harmadik legerősebb bikának bizonyult. Élt a vadászterületen még ennél is nagyobb dámbika, amelynek agancstömegét 6 kiló körülire becsülték (a legutoljára hullajtva megtalált egyik szára 2,57 kilogrammot nyomott), de végül nem került terítékre, sem náluk, sem a környező vadászatra jogosultaknál.

A dám vadászata döntően két módon zajlik a területen: a bikák esetében a klasszikus cserkelővadászat a jellemző a barcogás időszakában, míg a tarvad döntő része inkább az erdőtömb körül folytatott lesvadászatokon kerül terítékre.

A bikák mindegyikét értékesítik, a tagok, illetve a tagok ismerősei, vendégei legfeljebb fizető vendégként ejtenek el néhányat közülük. A tarvad esetében a keret mintegy egyharmad részét a ta-

gok ejtik el, a többit viszont ezek közül is értékesítik. A vendégkör kizárólag – nagyrészt visszajáró – belföldi vadászokból áll, az értékesítési stratégia inkább arra irányul, hogy a stabil vendégkört megtartsák, az átlagosnál valamivel kedvezőbb áraknak köszönhetően. A dám vadásztatásából származó bevételek a túlságosan magas árak nélkül is jelentős gazdasági stabilitást adnak az egyesületnek, a bikák és a tarvad bérvadászatából együttesen évi mintegy 15 millió Ft árbevételre tesznek szert.

Egy ilyen jelentős méretű dámállomány fenntartása ugyanakkor konfliktusokkal, problémákkal is jár. Volt olyan év, amikor a dám okozta vadkár jelentős volt a kukoricában és a napraforgóban is, de jó döntésnek bizonyult, hogy az igazán vadkárérzékeny, erdővel határos szántóterületeket vadföldként bérlik és művelik, így a gazdákkal is jobb kapcsolat alakult ki, és a vadkárkifizetések gyakorlatilag megszűntek. Ez a vadföldművelés magas költsége mellett is nagy előrelépés, mivel így ezeken a területeken a vad számára optimális körülményeket lehet teremteni, nagyobb nyugalmat lehet biztosítani, így a vad sokkal inkább helyben tartható.

A vadkár mellett a másik meghatározó, néha – főleg a korábbi, nem teljesen egyértelmű jogi szabályozás mellett – jelentős kártérítési igényeket is felvető probléma a vad-gépjármű ütközés. Ez a jelenség a Nagyrátai Vadásztársaság területén főleg a Szarvast Orosházával összekötő főút mentén jellemző: itt előfordul, hogy évente 10–15 nagyvadat ütnek el.

Az orvvadászat sajnos a dám kapcsán sokszor megkerülhetetlen téma, mivel a lokálisan nagy állománysűrűsége és a

nappal is jellemző mozgása, valamint a kezelhető testmérete miatt sokkal inkább kitett ennek a tevékenységnek. A nagyrátai területen a más szempontból áldásos, az erdő mellett elfolyó csatorna ráadásul odavonzza a legális és illegális horgászokat, halászokat is, így sajnos a mai napig előfordul orvvadászat.

A dám esetében meg kell említeni a fajt érintő vadegészségügyi problémákat, melyek közül a legismertebb és leglátványosabb az agancstő-megbetegedés, de sok esetben szaporodásbiológiai problémák is észlelhetők. Nagyrátán eddig szerencsére agancstő-rendelenségek egyáltalán nem fordultak elő. Jelentős, feltűnő mértékű elhullás sem észlelhető, csak néha, alkalmasszerűen találtak elpusztult dámokat. Az állomány szaporodási rátája sokáig kimagasló volt, a megfigyelések és gyűjtött adatok alapján egy tehénre akár több mint egy vezetett borjú jutott. Jelenleg a tehének mintegy kétharmada vezet borjút, ami még mindig nem rossz arány, de mindenképpen oda kell figyelni a változás okaira.

A felnevelt szaporulat csökkenésében a ragadozók hatása és más – eddig ismeretlen – tényezők mellett közrejátszhat a jelentősen feldúsult állománysűrűség is. Ennek figyelembevételével is cél a tarvadtörzszállomány csökkentése, a jelenleg becsült 400 példányról 200 környékére. A mennyiségi csökkentés mellett a minőség javulásához viszont szükséges lenne a szigorú válogató vadászatra is. Ez azonban a bikák esetében nehezen megvalósítható, mivel a tapasztalatok szerint sokszor több vadászterületen keresztül, akár 40–50 kilométerre is eljutnak a Nagyrátán barcogó bikák.

Az egyes példányok kíméletéről vagy elejtéséről így nem csak a Nagyrátai Vadásztársaság dönt, hanem nagyon sok más környékbeli vadászatra jogosult is. Sajnos sok, a következő vagy még későbbi barcogásra megkímélt bika nem tér vissza hozzájuk.

Zsanai Vadásztársaság

A Zsanai Vadásztársaság dámgazdálkodását Pálfiné Lábadi Anikó hivatásos vadász mutatta be, aki egyben a vadászterület szakmai irányítója is.

A vadászterület bemutatása

A Zsanai Vadásztársaság Bács-Kiskun vármegyében, a 304-es Közép-Bács-Kiskuni vadgazdálkodási tájegységben, Zsana község közigazgatási határain belül folytatja vadgazdálkodását, nettó 8293 hektáros területen. A vadászterület erdősültsége 60 százalék körüli, ami többnyire szürkenyarasok, erdei- és feketefenyvesek, kisebb arányban akácok elegye. A fennmaradó 40 százaléknyi terület túlnyomórészt legelő, kaszáló, kisebb hányada szántó, melyeken főleg gabonaféléket, cirkot, kukoricát, valamint lucernát termesztenek. Az erdősült és az egyéb területek külön-külön egységes tömböket alkotnak. A legelő–kaszáló–szántó rész három nagy tömböt alkot, a terület részein sok a lakott tanya. A tömböket a középen elhelyezkedő község köti össze. Az ipar is jelen van a területen, hiszen Közép-Európa legnagyobb földalatti gáztározója Zsanán működik, ennek következtében számtalan gázkút is megtalálható.

fotó: Pálfné Lábadai Anikó

Domborzatát tekintve sík vidéki, alföldi terület, melyet az erdőszült területrészekon kisebb-nagyobb homokbucák tesznek változatossá.

A területnek vízgazdálkodási adottságai nagyon gyengék, a csatornák mind kiszáradtak, mára gyakorlatilag kaszálják, legeltetik azokat. A területen lévő marhahatató gödrök, régi permetlés gödrök szinte mind kiszáradtak. Sajnos már akad – a vadásztársaság által korábbi években fúratott – kút is, mely szintén kiapadt. A vad vízellátását mesterséges itatással oldják meg a területen, szigetelt vaditatók és dagonyák kialakításával, üzemeltetésével, illetve számos mobil itatót helyeztek ki, hogy biztosítva legyen a megfelelő mennyiségű és minőségű ivóvíz. A vízgazdál-

kodás további fejlesztése jelenleg is tart. A Zsanai Vadásztársaság aktuális taglétszáma 29 fő, valamint 4 tiszteletbeli tagja is van. A tagság mintegy 70 százaléka ötven év feletti, 40 százaléka helyi, a többiek többnyire a szomszédos településekről érkeznek. A vadásztársaságot ötfős elnökség irányítja, Farkas Attila elnök vezetésével. A tagság aktív közreműködésével sikeresen biztosítja a szakmai munkavégzés feltételeit, erősíti a személyi és vagyoni gyarapodást. A szakmai feladatokat két hivatásos vadász látja el, Anikó mellett férje, Pálfi Mihály Péter, akik mindketten felsőfokú vadgazdálkodási végzettséggel rendelkeznek.

A vadászterület az elmúlt évtizedek alatt az apróvadász területből – az élőhely gyökeres átalakulása okán (jelentős erdőtelepítések, szőlőültetvények felszámolása stb. következtében) – vegyes vadász átmenetet követően, mára már inkább nagyvadász jellegűvé alakult. A '70-es években a jellemző vadfaj még elsősorban a mezei nyúl, az üregi nyúl és a fácán volt, emellett, amíg még voltak vízállások, addig a különböző récefajok, illetve a ragadozófajok, úgymint róka, dolmányos varjú, szarka, szajkó alkotta a vadállományt. A '80-as években aztán az erdőszült növekedésével megjelent a vaddisznó és – váltóvadként – a gímszarvas is.

Az erdőszült növekedésével és a mezőgazdasági technikák átalakulásával az apróvadász vadfajok a 2000-es évekre visszaszorultak. Az elmúlt 2-3 évben azonban mind a mezei nyúl, mind pedig a fácán állománya stabilizálódott, látható fejlődésnek indult, ami elsősorban az intenzív ragadozógyérítésnek köszönhető. A vadásztársaság az idei

évben indított el egy őz- és apróvad-fejlesztési programot, melynek keretében elsősorban az e vadfajok élőhelyét szolgáló területrészekon vízellátási és takarmányozási fejlesztés van folyamatban.

A vaddisznóállomány a folyamatos apasztás ellenére stabil. A 2022/2023-as vadászév terítékadata 71 egyed volt. Az ASP-előírásoknak való megfelelés érdekében a társaság tagi és bérvadászat formájában is igyekszik maximalizálni az elejtéseket.

A gímszarvas állománya mára stabilizálódott a területen, sőt robbanásszerű növekedést mutat. A 2020/2021-es, majd az azt követő vadászévben 2-2 bika került terítékre, melyekből 3 bronzérmes minősítést kapott, az átlag trófeatómeg pedig a két vadászév vonatkozásában 5,93 kilogramm volt. A 2022/2023-as vadászévben már 5 bika került terítékre, ezekből 1 aranyérmes, 2 bronzérmes, míg 1 ezüstérmes minősítést kapott, az átlagos trófeatómeg pedig 6,85 kilogrammra emelkedett. A 2023/2024-es idényben, bögésben 5 bikát ejtettek el, további kettőt pedig összeakadás miatt kényszerből kellett elejteni. Ezekből 3 ezüstérmes kapott, az átlagos trófeatómeg pedig már 7,48 kilogrammra emelkedett. Az adatok is jól mutatják, hogy nem csak a mennyiségi, de a minőségi fejlődés is robbanásszerű a gímszarvas vonatkozásában a területen. Tekintettel arra, hogy a terület fővadásza a dám, illetve a gím által okozott károk jelentősen megnövekedtek a vadkárokat, így a vadgazdálkodási cél a gímszarvas esetében az állomány apasztása, ezért nagy hangsúlyt fektetnek a tarvad fokozott hasznosítására, elsősorban télen.

Dámállomány és dámgazdálkodás bemutatása

A dám a 1980-as évek közepe óta van jelen a területen. Akkoriban a zsanai vadászterület még Kiskunhalashoz tartozott, s az ott működő ÁG MEDOSZ Vadásztársaság volt a vadászatra jogosult. Ez a társaság telepített az akkori országos dámtelepítési program keretében Gyulajról 22 egyedet. Ezzel majdnem párhuzamosan történt telepítés a szomszédos Balotaszálláson működő Rákóczi Vadásztársaságnál, illetve a KEFAG Zrt. kelebiai erdészeténél is. Az öreg vadászok elmondása szerint a Zsanára telepített állomány elvándorolt vagy elejtették, nem maradt meg a területen, a balotaszállási és kelebiai program azonban sikeres volt. Az ottani állományok a szakszerű vadgazdálkodásnak köszönhetően fejlődtek, míg nem a két állomány gyakorlatilag egyesült, és elkezdett terjedni a szomszédos területek felé. Zsanán a 2000-es évek közepétől jelent meg a dám. Itt a közben eltelt idő alatt olyan élőhelyi változások mentek végbe, melyek eredményeképpen a dám megtalálta a számára szükséges feltételeket, és állománya fejlődésnek indult. Az akkori szakmai vezetés (Mészáros István elnök és Simon Attila vadászmester, hivatásos vadász) látta a lehetőséget a dámban, és egy kíméleti terület kijelölésével elsősorban az állomány mennyiségi fejlesztését tűzték ki célul, melynek köszönhetően mára a dám becsült létszáma meghaladja a 200 egyedet.

A dám elsősorban az erdőszült területekreszekon, illetve az azokkal határos szántókon fordul elő. A nagy kiterjedésű, legelőként-kaszálóként művelt

területrészekben csak váltóvadként találkozhatunk vele.

42 etetőhely, szóró üzemel, a dámok által jobban látogatott etetőknél pedig két-két vályút helyeztek ki, melyeket egész évben, lehetőség szerint hetente kétszer, illetve a téli időszakban szükség szerint töltik meg. A takarmányozás az idei évtől a nyári időszakban kizárólag árpával történik, télen egyharmad rész kukorica kerül az árpába, hogy a szükséges energia is biztosítva legyen a szarvasféléknek a természetes táplálékban szegény időszakban is. Ezenkívül lédús takarmányként novembertől decemberig cukorrépát, illetve alkalmanként sárgarépát, almát, sütőtököt és egyéb zöldséget, elsősorban káposztaféléket helyeznek ki a szórókra.

A dámos területészen 15 helyen működik fúrt kútról vagy lajtról tölthető szigetelt itató, 6 helyen mobil itató, kiemelten a dámok számára. Ezt kívánja a társaság továbbfejleszteni a következő évben, években, hogy minden etető mellett egy itató is rendelkezésre álljon. A dámállomány nyugalma érdekében a tagságnak nincs lehetősége önálló cserkelésre vagy barkácsolásra, kizárólag lesvadászatot folytathatnak, továbbá új, nagyobb kiterjedésű kíméleti területrészt jelöltek ki, ahol csak trófeás vad vadászata folyik, bérvadászat keretében. A vaddisznóállományt a szakszemélyzet is vadássza, ezzel is igyekszik távol tartani a dámoknak kihelyezett takarmánytól. Szintén a dámállomány védelmét és nyugalmanak biztosítását szolgálja az intenzív ragadozógyérítés. Minden évben több alkalommal kotréroznak, emellett tíz hatványkacsapda, két köbméteres ládacsapda használatával csapdáznak, illetve a hivatásos

vadászok végeznek éjszakai lámpás, hívásos dúvadgyérítést is. Mindezek eredményeként láthatóan és „hallhatóan” csökkent a sakálállomány a területen.

A dámtervad tekintetében a zsanai vadászterületen még mindig visszafogott hasznosítás jellemző a stabil állomány nagyság biztosítása érdekében: a 2022/2023-as évben a tarvad terítéke 27 egyed volt, míg bikából huszonötöt ejtettek el. Trófeatómeg tekintetében 2 kiló alatt öt, 3–4 kg között hét, 4–4,5 kg között hat, 4,5–5 kg között nyolc egyedet bíráltak, és esett egy 5 kiló fölötti lapátos is (5,09 kg). Ugyanezen bikák közül 11 arany-, 4 ezüst- és 4 bronzérmes lett, ezzel az érmes trófeák aránya 76 százalék, ami az öt fiatal bikát nem számítva 95%. A 2023/2024-es idény barcogásában 22 bika került terítékre, és 3,5 kilogramm alatti nem volt közöttük; a többi kategória aránya hasonlóan alakult az előző évihez. A legnagyobb trófeatómegű bika 5,53 kilogrammos lett, és 206,49 CIC-ponttal megyei rekordnak minősül – a barcogásban terítékre került bikák közül.

Az ivararány a dámok esetében – a tarvad kímélete ellenére – megfelelő. A bikák megfelelő koreloszlását a teríték- adatok is igazolják.

Tekintettel arra, hogy a dám a legfontosabb bevételi forrása a vadásztársaságnak, alapvető cél a vadgazdálkodás során az állomány stabilitásának megőrzése, minőségének további fejlesztése, elsősorban szakszerű állomány szabályozással, szelektív vadászattal, illetve a fentebb említett további élőhelyfejlesztéssel.

A dambikákat szinte kivétel nélkül bérvadászok számára értékesítik, mivel ez a vadászatra jogosult fő bevételi

forrása. A bérvadászok egy része viszont érő vendég, akik minden évben más-más barátjukat hozzák magukkal, folyamatosan terjesztve a Zsanai Vadásztársaság jó hírét. Többségében belföldi vadászokat fogadnak, de minden évben van 2-3 külföldi, elsősorban erdélyi, német vagy osztrák bérvadász is. A tarvad elejtésére kisebb részben a tagságnak, nagyobb részben a bikákat terítékre hozó bérvadászoknak van lehetőségük, melyeket többnyire a trófeák átvételekor ejtenek el.

A bikák vadászata elsősorban barcogásban történik, és a tagság is csak hivatásos vadász kíséretében ejthet el bikát. A fiatal bikákat, csakúgy, mint a tarvadat, a bérvadászok jórészt barkácsolással, míg a tagság a tarvadat lesvadászaton hozza terítékre.

A dámok által okozott vadkár elenyésző, elsősorban a lucernatáblák lelegetésében nyilvánul meg, de még elfogadható mértékben.

Vad-gépjármű ütközés dámok esetében – éves viszonylatban – átlagosan 2-3 alkalommal történik, ebből adódó konfliktusa még nem volt a vadászatra jogosultnak.

Vadegészségügy szempontjából az utóbbi években a mikotoxinok okozta problémák kerültek előtérbe, sajnos a kutatási eredmények nem túl pozitívak. Amivel tudtak segíteni az állomány toxinterheltségének mérséklésén, az az árpa intenzív etetése, illetve az, hogy csak előzetesen bevizsgált kukorica kerül ki a területre. A barcogás az utóbbi három évben stabil volt, a szaporulat egészségesen, bár talán kicsit később jött a világra. Szerencsére egyéb vadegészségügyi problémával a dámok esetében még nem szembesültek.

Orvvadászattal egészen 3-4 évvel ezelőttig küzdöttek, ám amióta aktív vadásztatás folyik a barcogás időszakában, ez a probléma megszűnni látszik.

Törökkoppányi Íjász Vadásztársaság

A Törökkoppányi Íjász Vadásztársaság képviseletében a kérdéseinkre a válaszokat a vadászatra jogosult szinte teljes szakmai vezetése, Róth Róbert vadászmeister, Gyeszát Attila fővadász és Matesz Róbert titkár állította össze.

A vadászterület bemutatása

A Törökkoppányi Íjász Vadásztársaság 7200 hektáros területen gazdálkodik, Somogy vármegyében, a Külső-somogyi vadgazdálkodási tájegységben.

Jellegzetes dombvidéki terület 28 százalékos erdőszültséggel, az erdők jellemzően cseres-tölgyesek és akácosok. A nem erdőszült területek nagy része mezőgazdasági művelés alatt áll, a jellemző termesztett növényfajok a kukorica, a napraforgó és az őszi gabonafélék. A terület vízellátottsága jónak mondható, több helyen élő források vannak, valamint négy állandó patak – a Koppány, a Tabán, a Zicsi és a Sötétkerék – érinti.

A terület jellemző vadfajai a dám, a gímszarvas, a vaddisznó és az őz, illetve még vadászható mennyiségben van jelen a fácán is, ami a régióban sajnos már egyre kevesebb helyen van így. A részletesen tárgyalt dám mellett mindenképpen érdemes kiemelni a

foró: Matesz Róbert

gímszarvas állományát, amelynek kiemelt minőségét mi sem jelzi jobban, mint hogy 2021-ben itt esett az év legmagasabb pontszámot elérő bikája. A bika 15,8 kilogrammos tömegű trófeája a másodfokú bírálaton 256,47 CIC-pontot ért el.

A Törökkoppányi Íjász Vadásztársaságnak 44 tagja van, akiknek körülbelül egyharmada helyi vagy közvetlen környékbeli, a többiek a vármegye és az ország más részein élnek. Jelenleg három hivatásos vadász teljesít szolgálatot a területen.

Dámállomány és dámgazdálkodás bemutatása

A dám az 1960-as évek óta található meg a területen, a közeli Tolna vármegyei dámok területek irányából, ter-

mészetes terjedés útján jelent meg. Az állomány a megjelenése óta folyamatosan növekszik, jelenleg már a teljes vadászterületen jelen van, és a becslések szerint a létszáma 600 példány körül alakul.

A nagyvadállomány és a vadfajok közül kiemelten a dám minőségi szinten tartása érdekében a vadásztársaság 40 hektár saját vadföldet művel, melyekbe leginkább kukoricát és zabot vetnek, valamint 180 hektárnyi, élő keverékekkel bevetett, karbantartott vadlegelőt is működtetnek. A kukoricavadvöldeket őszi villanypászttal védik a vad elöl, hogy legyen lehetőségük beérni.

A vadtakarmányozásra is nagy hangsúlyt fektetnek, 27 önetető mellett szórókon történik a vadtakarmányozás. A jellemző etetett takarmányok a kukorica–zab keverék mintegy 70 tonna, lucernaszenázs 10 tonna, továbbá lédús takarmányként répafarok 5 tonna mennyiségben. Az ásványi anyagok pótlása érdekében évi 2 tonna, mikroelemekkel dúsított nyalósót helyeznek ki.

A ragadozókat, külön figyelemmel a dám szaporulatára is veszélyt jelentő aranyakált, a lőfegyveres elejtések mellett hatyúnyakcsapdákkal és testszorító csapdákkal is gyérítik. Az elmúlt idényben 34 sakál került terítékre Törökkoppányban.

A dám éves terítése 330 példány, amelynek mintegy kétharmada tarvad, egyharmada pedig bika. Az elejtett bikák 23 százaléka tartozik a fiatal, 52 százaléka a középkorú, és 25 százaléka az öreg korosztályhoz.

A dám terítékének mintegy 40 százalékát ejtik el bér vadászok, 60 százalékát

pedig a vadásztársaság tagjai. A bér vadászat jellemzően egy német nyelvtérületről érkező vadászhoz és az ő baráti köréhez kötődik, akik elejtik az összes eladásra szánt dambikát, illetve az értékesített terelő vadászatokat is ők veszik meg. A vadászati módokat tekintve, a klasszikus les és cserkelés mellett, a tarvad hasznosításában nagy szerepe van a társas vadászatoknak is.

A bikák minőségét tekintve mindenképpen kiváló állományról beszélhetünk, 5 kilogramm feletti trófeatömegű dambikák minden évben esnek, de egy bika esetében átlépték már a 6 kilogrammot is. Ez utóbbi volt – az ugyanebben az évben esett gimbikához hasonlóan – az év legnagyobb pontszámú trófeája 2021-ben Magyarországon, 220,06 CIC-ponttal. A minőségi gazdálkodásra utalnak a 2023. évi barcogás eredményei is, ugyanis az októberben elejtett 19 dambikából 9 esetében 5 kiló felett van a trófeatömeg, de a terítékre került többi bika sem sokkal gyengébb, ugyanis az átlagos tömeg 4,76 kilogramm. A legkiemelkedőbb bika trófeája 2023-ban 5,7 kilogrammos volt. A dálnál máshol felmerülő konfliktusok, problémák közül a vadkárokról és a vad–gépjármű ütközésekről elmondható, hogy Törökkoppányban egyelőre nem ölt kezelhetetlen méreteket, az orvvadászat pedig egyáltalán nem jellemző.

A fajjal kapcsolatban sajnos egyre gyakrabban felmerülnek viszont a vadegészségügyi kérdések, különösen az agancstő-megbetegedés. A korábban, mintegy tíz évvel ezelőtt kezdődően, sajnos Törökkoppányban is rendkívül gyakorivá váltak a rendellenes agancstövű, beteg bikák. Az elmúlt

években azonban fokozottan odafigyelnek a minőségi vadtakarmányozásra, ennek keretében a dámokat jórészt csak automata etetőkből etetik. Az évtizedek óta egy helyen üzemeltetett szórókat pedig szintén vadegészségügyi megfontolásból áthelyezték. Emellett a tünetegyüttest mutató egyedeket jórészt tagi vadászat keretében, következetesen eltávolították az állományból. Az intézkedéseknek köszönhetően az agancstő-megbetegedés egyre kevésbé, mára inkább csak elvétve fordul elő a területen.

A dámállománnyal kapcsolatban hosszú távon a jelenlegi kiemelkedő minőség fenntartása a cél, aminek egyik eszköze az állomány növekedésének visszafogása. Ennek érdekében a tarvadat a korábban már említett terelések segítségével is egyre növekvő számban kívánják hasznosítani.

Bockerek Vadásztársaság

A Bockerek Vadásztársaság gazdálkodását a Bittner József elnöktől és Oláh Miklós fő vadásztól kapott információk alapján mutatjuk be.

A vadászterület bemutatása

A Bockerek Vadásztársaság központja a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei Vámosatyán található. A 8100 hektáros vadászterület a Szatmár–Beregi-síkság beregi térségében, a Tisza folyó és az ukrán határ között helyezkedik el, a Felső-Tisza-vidéki vadgazdálkodási tájegységhez tartozik. A vadászterület országhatár melletti fekvése szempontjából fontos megjegyezni, hogy az

fotó: Oláh Miklós

ukrán oldalon még megtalálható a régi határvédelmi kerítés, így a vad mozgása a határon keresztül minimális. A helyi tapasztalatok szerint ez a körülmény nagyon kedvező, mivel a határ ukrán oldalán gyakorlatilag nincs nagyvad, és ami átmegy, gyakran nem jön vissza. A vadászterületen belül mindössze két település található, a többi a határvonalon helyezkedik el, így a terület nagy részén az emberi jelenlét és zavarás elenyésző.

A terület gyakorlatilag sík, domborzatát a Kaszonyi-hegy színesíti, amely 221 méter magas, vulkanikus eredetű riolittömb, hegyvidéki növénytakarókkal. Vízellátottsága jó – minthogy a

Tisza korábbi öntésterületén található –, a terület jó része mocsaras, belvízképződésre hajlamos. A víz elérhetőségét azonban nagyban befolyásolják az elmúlt 10–15 évben jellemző időjárási szélsőségek, mivel állandó vízfolyás nincs, a csatornák nyaranta kiszáradnak, csak a valamikori folyómedrek vonulataiban, valamint a lápos területeken összegyűlő csapadékvíz marad meg legtovább vízforrásként a vad számára. A terület erdősültsége mintegy 35 százalékos, azonban a 10 százaléknál elvadult, elcserjésedett gyepel és 5 százaléknál erdősávval, fasorral, elvadult úttal együtt a vadászterület közel felét borítja valamilyen fás szárú vegetáció.

Az erdők magját az egymáshoz kapcsolódó bockerek–csarodai erdő alkotja, amely nagysága a benne lévő rétekekkel, legelőkkel, illetve a hozzá kapcsolódó fiatalosokkal együttesen 1670 hektárt tesz ki. Emellett több 100–200 hektáros, kisebb erdőtömb található a területen. Az erdők nagy része természetes eredetű, és jelentős arányban őshonos fajokból álló társulások alkotják, így például gyertyános kocsányos tölgyesek, kőrises tölgyesek, égeresek, szürkenyarasok. A terület északkeleti részén elhelyezkedő Dédai-erdőben elszórtan a bükk is előfordul. Az erdők mellett 25 százalékos a rétek, legelők, illetve szintén 25 százalékos a szántóterületek és gyümölcsösök aránya. A szántóterületek folyamatosan tűnnek el, sokat beerdősítenek, vagy esetleg gyümölcsösöket telepítenek a helyükre. A '90-es évektől kezdődően sok lett az „elvadult” terület, amelyeken a galagonya, kökény, vadrózsa, szeder, somfélék a jellemző növényfélések. Ezek a közép- és ékeledő legelőkkel, vadföldekkel kiváló élőhelyet nyújtanak a vad számára.

A dám mellett van jelentős – mintegy 800 példányra becsült – gímszarvasállomány is, évente 50 körüli bika és 250 tarvad kerül terítékre. A kárpáti típusú gímszarvasállomány minősége is kiváló, nem ritkák a kapitális, 11–12 kilogrammos tömeget meghaladó trófeák sem. A szarvas esetében a minőségi szempontok figyelembevételével jelenleg az állomány öregbítése a cél, ugyanakkor lassan jönnek az eredmények, mert sok múlik a környező vadgazdálkodók gyakorlatán is. A minőségi fejlesztés mellett sajnos a megváltozott feltételek – kerítések gyakoribbá válása,

gazdák nagyobb vadkárérzékenysége – miatt az állomány csökkentését tartják szükségesnek. A vaddisznó állománya is jelentős volt az ASP megjelenése előtt, azóta azonban jelentősen csökkent, de évente 100–150 példány azért így is terítékre kerül. Hosszú távon cél a vaddisznó állományának minél alacsonyabb szinten tartása, amit a járványvédelmi szempontok mellett a vadásztársaság stabilitását veszélyeztető esetleges kártétele is indokol. A területen az őz állománya a gímszarvas és dám létszámának növekedésével és az aranyakál megjelenésével párhuzamosan jelentősen csökkent, jelenleg már csak 25 bakot és 2–3 tarvadat ejtenek el évente. A Bockerek Vadásztársaságnak 31 tagja van, akiknek mintegy 80 százaléka helyi vagy közvetlen környékbeli, igazán aktívan mégis csak tízen vadásznak. A vadgazdálkodási feladatokat egy fővadász és két hivatásos vadász látja el, illetve egy fő állandó kisegítő is részt vesz a gazdálkodáshoz kapcsolódó munkában. A vadásztársaság alkalmazásában áll emellett egy fő, aki a vadászház gondnoki és szakácsnői feladatait látja el.

Dámállomány és dámgazdálkodás bemutatása

A dámállomány nagy részben telepítés útján került be a vadászterületre, az 1980-as évek közepén, a MAVOSZ dámtelepítési akciójának keretében. Ekkor 109 dámot vásároltak Gyulajból, amelyek közül 79-et rögtön ki is helyeztek a Bockereki-erdőbe, szabad területre, a vásárolt állomány maradvékát pedig a Nagyvarsány külterületén található vadaskertbe telepítették

be abból a célból, ha netán az eredeti telepítés nem lesz teljesen sikeres, és esetleg az állomány pótlására lenne szükség. A telepítés azonban – mint azt a későbbiekben ismertetett adatok és eredmények mutatják – kiválóan sikerült. Ráadásul még a környező vadásztársaságoknál más színű jelölővel ellátott telepített egyedek is a bockereki területen jelentek meg.

A dám állományának becsült nagysága 1500–1800 egyed között alakul, a vadászterület egészén jelen van, de a legnagyobb sűrűségben a bockerek-csarodai erdőtömbben él. A tarvadállomány jelentős része egész évben itt tartózkodik, a bikák viszont barcogás idejére érkeznek ide, s a barcogás végével nagyjából 10 kilométeres körben széthúzódnak. Az állomány negyede-

harmada a tarvad esetében is a külső területeken él, viszont az ivarzás idejére ezek is visszatérnek a barcogóhelyekre.

A barcogás nagyrészt a bockerek-csarodai erdőben zajlik, Vámosatyától Csarodáig ilyenkor gyakorlatilag az egész erdőtömb egy nagy barcogóhely, minden négyzetméternek megvan a maga gazdája, mintegy 500–600 bika barcog itt ilyenkor. Hat nagyobb, klaszikus barcogóhely van, darabonként 25–100 közötti, jellemzően az idősebb, nagyobb agancsméretű bikával, amelyek körül még ott találhatóak a fiatalabb, még nem barcogó bikák is.

A megfigyelések alapján a bikák jelentős része tartja az előző években elfoglalt barcogóhelyét, minden évben ugyanoda igyekszik vissza. Minél régebbi egy barcogóhely, annál több az öreg bika benne. A legfiatalabb barcogóhely a területen négy-öt éves, itt 30–35 bika barcog, de idős bikát még nem láttak. Ahogy telnek az évek, úgy öregszenek az új barcogóhelyen lévő bikák, a korábbi tapasztalatok alapján az újonnan kialakuló helyeken 6-7 év elteltével tudnak érett bikát lőni.

A külső területeken 40–50 bika barcog (fiatal és középkorosztály), viszont itt nincsenek koncentrált helyek, a bikák elszórtan, egymástól távolabb, illetve ide-oda mozogva barcognak.

Az október végén elvándorló bikák egy része, mintegy 40–45 százaléka a környező vadászatra jogosultak területén tölti a téli, illetve nyári időszakot, amely az állomány minőségi kezelését nagyban hátráltatja, mivel a barcogás-kor megkímélt, kiváló adottságokkal rendelkező fiatal és középkorú bikák jelentős hányada a tél folyamán itt terítékre kerül.

Sajnálatos probléma, hogy a Bockereki Vadásztársaságnál alkalmazott trófeatómeg-alapú szelekció a tájegységben hatályos mínuszpont-táblázattal nincs összhangban, sőt véleményük szerint a térség agancsjellemzőivel sincsen „köszönőviszonyban” sem. Az alkalmazott tájegységi szelekciós táblázat alapján egy csipkehiányos, gyengén felemás lapátos, 6 éves, 5 kilogrammnál nagyobb bika a trófeabírálaton nem kap mínusz pontot, holott ez a bika 3-4 év múltán nagy valószínűséggel 6 kiló körüli tömegű trófeával rendelkezett volna.

Élőhely-gazdálkodásuk alapja – fontossági sorrendben – a beállóhelyek zavartalanságának biztosítása, illetve az évszaknak megfelelő táplálkozási igények kielégítése.

A vadásztársaság belső szabályrendszere véleményük szerint nagyban hozzájárult a jelenlegi vadállomány kialakulásához, eszerint ugyanis a bockerek-csarodai erdőtömbben, valamint a barabási terület erdőszült részein a vadászati nyomás a bőgés-barcogás, illetve a január-februári tarvadzás időszakára koncentrálódik, az év többi részében a vad teljes nyugalmat élvez. A vadászatok időbeli és térbeli korlátozásaihoz a vadásztársaság tagsága mindig pozitívan állt hozzá, így ezek pontos betartása nem okozott nehézséget, ezáltal a pozitív hatások is hamar megjelentek (lővilágnál mozgó vad, növekvő test- és trófeatómeg).

A szórós vadászatot november 1-jétől február 28-áig engedik, tavaszi-nyári időszakban csak a vadkárveszélyes területeken vadásszák a vaddisznót, így az erdős területek teljes nyugalma biztosított. A vadföldek nagy részén bikán kívül egyéb vadat nem vadásznak. A

bikavadászat során is rangsorolják a területeket, a nagyobb barcogóhelyeken csak érett vagy abnormális bikákat ejtenek el. Cserkelővadászatok során a vad nyugalmi területeit nem érintik, vad-disznóhajtást, terelést nem tartanak.

Tekintettel arra, hogy a természet adta források az utóbbi 15 évben folyamatosan csökkentek, nagy szükség van az élőhely-gazdálkodásra, ugyanis az idősebb erdőállományok gyenge cserjeszintje az erősen összezárt lombkorona miatt folyamatosan csökken, a mostanra 20–25 éves erdősitések szintén zártak, így fény hiányában a korábbi gazdag cserjeszint nagy része kipusztult. Ezek mellett a bekerített területek aránya is rohamosan növekszik (gyümölcsös, szántó, legelő, erdősités), jelenleg a terület ötöde már be van kerítve.

Takarmányozásuk alapja a vadföld-vadlegelő rendszer. Éves szinten 50–60 hektáron (5–15 hektáros parcellákban) folytatnak intenzív vadföldművelést, amelyekbe többnyire kukoricát, cirkot és búzát vetnek, illetve 200–250 hektár karbantartott vadlegelőt biztosítanak a vad számára. A vadlegelők egy része természetes gyeppel, amelyeket szárazúzással, illetve kaszálással tartanak rendben, de vannak olyan belső legelők is, melyeket kizárólag a vad legelése tart tisztán. A fentiek mellett vannak vetett vadlegelők is, ezeken lucernát, pillangós keveréket, repcét, valamint kalászos keveréket vetnek. A vadföldeket villanypásztoros védelemmel látják el, és csak a megfelelő érési szakaszban bocsájtják a vad rendelkezésére, sosem takarítják be őket, ezt a vad maga végzi el. Nagyobb táblaméretnél több szakaszban bontják a védelmet, így tovább elhúzódik a vadföld vadkoncentráció

fotó: Oláh Miklós

hatása. A vadföldek takarmányozási funkciója általában november közepéig tart, innentől kezdve a fő táplálékbázis a kijuttatott takarmány.

Takarmányozást októbertől ápriliséig folytatnak 70–75 különböző helyen, éves szinten 1500–2000 mázsa kukoricát, 10 000–15 000 mázsa almatörkölyt, 500–800 nagy bála szalastakarmányt, valamint 20 mázsa nyalósót helyeznek ki.

Az elmúlt tíz év csapadékhiányának köszönhetően augusztus, szeptember, október hónapokban szükséges a mesterséges vízpótlás, ugyanis ekkorra minden természetes vízfelület kiszárad. A vizet egyrészt fúrt kutakból szivattyúzzák az ásott itatógödrökbe, illetve tartálykocsival hordják az olyan itatókhoz, ahová nem lehetett kutat fúrni. A nagyobb barcogóhelyek közelében mindenhol van megfelelő méretű itatógödör, ami különösen a bikák számára fontos, ugyanis ezek a barcogás csúcsideszakában nehezen és nagyon

rövid időre hagyják csak el a kiharcolt helyüket, így az itatóhelyek létrehozásával jelentősen lehet csökkenteni az ekkor bekövetkező elhullást. A tarvad vízigénye minimális, megfelelő állapotú növényzet esetén azt többnyire a vegetációs vízből fedezni tudja.

A dámborjak a születésüket követő 1-2 hétben kedvelt zsákmányállatai mind a sakálnak, mind pedig a rókának, amit a kotorékoknál, illetve az erdőben máshol talált maradványok is igazolnak. Ezt követően csak a kerítésekkel „összedolgozva” tudja a sakál megfogni a dámot, azonban az így bekövetkezett veszteség is 25–30 százalékos. A ragadozókat ezért lőfegyverrel, illetve élve fogó csapdákkal egyaránt gyérítik, ölőcsapdát azonban az utánkereséseket végző kutyák védelme érdekében nem alkalmaznak.

Évente 100–120 bikát hasznosítanak, ebből barcogáskor esik 70–80, a többi pedig a téli időszakban. Nagyobb tömegű, lapátos bikát szigorúan csak

barcogásban lónek, a téli vadászatok során a csapos, kanalas, illetve a harmadik agancsú bikákat szelektálják, tehát jellemzően a 3 kiló alattiakat. A tarvadhasznosítás 400–450 között alakul, ennek fele tehén, fele pedig borjú. Lényeges, hogy a terítékre került tarvad 85–90 százaléka a nőivarú. A bikaborjakat szigorúan kímélik, csak a kimondottan gyenge egyedeket emelik ki az állományból. A nagy tömegű bikák alapköve – tapasztalataik alapján – a megfelelő genetikai háttérrel rendelkező, kiváló kondícióban lévő tehénállomány, ezért ezeket csak a látványos öregedésüket követően ejtik el.

A tarvadat decembertől kezdik vadászni, az igazán intenzív vadászat azonban január–február hónapokban zajlik. Borjak esetében az idény ugyan lehetőséget ad az októberi, novemberi, decemberi elejtésre is, de a borjak mérete még kicsi, nem éri meg őket hasznosítani, illetve csak a tél folyamán derül ki, hogy melyik milyen adottságú, így szakmai válogatásukat véleményük szerint felelősségteljesen csak január–februárban lehet végezni. A tehének vadászatára az idény szintén hosszú időn keresztül ad lehetőséget, viszont januárig szoptatnak, így a borjak megfelelő fejlődése érdekében januárban és februárban lövik meg a kívánt mennyiséget. Igaz, hogy februárban az erősen fejlett embrió látványa sokaknak vadászati szempontból nehezen elfogadható, viszont álláspontjuk szerint az októbertől decemberig elejtett tehének esetében árván hagyott borjak mind etikai, mind szakmai szempontból nagyobb vétségnek számítanak, mivel az elmúlt 15 év eredményei igazolják, hogy nagy testű, nagy agancstö-

megű bika csak abból a borjúból lesz, amelyiknek lehetősége volt megfelelő ideig az anyjával maradni. A tavaszi időszakban, március–április hónapokban, külön engedély alapján 70–80 ünöt ejtenek el, mivel ekkorra még inkább kidomborodik a jó és gyengébb adottságúak közötti különbség, tehát a minőségi szelekció hatékonyabb.

Az élőhely szűkülésének következtében rákényszerültek az állomány csökkentésére, így négy éve egy hosszú távú apasztási programot kezdtek el, amely a vadgazdálkodási irányelveiknek megfelelően, szigorúan végrehajtott minőségi válogatás is.

Az elmúlt húsz év szakmai munkájának köszönhetően megfelelő mennyiségű és korösszetételű bikaállománnyal rendelkeznek, ami azt jelenti, hogy az éves terítékben közel azonos arányban szerepelnek a korosztályok, tehát a 2–4 éves: 30–35, az 5–8 éves: 30, a 9 évesnél idősebb pedig 35–40 százalék. (Utóbbiakból harminc egyed 10 év feletti.) Azért adnak meg 9 évet az öreg korosztály kezdetére, mert tapasztalataik alapján a bikáik 8–10 éves korukban kulminálnak (a gyengébb képességűek hamarabb, az erősebbek később). A jelenlegi állománycsökkentési irányelveknek megfelelően a nőivarúak aránya évről évre csökken mindaddig, amíg a kívánt állomány nagyságot el nem éri. A vadászat hagyományosan cserkelve és lesvadászat formájában történik. A vadászterületen több mint 250 magasles, leskosár található, illetve az egész vadászterület hálózatos cserkelőútrendszerrel rendelkezik, ami nagyban megkönnyíti a vadászatot. A leskosarakat az erdőben lévő nyiladékokon, illetve a barcogóhelyeken alkalmazzák.

Barcogóhelyenként több les is található, természetesen a hozzájuk tartozó cserkelőutakkal, így a szélirány szerint több lehetőségből lehet választani a megközelítésükhöz. Barcogáskor nagyrészt cserkelve vadásznak, de ha egy bizonyos bikát akarnak elejteni, vagy ha a vadász fizikai állapota megkívánja, akkor használják a leseket is.

A tarvad vadászatát teljes egészében a vadásztársaság végzi, értékesítés nem történik. Ennek oka, hogy a tarvad bérvadászatából keletkező bevétel a tapasztalataik szerint nem kompenzálja annak negatív hatásait, ugyanis a tagi vadászatoknál legtöbbször nincs időbeli korlát, így nyugodtan, minden kényszer nélkül lehet válogatva vadászni. Emellett fontos szempont a tagok vadászati lehetőségének biztosítása is, aminek meghatározó része a tarvad vadászata.

A bikák esetében az éves teríték 60 százalékát, elsősorban a nagyobb agancstömegű bikákat értékesítik, 40 százalékát pedig saját körben hasznosítják. A vendégkör fele külföldi, fele belföldi. A külföldi vendégek zöme osztrák, német, de rendszeresen érkezik ausztrál, amerikai, kanadai, norvég, dán és szlovák állampolgár is. A belföldi bérvadászok nagy része visszajáró vendég.

A külföldiek fele vadászati irodákon keresztül érkezik, az irodákkal is többéves, jól működő, korrekt kapcsolatot tartanak fenn. Van olyan szervezőcég például, amellyel immár tizenöt évnél is régebben dolgoznak együtt. A vendégekkel és az irodákkal hosszú ideje fennálló jó kapcsolat lényege a vendégek igényeink maximális kiszolgálása, mind a vadászat, mind pedig az egyéb szolgáltatások terén, tehát minőségi va-

dászat és baráti vendéglátás, valamint a pontos, korrekt elszámolás.

Tekintettel arra, hogy a törzsállomány Gyulajból származik, a genetikai alap jó volt a kiemelkedő minőséghez, az itt élő állományt viszont 37 éve sajátosan kezelik, így a mostani agancsjellemzők jelentősen eltérnek attól. A betelepítéstől 1997-ig a Bockerek Vadásztársaság jogelődjeként működő Széchenyi Zsigmond Vadásztársaság kezelte a dámot, amely időszak nem igazán kedvezett az állománynak, inkább csak azóta lehet tudatos dámgazdálkodásról beszélni, mióta a jelenlegi társaság a kezelő. A gondoskodásnak köszönhetően viszont 1997-től 2007-ig jelentős mennyiségi növekedés történt, de a szelekció minimális volt. Ennek az időszaknak a hibája a bikák tapasztalatlanságból fakadó túl korai elejtése volt, akkoriban – tíz esztendő alatt – mindössze egy 5 kilogramm feletti bika esett.

2007-től ismét új korszak kezdődött a bockereki dám életében, melyben immár a megfelelő mennyiségű állomány minőségi szelekciója került előtérbe. Három évig nem lóttek semmilyen nagy agancsú bikát: a középkorút azért nem, hogy hadd öregedjen, az öregot pedig azért nem, hogy örökítsen. Csak a kimondottan gyenge és közepes képességű bikákat szelektálták. A válogatás alapelve az volt – és a mai napig is az –, hogy amelyik bika a korához képest elvárható agancstömeghez, azt hagyják öregedni, a gyengébb formai hibákat nem veszik figyelembe. Nem véletlen, hogy például az első 5 kilogramm feletti bikák is a szabálytalan agancsú egyedek közül kerültek ki. A munka eredményeképpen 2012-től kezdve minden évben esett 3–10 kö-

fotó: Oláh Miklós

zötti öt kiló feletti bika az akkor még 30–40 körüli terítékből. A szigorú kiemelésnek és az előzőekben ismertetett vadgondozásnak köszönhetően a barcogáskor elejtett bikák testtömege és agancsmérete évről évre emelkedett, 2016-tól az átlagos trófeatómeg már minden évben 4 kilogramm fölött, jellemzően 4,30 kg körül alakult. Ez az érték 2021-ben volt a legmagasabb 4,41 kilogrammal. Az első hat kiló feletti bikák 2016-ban estek, először egy 6,1, majd pár nap múlva egy 6,36 kilogrammos is terítékre került az ekkor már tizenhárom, öt kilós trófeatómeget meghaladó dambika közül. Ezt követően már minden évben terítékre került egy-egy 6 kilogrammot meghaladó bika, majd 2021-ben három, 2023-ban pedig hat lapátos agancsa fölözte ezt a határértéket. A legnagyobb agancstömegű bika eddig 6,51 kg volt.

A pontok tekintetében sajnos nem állnak olyan jól, mivel nem jellemző az egyszerre hosszú és széles lapát. A bí-

rálaton eddig két trófeájukat értékelték 210 CIC-pontosnál erősebbre, ebben a tekintetben a rekord 214,29 nemzetközi pontot kapott a bírálaton. Úgy látják, ez lehet a rendelkezésükre álló genetikai anyagból kihozni, tehát látva azt, hogy pontszámban nem kiemelkedőek a bikák, inkább a tömeg növelését tűzték ki célul.

A bockereki dámokra az U alakú agancs jellemző, általában rövid, de vastag szárrakkal. A nagy bikáknál a szárhossz 65–78, a vastagság pedig 12–15 centiméter körül alakul. A koszorúkörméretük is jelentősek: egy-egy komoly bika esetében 21–23 centiméteresek. A lapátok viszont sajnos nem szélesek, nemigen haladják meg a 15–20 centis értéket. A lapát tetejének első része jellemzően befelé hajlik, szinte egy lapos kampót képezve, a lapát hátsó éle viszont kifelé tekeredik. Jellemző, hogy a szár vastagsága a lapát tetejéig tart, emellett a lapátok teljes egészében vas-

A sarkantyú szinte minden bikánál megvan, sokszor nagy, akár 20–30 centimétert elérve, sőt gyakran el is ágazik. Ugyancsak jellemző a cápafog, melyből olykor több is megtalálható. A nagy bikákra jellemző, hogy a lapát hátsó éle hullámos, jobbra-balra csavarodik, olyan, mintha felülről összenyomták volna az agancsot. Vannak olyan jellegű agancsok is, melyek soha nem erősen csipkézettek, szinte csipkehiányosak, viszont akadnak olyanok, melyeken sok nagy csipke van, így szinte szabdaltak. Sok bika agancsán találhatóak kinövések, plusz ágak. Összességében a bockereki bikák agancsai igen változatosak – két egyformát nemigen találni közöttük.

Sajnos az is jellemző, hogy a jelenlegi trófeabírálati szabályok alapján szinte minden fiatal és középkorú bika lőhető, holott a legtöbb 5–5,5 kilós vagy akár a feletti agancsot is felrakhat időskorára. A Bockereki Vadásztársaság ezeket a bikákat meghagyva érte el a fent ismertetett trófeatömegeket, a térség legtöbb vadászatra jogosultja viszont, kihasználva a jelenlegi szabályozást, ezeket a bikákat fiatalon elejti, így hátrányosan befolyásolva az itteni célokat.

A lehetséges konfliktusok közül a vadkár vonatkozásában alapvetően a védekezésre, megelőzésre fektetik a hangsúlyt, a kárveszélyes időszakban minden növénykultúrát elektromos vagy vadhálás kerítéssel védenek, sokszor a kettőt egyszerre alkalmazva. A védekezést a földhasználókkal közösen végzik úgy, hogy az eszközök nagyobb részét biztosítják, a gazda pedig telepíti és üzemelteti őket. A védekezésnek kulcskérdése a fentiekben leírt élőhely- és állománykezelési rendszer, károko-

zás azonban így is előfordul, és a teljes kár mintegy harmadát a dám okozza. A legjellemzőbb kártétele a fiatal szántóföldi növények legelése, gyümölcsösök rágása, erdősítések tönkretétele.

A vad-gépjármű ütközések száma a csekély éjszakai forgalomnak köszönhetően nem jelentős. Vadegészségügyi gondok – az általános, mindenhol és több vadfaj vonatkozásában jelentkező problémáktól eltekintve – nincsenek, nagyobb számú elhullást a sakál, illetve a kerítések okoznak. Orvvadászatról nem tudnak, legfeljebb minimális szinten fordulhat elő.

A Bockereki Vadásztársaság dám-gazdálkodásának célja hosszú távon a megváltozott élőhelyi viszonyokhoz kalibrált állománymagasság beállítása, amely a jelenlegi állománymagassághoz képest csökkentést jelent. Ezenfelül fontos cél a minőség javítása a pontszámok terén, mely kizárólag és szigorúan a kimagasló trófeatömegek megtartásának elsőbbsége mellett történhet.

Csókáserdei Vadásztársaság

A nagykőrösi Csókáserdei Vadásztársaság dám-gazdálkodásával kapcsolatban ifj. Papp László hivatásos vadász válaszolt a kérdéseinkre.

A vadászterület bemutatása

A Csókáserdei Vadásztársaság területe Pest vármegye délkeleti részén, a Közép-pesti vadgazdálkodási tájegységben található, mérete mintegy 3200 hektár.

foto: Horváth Tibor

Nagyrészt sík terület, felszínét csak a tájra jellemző homokbuckák színesítik, a tengerszint feletti magasság 120–160 méter között változik. Jellemző talajtípusai a homoktalajok, a vadászterület nyugati részén gyengébb minőségű, lazább talajokat, míg a keleti részén enyhén kötöttebb, jobb minőségű talajokat találhatunk.

Erdősültsége alföldi viszonylatban kimondottan magas, a vadászterület nyugati részén található, közel 2000 hektáros erdőtömbnek köszönhetően 60 százalék felett alakul. Az erdők egy jelentős részét az elmúlt harminc évben a tájra jellemző erdősítési hullámban

telepítették, ebben az időszakban 25–30 százalékkal nőtt a terület erdősültsége. Erdőtársulások tekintetében jellemzőek az őshonos és egyedülálló értéket képviselő gyöngyvirágos tölgyesek (12%) mellett az akácok (30%), az erdeifenyvesek (25%), a nemesnyarasok (18%) és a hazai nyarasok (15%).

A vadászterület jobb talajadottságokkal rendelkező keleti részén, az erdők-höz hasonlóan, szintén egy tömbben szántóterületek találhatók, melyeken az Alföldön megszokott növénykultúrák, így a kukorica, a napraforgó, az őszi vetésű gabonafélék és a lucerna termesztése általános.

A vadászterület vízellátottsága sajnos nagyon gyenge, állandó vízfolyás, felszíni víz nincs rajta, így mesterséges vízpótlás szükséges.

A dám mellett az őz és a vaddisznó a további két, vadgazdálkodási jelentőséggel bíró nagyvad faj a vadászterületen. A némileg háttérbe szorult őz állomány nagyságát 200 példány körülire becsülik, amelyből minden évben mintegy 20 bakot ejtenek el. Az állomány minősége jelen pillanatban közepes, évente egy-két 400 grammot meghaladó trófeatómegű, érmes bak esik, illetve két-háromévente kerül elő egy-egy kapitális, az 500 grammot is meghaladó bak. Az állomány jelenlegi méretének megtartása mellett tudatos szelekcióval a trófeaminőség javítását tervezik. A vaddisznó létszáma jelentősen csökkent az ASP megelőzésének érdekében bevezetett fokozott gyérítés megkezdése óta; eddig teljesítették a hatósági elvárásokat, évente átlagosan 70 vaddisznót tudnak lőni. A 2023/24. vadgazdálkodási évben 90–100 közötti elejtést várna a hatóság, de a csökkent állomány miatt ezt nehéz lesz teljesíteni. Az apróvad sajnos csak kis mennyiségben található meg a csókáserdei területen, kizárólag a tagság vadászik rá az évi 3–4 társas vadászatán, melyeken összesen 30–40 mezei nyúl és 15–20 fácánkakas esik. Az apróvad fajok állományának fejlesztése érdekében a szörmsés ragadozó fajok gyérítéséhez visszatartó kábeles, testszorító és hattyúnyakcsapdákat, a varjúfélék apasztásához pedig főleg Larsen-csapdákat használnak, igen eredményesen. A jövőben szeretnék a csapdaparkjukat bővíteni, főleg svéd csapdákkal, a szaporodó dolmányos varjú visszaszorításának céljából.

A Csókáserdei Vadásztársaság 1997-ben jött létre, földtulajdonosi alapon, ennek megfelelően a tagság gyakorlatilag öröklődik. A társaság 2017-ig nagyobb, mintegy 6000 hektáros területen gazdálkodott, akkor csökkent le a mai méretére. A vadásztársaságnak 20 tagja van, akik zömében hatvan év körüliek, de vannak fiatalabbak is. A tagság körülbelül fele vadászik aktívan. A vadgazdálkodási feladatokat két hivatásos vadász látja el, de munkájukat nagyban segíti a vadásztársaság vezetősége is. A gazdasági helyzetük – főként a dám miatt – stabil, de a vadállomány minősége mellett ehhez a hivatásos vadászok és vezetőség – a társaság létrejötte óta hagyományosan – kiemelkedő munkája is szükséges.

Dámállomány és dámgazdálkodás bemutatása

A Csókáserdei Vadásztársaság területe a dám egyrészt természetes terjeszkedés útján került, a nagy múlttal rendelkező pusztavacsi dámos terület irányából, az 1990-es évekre már stabil állományt alkotva. Másrészt 1994-ben létesítettek a vadászterületen egy 400 hektáros vadaskertet, ahová az országból több helyről, például Gyulajról is hoztak dámokat, ám később egy ideig nyitva volt, így az innen kiszabaduló dámok is hozzájárultak a mai állomány kialakulásához. Eredetének köszönhetően a populáció genetikai szempontból változatos, „kevert” dámállomány. Jelenleg 400–450 példány él a területen, ebből 160 bikát, 180 tehenet és ünt, valamint 100 borjút becsülnék. Természetesen – minthogy a terület nem nagy – az itt tartózkodók létszáma a

fotó: Horváth Tibor

szomszédos területek közötti mozgás függvényében változhat.

A tarvad jellemző előfordulási súlypontja a vadászterület erdőszűl részére tehető, a bikák azonban a barcogási időszakon kívül inkább a széleken tartózkodnak. A barcogás viszont bent zajlik az erdőben, van olyan bika, amelyik 6-7 kilométerről jön a tradicionális barcogókba. Egy főbb barcogóhely van a vadászterületen, ahol csoportosan vannak jelen a bikák, itt – annak ellenére, hogy erdészeti munkákkal egy részét megbolygatták – legalább 25 bika barcog. A többi erdőtömbben inkább kevesebb barcog egy helyen. Ezek közt vannak olyan erdőrészek, melyek a sűrű aljnövényzet miatt szinte megközelíthetetlenek.

Az élőhely-gazdálkodás szempontjából nem túl kedvező a helyzet a terület adottságai miatt, mivel bent az erdőtömbön belül annyira gyengék a talajok, hogy vadföldművelésre nem alkalmasak. Inkább az erdő szélein, az egyébként is vadkárveszélyes táblákon vesz bérbe a vadásztársaság 5–10 hektárt vadföldművelés, valamint további 10 hektárt vadlegelő üzemeltetése céljából. A jellemző vadföld- és vadlegelő-kultúrák a kukorica és a lucerna.

A vadföldgazdálkodást nehezítő tényezők miatt nagy hangsúlyt kap a kiegészítő takarmányozás. Éves szinten 170–180 mázsa szemestakarmányt (elsősorban kukoricát), 150–200 mázsa gabonaocsút, 70–100 mázsa almát és 1500–2000 mázsa cukorrépat helyeznek ki. Az abraktakarmányokat etetőtálcákról és a szórókon – szükség esetén – földről is etetik, elsősorban a nappali fekvőhelyek környékén, helyben tartási céllal. A lédús takarmányok közül az almát barcogás elején és közvetlenül előtte etetik, a cukorrépat pedig barcogás végétől kezdve egészen a tél végéig helyezik ki, minél inkább terítve, széthúzva, hogy sok vad férjen hozzá.

A Csókáserdei Vadásztársaság számára az egyik legnagyobb kihívást a víz pótlása jelenti. Mint ahogy a vadászterület általános bemutatása során is említettük, nincs természetes vize, a szabályozások következtében a térségre jellemző lápok eltűntek, a régi csatornahálózat megvan még, de egész évben üres, a talajvíz szintje is jelentősen csökkent, ami szintén fokozza a terület szárazságát. A vízpótlást mesterséges itatással oldják meg, összesen 30 betonos itatót üzemeltetnek, melyek befogadóképessége 500–1600 liter kö-

zött alakul. A nyári időszakban gyakorlatilag folyamatosan hordani kell a vizet az itatókba, és bár egyszerű a karbantartásuk (tisztítás és fertőtlenítés klórmésszel, majd a víz savanyítása almaecettel), de szintén plusz feladatot jelent, így a nyári időszakban a hivatásos vadászok munkaidejének jelentős részét ez a tevékenység teszi ki. Az itatók üzemeltetésére nemcsak a szigorúan vett nyári időszakban, hanem március közepétől november közepéig szükség van. A beton vízzáró réteggel ellátott itatók mellett van még tíz dagonya is, ahol a felszín alatt található valamilyen természetes vízzáró réteg. A víz hordását egy egytengelyes pótkocsira szerelt 4 m³-es tartállyal, valamint platóra rögzített 1 m³-es tartályokkal oldják meg. Az elmúlt évek időjárási szélsőségeit figyelembe véve, az itatás a jövőben is nagy kihívás lesz, ezért ezen a téren is szükségesnek látják a fejlesztéseket. Kútúrát nem terveznek, a kisebb befogadóképességű, kevésbé hatékonyan üzemeltethető itatók bővítésére azonban mindenképpen szükség lesz. Az éves dambika-hasznosítás 70 körül alakul, ebből tíz idős korosztályú, hús középkorú és negyven fiatal (jelentős részben gyenge gombos) kerül terítékre. A bikák mellett 80 tehenet és ünőt, valamint 60 borjút ejtenek el évente.

A vadászati módok közül a bikák és a tarvad esetében is a cserkelés és a les jellemző, barcogásban ezek közül is természetesen főleg a cserkelés. A barkácsolást és a terelést nem alkalmazzák, és nem is tervezik bevezetni a vad felesleges zavarásának elkerülése érdekében.

Az idős és középkorú bikákat 90 százalékban fizető vendégek ejtik el, akik közül körülbelül 80 százalék hazai va-

dász, a többiek pedig általában Ausztriából vagy Németországból érkeznek. A fiatal bikák nagy részét is értékesítik, a tagság fiatal bikát tagi bikaként szokott elejteni, mindenki két évente egyet hozhat terítékre. Trófeás vadra a gombos bika kivételével csak szakszemélyzetrel vadászhatnak a tagok is. Tarvadra is van – főleg hazai – fizető vendég, az éves elejtések nagyjából felét bérvadászok, a másik felét a tagság teljesíti. Az alkalmanként érkező vendégek mellett van öt, éves bérvadászati szerződéssel rendelkező hazai vadász is, akik szintén kiveszik a részüket a dám hasznosításából.

A Csókáserdei Vadásztársaság dámállományának minősége kiemelkedő. Ez részben annak is köszönhető, hogy következetes válogató vadászatot folytatnak, az elmúlt négy évben egyetlen mínusz ponttal szankcionált, hibás elejtésük sem volt. Próbálják a legjobb egyedeket minden korosztályból védeni és hagyni idősödni. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az öt év feletti korosztályok mindegyikéből igyekeznek legalább 3-3 hosszú szárú, hosszú és széles lapátú, jól csipkézett, ígéretes bikát figyelemmel kísérni és tudatosan öregbíteni legalább 12 éves koráig. Sajnos az így „tartogatott” bikák közül mindig eltűnik, elpusztul valamennyi, általában minden évben van legalább egy öt kiló feletti elhullott dambikájuk. Ezenfelül a korosítási törekvések velejárója az is, hogy minden évben esik néhány 14-15 évre bíralt, visszarakott bika is a területen. A tudatos válogató vadászatnak megvan ugyanakkor az eredménye is: gyakran ejtenek el – főleg pontszám tekintetében – kiemelkedő minőségű bikákat. Általában min-

den második évben esik 5 kilogramm feletti, minden harmadik-negyedik évben pedig 220 CIC-pont feletti trófeát produkáló dambika. A kiemelkedő bikák közé tartozik például a 2016-ban esett 5,7 kilogrammos, 220,93 nemzetközi pontszámú, valamint a 2017-ben terítékre került, 5,16 kilogrammos, 219,82 pontszámú lapátos. Ez utóbbi 13 éves volt, és valószínűleg egy évvel tovább maradt bent az optimálisnál. A legutóbbi és leginkább kiemelkedő bika 2020-ban került terítékre, amely 5,65 kilogrammos trófeatömeg mellett 221,73 CIC-pontot kapott a bírálaton. Reményeik szerint a fenti tömegeket és pontszámokat lehet még feljebb srófolni a következő években; jelenleg is van olyan bikájuk, amelyet még nem tartanak érettnak, de egy-két év múlva benne van a 6 kiló feletti trófea lehetőségé is.

A dámok által okozott vadkár egyelőre nem okoz kezelhetetlen problémát a Csókáserdei Vadásztársaságnál, de egyrészt az aszályos években – főleg napraforgóban – azért volt gond, másrészt az erdészeti vadkárok ellen is védekezniük kell: akácost jelen pillanatban nem nagyon lehet kerítés nélkül felújítani a vadászterületen.

A vad-gépjármű ütközések főleg a nemrég felújított, Lajosmizsére vezető főúton fordulnak elő, mivel a jó minőségű úton jelentősen megnőtt a forgalom és az ott közlekedők sebessége. Itt sajnos nem egy ígéretes, jó bika is elvész a vadásztársaság számára. Az orvvadászat, bár biztosan jelen van – volt, hogy találtak is barcogás idején, nyilvánvalóan éjszaka, illegálisan elejtett bikát –, nem ölt kezelhetetlen méreteket. A máshol jellemző

vadegészségügyi problémák szerencsére nem sújtják a Csókáserdei Vadásztársaság dámállományát, összesen egy agancstő-elváltozást mutató dambikával találkoztak az elmúlt években, és a dám szaporulata is nagyon jó, ritka a borjú nélküli tehén, sőt egy tehénre akár több mint egy felnevelt borjú is jut átlagosan. Egyelőre ebben a tekintetben az aransakál jelenléte miatt sem vesznek észre jelentős kiesést. Az egyetlen említésre méltó vadegészségügyi problémát a paraziták okozzák, főleg a különböző vargalegyek és a kulancsok jelentős elszaporodása.

Negatív hatású ugyanakkor az egyre több – leginkább erdővédelmi – kerítés. Becslésük szerint legalább 500 hektár van jelen pillanatban bekerítve a vadászterületen. Ennek fő oka, hogy a nagy erdőtelepítési hullám első generációs erdőit most újítják fel először, illetve zajlik a fenyvesek lecserélése más, őshonos fajokból álló erdőkre. Azt várják, hogy ez a probléma hosszú távon enyhülni fog, mivel a most bekerített területek nagyrészt gyorsan növekvő fajokkal vannak betelepítve, így 3–5 év múlva ezeket már nem kell védeni, s akkor csökken majd a bekerített terület nagysága.

A jövőben az élőhelyi változások és a lehetséges konfliktusok csökkentése érdekében a jelenleginél némileg kisebb, 300–350 közötti egyedszámú dámállománnyal kívánják gazdálkodni, ezért intenzívebb hasznosítás szükséges, ugyanakkor az ismertetett gazdálkodási elveket a további minőségi javulás érdekében mindenképpen szeretnék fenntartani.

összeállította: Rung Áron

fotó: Németh Bálint

A GYULAJI DÁMGAZDÁLKODÁS TANULSÁGAI

Ma hazánkban szinte mindenkinek, aki dámgazdálkodással foglalkozik, köze van a gyulaji dámhoz, még ha esetleg ezzel nincs is tisztában. Ennek egyszerű oka az, hogy a mai hazai dámpopuláció meghatározó része a nyolcvanas években történt telepítések eredménye, melyek során szinte kizárólag gyulaji egyedeket használtak. A gyulaji dám kitűnő trófeaminőségét jól mutatja, hogy a CIC világranglistáján ötvenöt évig csak gyulaji bikák álltak az élen; nem véletlenül lett ez a genetikai állomány a hazai telepítések legfőbb bázisa.

A gyulaji dámállományra a mai napig leginkább ható esemény a területet övező kerítés 1974-re befejezett megépítése volt, amely a populáció szinte teljes egészét a mai Dámrezervátum

közel 8000 hektáros területére rekesztette be. A bezárt állomány nagysága többszörösen meghaladta a terület el-tartóképességét, a hatalmas vadlétszám drámai hatást gyakorolt az élőhelyre. A 90 százalékos erdőszültségű területen a cserjeszint rövid időn belül megsemmisült, és a lágyszárúak is drasztikusan megfogytak. Az élőhely villámgyors leromlását leginkább az a tény érzékelteti, hogy a bekerítést követő két évben az érmes bikák trófeájának átlagos tömege 0,8 kilogrammot csökkent.

A súlyos helyzeten az állomány csökkentésével és takarmányozással igyekeztek úrrá lenni, de ez csak részleges sikereket hozott, a trófeaminőség a bekerítés előttitől lényegesen elmaradt. Az útkeresés időszaka következett az

állomány nagyságára és a takarmányozásra vonatkozó tervekkel, irányzatokkal, de ezek csekély eredményt hoztak. Ennek oka alapvetően nem az volt, hogy az elképzelések szakmailag megalapozatlanok lettek volna, egész egyszerűen nem vitték végig őket. Az akár évtizedes kitartást igénylő programok megvalósítását jellemzően néhány év után feladták, és ezzel végül konzerválták a helyzetet. Ezt azért lehetett megtenni, mert a vadászterület gyakorlatilag költségvetési egységként működött, jelentős állami forrásokat kapott.

A helyzet fenntarthatatlanságát a rendszerváltás utáni profitorientált gazdálkodás kényszere mutatta meg leginkább. Történtek is változások ebben az időszakban, de sem az állomány kezelésében, sem az élőhely és takarmányozás kérdéskörében nem sikerült igazi áttörést elérni. A kétezres évektől elindult egy takarmányozási fejlesztés, amely egyértelműen megmutatta, hogy az alapvető probléma az állomány számára elérhető takarmány elégtelensége. A tanulságok alapján megkezdődött a kijuttatott takarmány mennyiségének jelentős növelése, illetve minőségének a javítása. Külön figyelem irányult a területen található legelők felújítására és ezáltal az élőhelyi feltételek javítására. A meglévő legelőfelületek felújítása mellett a korábban egynyári kultúrákra alapozott vadföldgazdálkodás is új pályára került, ezek helyét többéves kultúrák vették át. Ki kell emelni, hogy a fejlesztésekhez szükséges pénzeszközök nem kívülről, pályázati vagy költségvetési forrásból érkeztek, azokat a belső hatékonyság javításával magunknak kellett előteremteni.

A takarmányozás és az élőhelyfejlesztések eredményei érezhetőek voltak, de a tervezettől jelentősen elmaradtak. Ennek oka egyszerű volt, és egy hibás feltételezésben gyökerezett: azt feltételeztük, hogy az állomány nagyságával kellő pontossággal tisztában vagyunk! Ehhez az általunk helyesnek gondolt állomány nagysághoz állapítottuk meg a takarmánymennyiséget és a szükséges legelőfelületeket egyaránt. Mivel az eredmény elmaradt a várakozásoktól, az egyenlet másik oldalán kerestük a hibát – vagyis lényegesen több dámnak kellett lennie a vadászterületen, mint gondoltuk. A létszám meghatározása nem ment egyszerűen. Több különböző irányú próbálkozás után, saját számítási módszert dolgoztunk ki, amelynek alapja a téli etetőhelyeken történő, már a korábbi években is elvégzett számlálás volt. A számítások eredményeként a dámállomány nagyságát a korábban feltételezettnek több mint kétszeresére becsültük, ezért megkezdtük a vadlétszámának csökkentését. Fontos elmondani, hogy a létszámcsökkentést nem kampányjelleggel, egy-két év alatt akartuk letudni, hanem a hosszabb távú hasznosítási lehetőségeket is szem előtt tartva, 5-6 év alatt terveztük elérni a kívánatos állomány nagyságot. Természetesen az állomány nagysága ismeretében a takarmány mennyiségét is növeltük a lehetőségeink szerint, de számoltunk vele, hogy a dámlétszám kívánt szintre való csökkentésével a takarmányszükséglet is mérséklődni fog. A változások hatása kezdetben alig, néhány év elteltével azonban erőteljesen megmutatkozott. A 2013-ban indított program első látványos eredménye a 2017. évi trófeaszemle volt, ahol a

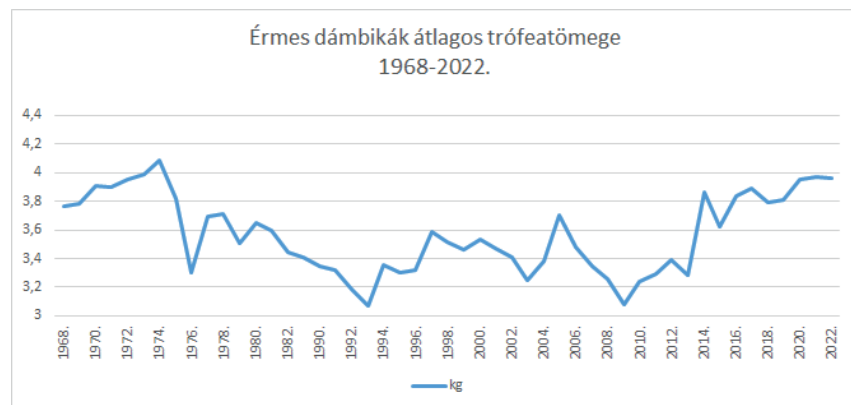
jó évjáratnak is köszönhetően már a bekerítést megelőző trófeatómegeket mutató bikák voltak láthatók; a legnagyobbak a pontszáma a 217 pontot is meghaladta. Az átlagos trófeatómeg növekedése ma is tart, bár már nem olyan látványos, mint a kezdeti hirtelen javulás volt. Az elért eredmények stabilnak bizonyultak, hiszen 2017 óta minden évben esett a területen 210 pontot meghaladó bika, ami már most több, mint az elmúlt 40 évben összesen.

2018-ban egy új, korábban nem érzékelt probléma állított minket új kihívások elé. A korábban megszokotthoz képest drámaian csökkent a terelővadászatokon elejtett borjak száma, ami világosan mutatta: baj van a dámszapulattal! Az elejtések alapján kijelenthető, hogy ez évben a felnevelt borjak aránya a sokévi átlag negyedére-harmadára esett vissza. Az okokat azóta egyértelműen sikerült azonosítanunk.

Elsőként az aransakál megtelepedését kell említenünk: a felnevelési problémák és a stabil sakálpopuláció kialakulása között egyértelmű kapcsolat van. A sakál kezdeti eredményes va-

dászatát nagyban segítette, hogy a dám a ragadozó megjelenésekor nem tudott semmit kezdeni vele, alig voltak eredményes védekezési reakciói, hiszen a területen több mint egy évszázada nem volt jelen a dámra veszélyes ragadozó. Ez a helyzet néhány év alatt teljesen megváltozott. A sakál jelenlétére a dámállomány új viselkedésformákkal, erőteljes csoportos védekezéssel reagált, a kezdeti jelentősebb veszteségek után mára egy egészséges egyensúly alakult ki.

A folyamatban lévő kutatások alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a tapasztalt felnevelési problémák egy jelentős része a mikotoxinok takarmányban való időszakos feldúsulásához köthető. A mikotoxinok évjáratától is függő megjelenésének szerepe lehet abban, hogy a mai napig ingadozik a felnevelés eredményessége. A 2018. évi rossz felnevelés okait keresve, egy további tényezőt kell még megemlítenünk: az akkori igen nagy vaddisznólétszámot. A vaddisznó részben táplálékkonkurrencként, részben a frissen született borjak predációja révén biztosan szerepet játszott a folyamatokban.

Az elmúlt években a felnevelés helyzete folyamatosan javul. Ez köszönhető a dám már említett védekező magatartásának, a vaddisznóállomány jelentős csökkenésének és a takarmány tárolása és kijuttatása menetében történt változtatásoknak is. Úgy tűnik, a felnevelés – bár a korábbiakhoz képest valamivel alacsonyabb szinten és erősebb évjárat eltérések mellett, de – stabilizálódott. A 2023. évről vonatkozóan konkrét számok még nincsenek, de bizakodóak vagyunk, mert ennyi borjat már régen láttunk a területen.

A leírtakból látható, hogy az elmúlt időszak a dámállomány kezelése tekintetében bőségesen szolgált kihívásokkal és lehetőségekkel. Ezeknek megfelelni csak úgy sikerült, hogy saját hibáinkkal őszintén szembenézve, az új problémákhoz folyamatosan alkalmazkodva határoztuk meg a feladatokat, és következetesen, távlati célokat kitűzve dolgoztunk. Erre a szemléletre szükség lesz a jövőben is. A vaddisznóállomány csökkenése a vadgazdálkodási ágazat bevételeit érzékelhető módon rontja, ez pedig hatással lesz a dámgazdálkodásra is. A jövőben egyre nagyobb szerepe lesz az alacsonyabb fenntartási költségeknek, ez pedig nem képzelhető el olyan dámállománynál, amely élőhelyével nincs összhangban. Kiemelt fontosságú az is, hogy a trófeaminőségben mutatkozó javuló tendenciát továbbra is fenntartsuk, mert e tekintetben még nem használtunk ki minden benne rejlő lehetőséget.

A dámmal gazdálkodók mindegyikét érinti a kérdés, hogy miként alakul a jövőben a vadfaj piaci helyzete. Ma országosan nagyjából annyit dámot ejtünk el, mint huszonöt éve gímet, és

fotó: Németh Bálint

a növekedésnek itt még koránt sincs vége. A gyulaji dámgazdálkodás bő kétszáz évnyi dokumentált időszaka alatt háromszor fordult elő, hogy a dámlétszám kezelhetetlen nagyságúra duzzadt. Az állomány túlszaporodásának minden esetben hosszabb távú pénzügyi és ökológiai hatásai voltak – e negatív hatások következtében volt időszak, hogy a dám az eltűnés közepébe sodródott. A leírtak alapján talán nem meglepő, hogy a gazdálkodásunk egyaránt hosszú távon fenntartható, az élőhelyével egyensúlyban lévő dámállomány kialakítása. Ez teljesen reális, belátható időn belül elérhető cél, de ehhez a jelenlegi országos tendenciáktól eltérő gazdálkodás szükséges. Nem véletlen, hogy miközben az elmúlt 20 évben a magyarországi dámteríték megháromszorozódott, a gyulaji teríték harmadára csökkent. Nem szeretnénk megismételni a régi hibákat, mert másoknál ugyan sokkal jobban nem értünk a dámhoz, de mindenkinél több a rossz tapasztalatunk.

Palánki Gábor
erdészvezető
Tamási Erdészet
Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt.

A dámbikák terepi bírálatával kapcsolatos gyakorlati tanácsok, tévhitek, gondolatok

A helyes és korszerű állományszabályozás érdekében minden trófeás vad szakember számára szükséges, alapvető követelmény az élő vad bírálata. A magyar „Big Five”-ot tekintve mindenemű túlzás nélkül kijelenthető, hogy a legnehezebben és legnagyobb hibázási lehetőséggel a dámbika bírálható. A bírálat, mint ahogyan az a többi trófeás nagyvad faj esetében is, emelt szintű, rendkívüli szakértelmet és gyakorlatot igénylő feladat. Elsősorban az adott vadgazdálkodó területén élő populáció sajátosság, minél részletesebb ismerete szükséges a megfelelő szakmai döntéshez. A jellemzően kiemelkedő és közismert, dámmal gazdálkodó vadászterületek számára szinte kivétel nélkül a gyulaji dámpopuláció adta a kiinduló tényezőanyagot, de vadászterületenként sokszor különböző, sajátosságos típusok alakultak ki. Minden egymástól elkülöníthető dámpopuláció más és más, így eltérőek lehetnek az egyes gazdálkodási metódusok. Azonban a selejtezés alapelveinek szabályozottsága, a hosszú évek óta „ab ovo” gyakorolt válogató vadászat és a szakmai elhivatottság a legkiválóbb „szakmai műhelyek” kialakulását segítette elő a dámmal gazdálkodó vadgazdálkodási tájegységekben.

Talán az első és alapvető fontosságú a helyes kor-, illetve korosztályi meghatározás, mely az egész állományszabályozás alapja. Sok esetben például egy középkorú egyed selejt jellege fiatal korban még nem mutatkozik meg, és a kímélendő kategóriába tartozik. A szemrevételezhető külső jegyek gyakorlati támpontként szolgálnak, de abszolút nem olyan egyértelműek, mint például a gímszarvas esetében. A különbséget jelző eltérések igen csekély mértékűek, ezért felismerésük sokkal nehezebb. A bírálat nehézségét az is adja, hogy nincs egyetlen biztos jegy sem, amely az élő dám pontos korát és elejthetőségét egyértelműen igazolná. Sok apró részlet egy egységbe vonása, azaz az összbenyomás szükséges ahhoz, hogy dönteni tudjunk az adott szituációban egy-egy egyed elejthetőségéről. Alapvető célunk legyen, hogy a bikaállományból korosztályonként mindig a leggyengébb egyedeket selejtezük ki. A dámbikák válogató vadászata során alapelvünk, hogy a gyenge példányt minél előbb, a kiváló adottságú lehetőleg minél később hozzuk terítékre. Ez természetesen a fiatal korosztály esetében sem indokolhatja az esetlegesen elhamarkodott, hibás döntésünket. Ugyanakkor a dámállomány erős hazai túlszaporodottságára tekintettel, jelenleg nem a létszámnövelő, hanem az állomány csökkentésére irányuló gazdálkodásnak van létjogosultsága. Fontos kiemelni, hogy a dám egyre

bályozás alapja. Sok esetben például egy középkorú egyed selejt jellege fiatal korban még nem mutatkozik meg, és a kímélendő kategóriába tartozik. A szemrevételezhető külső jegyek gyakorlati támpontként szolgálnak, de abszolút nem olyan egyértelműek, mint például a gímszarvas esetében. A különbséget jelző eltérések igen csekély mértékűek, ezért felismerésük sokkal nehezebb. A bírálat nehézségét az is adja, hogy nincs egyetlen biztos jegy sem, amely az élő dám pontos korát és elejthetőségét egyértelműen igazolná. Sok apró részlet egy egységbe vonása, azaz az összbenyomás szükséges ahhoz, hogy dönteni tudjunk az adott szituációban egy-egy egyed elejthetőségéről. Alapvető célunk legyen, hogy a bikaállományból korosztályonként mindig a leggyengébb egyedeket selejtezük ki. A dámbikák válogató vadászata során alapelvünk, hogy a gyenge példányt minél előbb, a kiváló adottságú lehetőleg minél később hozzuk terítékre. Ez természetesen a fiatal korosztály esetében sem indokolhatja az esetlegesen elhamarkodott, hibás döntésünket. Ugyanakkor a dámállomány erős hazai túlszaporodottságára tekintettel, jelenleg nem a létszámnövelő, hanem az állomány csökkentésére irányuló gazdálkodásnak van létjogosultsága. Fontos kiemelni, hogy a dám egyre

Gombos dámbika

gyakoribbá váló agancstő-megbetegedése nem különleges trófearitkaság, és az ilyen beteg egyedeket lehetőleg minél korábban ejtsük el!

A fiatal bikák megjelenésükben, a fej, a nyak és a test vonatkozásában egyaránt jellemzően vékonyabb testalkatúak. Ilyenkor még a test hátsó fele a markánsabb, hiszen az állat testsúlyának jelentősebb része nehezedik a hátsó lábakra. Általánosságban jellemző ebben a korosztályban a testhez arányosított vékonyabb nyak, valamint a megereszkedett has hiányában a nyugábbnak tűnő hosszú végtagok. Az első agancsú, azaz második éves egyed a csapos bika. A csap – csakúgy, mint a gímbika esetében – koszorú nélküli, melynek erősségét hosszán túl az agancstőhöz csatlakozó alsó harmad vastagsága, sűrű barázdáltsága is jelzi. Gyakorlati tapasztalatok szerint a hagyományos, klasszikus 8×56-os keresőtávcsővel a dám bírálatokor értékelendő apró részletek egyértelmű megállapítása

csupán közelről lehetséges. Mindenképpen érdemes egy könnyű, kompakt, gyors beállítást és kezelést lehetővé tevő nagyobb nagyítású keresőtávcső vagy spektív beszerzése, amellyel akár leszen ülve, akár jó széllel a barcogóhelyek közelében megbújva, nagyobb nagyítással részletgazdagabb képet kaphatunk, és pontosabb megállapításokat tehetünk. A trófeabírálati rendszer a csap hossza alapján határoz az adott csapos bika lehetőségét illetően, mely az egyed fülhossza, fejhez viszonyított aránya alapján jól értékelhető. A hossz mellett viszont nagyon fontos a gyakorlatban a csap vastagsága is, mely sok esetben akár fontosabb is lehet az előírt hosszúsági paramétereknél. Egyértelműen selejt jelleget mutat az ún. gombos bika, mely nem tudott megfelelő első agancsot, csapot felrakni. Gombos és gombos bika között is jelentős különbségeket tapasztalhatunk, hiszen az sem mindegy, hogy az adott gomb mekkora, és milyen vastag agancstövön

Kívánatos csapos dámbika

helyezkedik el. A vastag agancstő még feltételesen jelezhet némi erőt az elkövetkezendő évek jobb felrakásához. Fontos, hogy mindig az adott év felrakását figyelembe véve kell meghatározni egy-egy területen a vizsgált korosztályból kiselejtezendő egyedekkel szemben támasztott követelményeket. Azaz az egyes években tekintettel kell lenni az évjárat hatására, és nem lehet általánosítani egy adott séma alapján. Ismernünk kell az általunk kezelt állományt, folyamatosan figyelemmel kell kísérni annak évről évre bekövetkező változásait, és csak azután dönteni az egyes korosztályok testi és trófea-paraméterei alapján a kiváló, elfogadható és selejtezendő értékmérőkről. Az általunk kezelt állomány értékmérő tulajdonsága az örökletes alaptól és az évről évre változó környezeti feltételektől függ. Jó genetikai alapra lehet következtetni, ha az első agancs már valamilyen elágazást mutat; sok esetben a kicsi szemág vagy a villában vég-

ződő pudvás csap semmiképpen sem keverendő össze a következő, második agancsú bikákkal. Az egyetlen biztos bírálati jegy ebben a korban a rózsa hiánya, mely egyértelműsítheti, hogy még csupán csapos korú bikáról van szó. A gondatlan bírálat az ilyen jó képességű bikák idő előtti terítékre hozatalát eredményezheti, rendkívül gyenge második agancsú bikának titulálva őket. A csapos bika fejformája inkább hosszabb, kevésbé széles, vékony, éretlen, úgymond „gyerekes” arckifejezés jellemzi.

A következő a sorban a második agancs, melyet ténylegesen csak az adott állomány minőségi szintjét ismerve selejtezhethetünk. Rövid, tompa szem- és középpágak jellemzik, az agancs még láthatóan éretlen, pudvás. Az agancs rendszerint hatos vagy nyolcas, esetleg még több ágú, tompa, ellaposodó ágvégű, laza csontszerkezetű. Amely egyednél ellaposodásra utaló hajlam fedezhető fel a szárvégeken, és megfe-

lelő szárhosszú és tömegű, az már mindenképpen kímélendő. Nem várhatjuk el, hogy egy csap után azonnal hosszú szárú és tenyéryi széles kanalas agancsot rakjon fel a bika. Ebben a korban a kirívóan rövid és ceruzavékony, végig hengeres szárát viselő bikákat szelektáljuk ki az állományból, az előbbieken említett jó képességű egyedek kímélete mellett. Alaki hiba a túlságosan szűk agancs, illetve a főágak természetes, nem mechanikai sérülés miatti hiánya. Nem szabad pálcát törnünk idejekorán e korosztály felett sem.

A harmadik, ún. kanalas agancstól már mindenképpen megkövetelendő a fajra jellemző jó szemág és középpág mellett a szélesebb formában ellaposodott kanalas agancs. Fontos szabály, hogy türelem és folyamatos kontroll mellett „hagyni kell bemutatkozni a kanalas bikákat”! Lesz még lehetőségünk a következő években selejtezni az adott egyedeket. Hibás gazdálkodói gyakorlat ebben a korban hasadt kanalas bikáról beszélni és ez alapján szelektálni. Hasadt kanalas bika nem létezik. Adjunk lehetőséget az ilyen egyednek, hogy megmutathassa, mire is lesz képes valójában az elkövetkezendő években. A kanál szegélye tompa, a csipkék életlenek, pudvások. Nem lehet selejtezési ok az egyenetlen csipkézettség, de a korra jellemző, rendszeresen előforduló mechanikai törés sem. Az adott tájegység trófeabírálati irányelvei szerint meghatározott minimum szemághosszat és minimális trófeatömeget el nem érő gyenge egyedek kiválogatása mellett fokozottan érvényes az adott évben vizsgált korosztály leggyengébb és legkiválóbb egyedeinek összehasonlítása alapján történő selejtezés. A

korához képest vizsgálva az elvárható agancsot, a maradandó alaki hiba, valamint a túlságosan fejletlen agancsforma lehet selejtezési ok.

A dámbika középkorára éri el testi fejlődésének csúcspontját, amikor a testtömeg az első és a hátsó lábakon egyenletesen oszlik meg. Kissé markánsabb lesz a teste, mely az eddigi karcsúbb forma helyett már a fajra jellemző határozottabb testalkatot és megjelenést mutatja. Nagyon helytelen gazdálkodói gyakorlat a gímsszarvas korosztályi megkülönböztetésében jól alkalmazható, de a dám esetében szinte használhatatlannak mondható, nyakvastagság alapján történő bírálat. A középkorú bika testi fejlődésének befejeztével már évről évre látványos fejlődést mutat agancsfelrakás tekintetében. A negyedik agancsot már gyenge vagy első lapátosnak nevezzük. Az első

Középkorú szeldelt, hasadt lapátú dámbika

Középkorú de keskeny lapátú dámbika

olyan agancs, melytől alapvető kíváncságot, hogy a szárvégek szélességben és hosszúságban is valódi lapátformát mutassanak, természetesen az egyes tájegységek trófeabírálati irányelveiben meghatározott, az adott tájra vagy tájegységre vonatkozó határértékekkel. Ettől a kortól kezdődően már alapvető kíváncságot a teljesen zárt lapát. A lapát szegélye az egyedek többségénél tompa, életlen csakúgy, mint a pudvás ágvégek és csipkék. Az eddigi felrakásokkal el-

lentétben itt már fontos bírálati szempontként kell értékelni a lapát hosszát és szélességét. A túlságosan szűk vagy éppen túlterpesztett agancs, valamint a rövid és keskeny lapát – csakúgy, mint a hasadt lapát – nem elfogadható trófeaalakulás ebben a korban, így mindenképpen selejtezendő.

Az ötödik agancs, melyet a bika hatodik életében rak fel, már kifejezetten jól mutatja az egyed képességeit, és kialakul a végleges agancsforma. Az

agancsok a lapát hosszában, szélességében és természetesen tömegében évről évre folyamatos gyarapodást kell mutatnia. A hasadt lapátforma mellett azok az agancsok, amelyeknél a lapát teltsége nem egységes, hanem öblökkel szabdaltszerű, szintén selejtezendők. Gyakorlati tapasztalatok szerint a tölcsészerű, V alakban szakadozott öblös lapátot a bika az elkövetkezendő évre képes telt lapáttá formálni, ellentétben az U alakú, karéjszerű öblőformával szemben, ami a következő években is visszamaradó formai hiba. Frissen végzett pályakezdőknél, kevés gyakorlati tapasztalattal rendelkezőknél gyakori hiba, hogy a felemás agancsban rögtön selejtezési okot látnak. Nyilván a két teljesen szimmetrikus agancsszár lenne a kívánatos minden tekintetben. Viszont minimális méretbeli különbség esetén, ami értelemszerűen gyakori jelenség, a felemás lapát nem elegendő ok az elejtésre. Ne essünk bele ebbe a csapdába! A jó lapátosokkal szemben csakis a türelem, a várakozás és a folyamatos kontroll a vadgazdálkodó teendője.

A hatodik agancstól az ország vadgazdálkodási tájainak mindegyikében elvárható a minimum 3 kg-os trófeatömeg. Az agancs méreteiben folyamatosan, évről évre pozitív fejlődésnek kell bekövetkeznie. A szépen telt lapátok formagazdagsága a középkorú korosztály erejét és a gondos vadgazda szakosított munkavégzését hivatott bemutatni. E korosztály képviselői a bennük rejlő mérhetetlen energiával, fajfenntartási ösztönük érvényesítése tekintetében a barcogási időszak legdominánsabb résztvevői. Az intenzív barcogással és határozott metakom-

munikatív jelekkel (testtartás, illatanyagok, párhuzamos járás) kísért, agresszív, harcias, határokat nem ismerő, kihívó viselkedésmód jellemző rájuk. E korban a jó agancstól elvárás a négyzetes formába illeszthető telt lapát és a mindhárom harmadban lehetőleg egyenletes, hosszú vagy középhosszú csipkézettség. A korábbi évekhez képest a pudvás lapátél, valamint az éretlen csipkék már nem kifejezetten elfogadottak; sajnos az ilyen bikák agancsa rendszerint sérül a barcogóteknők vetélytársaktól való megőrzése során. Hosszú, párhuzamos, szépen ívelt szemágak, határozott, jó középagak jellemzik a korosztályt. Szélességét tekintve a teteje felé keskenyedő, ún. csepp alakú lapát erőtlenségre utal, nem kívánatos forma, így selejtezendő. Azon egyedeknél, melyeknél a fordított csepp alakú lapát mutatkozik, vagyis a lapát teteje széles, és ék alakban csatlakozik a szárba, érdemes esetleg várni még egy évet, majd a következő felrakásnál dönteni a sorsuk felől.

A 7-8. felrakás a középkor vége, mely korban a bikák az eddigi kímélő gondoskodást és szakosított válogatást remélhetőleg jó és formagazdag lapátokkal hálálják meg. Mindenekelőtt a nagy terpesztésű, de nem túlterpesztett, hosszú szárú bikák kíméletét kell előtérbe helyezni. A hosszú és széles lapátparaméterek nem szabad, hogy megtévesztőek legyenek a vadgazdálkodó számára. Pontosan ez az a kor, amikor bikáink beérnek a célegyenesbe, de még az utolsó feltáratlan tartalékok felszínre törésére tovább kell várni. Önfegyelem és türelem szükséges, mely meghálálja a gondoskodást, mivel a bikák agancsának to-

Nagy CIC pontszámú, fejlődése csúcán

Öreg korban cseppalakúra fogyott lapátú dámbika

vábbi fejlődése várható. Az előforduló esetleges csipkehiányos lapátok még nem egyértelmű bizonyítékai annak, hogy bikánk megmutatta a tőle telhető maximumot. A korról párhuzamosan rövidül az agancstő, erősödik a szárvastagság, szélesedik a lapát, s ezáltal gyarapodik az agancs tömege és pontszáma. Előforduló hiba, hogy a lapát vége befelé és hátrafelé kanyarodik, mely sajnos nagyban elősegíti a veredéskori összeakadás valószínűségét. Az ilyen lapátformájú egyedeket selejtezük ki.

A 9. felrakástól a bikáink az öreg

korosztályba lépnek. A vadgazdálkodó büszkesége a vigyázó kezei alatt felnevelt öregkorú dámbikák látványa és terítékre hozatala. Lényeges, hogy a gímszarvassal ellentétben a visszarakás jelei sokkal lassabban jelentkeznek, így nem kell félni attól, hogy a 10. felrakás már lényegesen gyengébb lesz. Sőt egy-egy kiugró évben (változatos, bő táplálék, kedvező környezeti adottságok stb.) az öreg bika az előző évihez képest tömegében és méreteiben is kimagaslóbb agancsot építhet. Fontos terepi korbélyeg a fejszerkezet, mely a kezdeti hosszúsága helyett igazán

szélessé, marcona tekintetűvé válik. Az agancstövek közötti bőr gyűrötté válik, és jellegzetesen vörös színárnyalatú. A korábban hosszú, szépen ívelt szemágak sok esetben megvastagodnak és rövidülnek, aszimmetrikussá válhatnak. Általánosságban igaz, de nem száz százalékos korbélyeg a csipkék rövidülése, majd későbbi eltűnése, mint ahogyan a lapát hátsó szegélyének hullámossá válása sem. Az agancs száruk vastagsága eléri a legvastagabb körméretet, hátoldalukon gyakoriak az ún. csontlefolások, rejtett pluszt adva az agancs tömegéhez. A száruk jól láthatóan kúposan kiszélesedve futnak bele a vastag, rövid agancstőbe, mely kiváló korbélyeg. Az agancs porózus szerkezete számos esetben igazán csontos szerkezetűvé, ún. pengévé válik. Nagy igazság, hogy a jó agancssúly a korrallal együtt teljesedik ki valójában. Jó trófeatómeghez jó életkor kell! A visszarakott, kiöregedő dámbika testi adottságaiban is jelentős eltérést mutat az előző évihez képest. A felső szemhéj kissé takarja a szemgolyót, az öreg bikák szeme környékén fehér monokli látható. A megereszkedett has miatt a lábak rövidebbnek tűnnek. Tradicionális barcogóhelyek közelében megfigyelhető, hogy a vén bikák már nem mennek be a barcogóplaccok közepébe, elsősorban félve a harctól, az akár halálos kimenetelű testi sérülésektől. Sok esetben inkább az oda be- és kiváltó tarvadat próbálják elcsábítani.

Összefoglalásként érzékelhető, hogy az élő dám bírálata és a trófeatómeg helyes meghatározása rendkívül nehéz feladat. A gyakorlott szakember számára is feladja a leckét. Mint ahogyan az előzőekben leírtak szerint is

megállapítható, nincs száz százalékos bírálati recept az egyes korosztályok elkülönítéséhez. A sok apró részlet egyetlen egészségre formálásával, az összbenyomás alapján alakíthatjuk ki álláspontunkat egy-egy bika elejthetősége kapcsán. Egyvalami azonban biztos: az esetek többségében az első benyomás a leghelytállóbb. Hibás vadásztatói gyakorlat, hogy egy-egy barcogóhely közelében huzamosabb időt eltöltve, a kiválasztott bikát sokáig távcsővezve, mintegy rábeszéljük, meggyőzzük magunkat az adott egyed elejthetőségét illetően. Mindig az első benyomás legyen a mérvadó! Az agancstő-megbetegedéssel érintett bikákat feltétlenül távolítsuk el az állományból! Ha állományunk összetételét nézve már kevés a nem kívánatos egyed, akkor jó munkát végeztünk, de a bikaselejtezési gyakorlat mellett a dámtarvad helyes válogató vadászatára is nagy hangsúlyt kell helyeznünk. A helyes ivararány és korszerkezet beállításával az állomány nagyságát is szigorúan szabályoznunk kell, főként a tarvad egyedszámának folyamatos apasztásával. Alapvető és egyben legfontosabb, hogy adjunk elegendő időt dámállományunk kiváló adottságú bikáinak a bennük rejlő valós képességek kibontakoztatására, hogy ezáltal a későbbiekben még több előkelő helyet foglalhassanak el a jelenleg is magyar színekben pompázó dámvilágranglistán.

*Zám Zalán
tájegységi fővadász
202. sz. Nógrád-cserháti
vadgazdálkodási tájegység*

foto: Utassy György

A(Z EGYIK) LEGSZELÍDEBB SZARVAS

Aki olvasta a népszerű angol író, Gerald Durrell Életem értelme című könyvét, menten vitába szállhat e sorok írójával. Ugyanis Durrellnek ifjúkorában volt egy ajándékba kapott, Hortense nevű dámja, „aki” egyáltalán nem volt szelíd, s a családjának rengeteg bosszúságot okozott.

Ám Hortense-től nem is várhattunk mást, hiszen amikor a későbbi író otthonába érkezett, már négyestendős bika volt! A „Kurta lista” című írásomban említek majd néhány, 18. és 19. századi könyvet, melyek többségében az a kitétel is szerepel, hogy a dámvad szelíd vagy legalábbis szelídebb a gímnél. Ezt mostanában is megtapasztalhatjuk, hiszen több állat- és vadaskertben is létesült dámvadsimogató. A Győri Állatkertben lévő, körbekerített kis ligetes erdőben például több tucatnyi, különböző színű (vadas, fekete, fehér) dámvad él, a közönség a kifutójukban sétál, zoo-csemegével etetheti is őket,

s láthatóan minden állat nyugodt. A dámközösségből viszont hiányoznak a bikák, ők lapátjaikkal már okozhatnak akár véletlen sérülést, így hát jobb, ha nincsenek közös térben a látogatókkal. A szarvasfajok közül a dámon kívül talán csak a pettyes vagy más néven axisszarvas (*Axis axis*) az, melyek közé néhány állatkertben bemehetnek a látogatók.

A dámvad viszonylagos szelídsége, illetve inkább könnyű szelídíthetősége régóta köztudott. Nagy-Britanniában a kastélyparkokban hatalmas csapataival találkozhatunk, de így van ez Európa több más országában is. Szép volna, ha

az elmúlt évtizedben felújított kastélyaink hatalmas parkjainak némelyikében is felbukkanna ez a dekoratív szarvasféle...

Az, hogy a dámvad miért lóg ki a szarvasok sorából, miért jellegzetes az agancsa, miért van több különböző színváltozata, gyakran miért „szelíd”, és miért tartották hosszú ideig leginkább csak vadasparkokban, nos, mindez – legalábbis sok zoológus szerint – nem utalhat másra, mint a domesztikációra, azaz a háziasításra, majd a faj visszavandulására.

Hol volt, hol nem volt...

A gondolat nem ördögtől való, hiszen nem a dámvad volna az egyetlen háziasított szarvasféle; elég, ha csak a rénszarvasra gondolunk. A természetes körülmények közé történő visszavandulás sem egyedi eset – elég a muflont említeni, hiszen az már bizonyos, hogy e vad juh nem vadjuh, hanem az ősi, primitív, Szardínián és Korzikán élő házijuhok visszavandult formája. Miért ne játszódhatott volna le ugyanez a dámvadnál is?

Magyarország emlőseinek atlaszában Kordos László a dámvad első Kárpát-medencei előfordulását 120–130 ezer évre teszi, folyamatos jelenlétét a mai faunában pedig 2000 esztendőre. Németh László egy cikkében viszont érdekes összefüggésekre hívja fel a figyelmet. Például arra, hogy a hajdan itt élő dáмок nagyobbak voltak a ma ismerteknél, és az egyes régiók egyedei között nem volt nagy méretkülönbség. Több zoológus ebből arra következtetett, hogy létezett a dámvadnak egy nagyobb testű faja. Ezek a szarvasok

sokáig lakták a Kárpát-medencét, ám egy kihalási hullám során eltűntek.

Valószínűnek tűnik, hogy a rómaiak kezdték el a fent említett, a mostaninál nagyobb dámvad faj háziasítását. Ma már mind többen fogadják el azt a nézetet, hogy a rómaiak a kor divatjának megfelelően szelektálták is a dáмокot, így az állat kisebb lett, több színvariánsa alakult ki, s megváltozott a viselkedése is. Vadaskertekbe zárták őket, és sok olyan helyre telepítették be – például Nagy-Britanniába –, ahol eredetileg nem élt. A Kárpát-medencébe is elhozták a ma ismert dámot, amely azonban már feltűnően különbözött az egykori őstől. Azóta is itt él, noha nem folyamatosan, hanem mint a mesében: hol volt, hol nem volt...

Ezek után még az is kérdés, hogy melyik faj lehetett a dámvadunk őse. Erre a kevés számú csontmaradvány alapján nehéz, sőt szinte lehetetlen válaszolni. Mint említettem, lehetett az egy azóta már kipusztult faj, illetve egy időben azt is feltételezték, hogy a ma is ismert mezopotámiai vagy más néven keletinek és perzsnak is nevezett dámnak volt nagyobb az elterjedési területe a mainál, s akár Európában is élhetett. Ez a feltevés nem is volt annyira bizarr, noha később a genetikai vizsgálatok megcáfolták. A legtöbb kutató ma már megegyezik abban, hogy csak az elterjedési területe miatt sem lehetett a keleti dám az európai dámvad őse, hanem egy másik, még nála is nagyobb, azóta kipusztult fajból, a *Dama clactonianá*tól származik a mai dámvad.

Görögországban a mi dámunk honos már vagy tízezer éve, ám az ókori makedón főváros, Pella szarvasvadászatot ábrázoló mozaikján egy olyan

dámvad szerepel, amelynek még nem lapátos az agancsa. Elképzelhető, hogy a lapát csak szelekció hatására, később alakult ki?

A másik dám

Ha már szó esett róla, talán nem árt röviden bemutatni a mezopotámiai vagy más néven keleti dámot (*Dama mesopotamica*) is. A két faj annyira hasonlít egymásra, hogy régebben volt, aki csupán alfajoknak tekintette őket. Ám a molekuláris genetikai vizsgálatok szerint már mintegy 400 ezer éve elkülönültek egymástól, ezért a faji rang a helytálló. A keleti dám Kelet-Anatólia és a Közel-Kelet lakója (illetve többnyire csak volt). Nagyobb testű a hazai dámnál, s nem visel lapátot.

A mezopotámiai dámot – noha még a Bibliában is szerepel – sokáig kihaltnak hitték, létezésére csupán az ókori kultúrák ábrázolásai utaltak. 1875-ben azonban az angol Robertson egy egész csapatra lelt, ám ezután évtizedekig nem került szakértő szem elé. Így aztán 1917-ben felkerült a kipusztult állatok listájára. Telt-múlt az idő, s 1955-ben kiderült, hogy elhamarkodott lépés volt kiirtottnak tekinteni, lévén hogy ekkor újra felfedezték.

Elterjedésének egykori területét szinte az egész Közel-Keletre teszik (8300 éve még Cipruson is élt), ma azonban csak Iránban és Izraelben fordul elő vadon. Sokáig a világ talán legritkább szarvasa volt, 1968-ban mindössze 30 példánya élt a természetben (akkor még csak Iránban). Szerencsére gyorsan szaporodtak, s 1991-ben már kétszáz példányuk lakta az országot. Az izraeli állomány – vagy legalábbis annak

jelentős része – egyes leírások szerint európai dámmal kevert vérvonalú. A perzsa dámnak 2011-ben 700 példánya élt a természetben. (Megjegyzés: meglepő módon még a szakirodalomban is nagyon zavaros a mezopotámiai dámvad története. Szó esik az irak-iráni háború alatt kalandos úton Izraelbe menekített dámokról, mások viszont ugyanabban az évben vásárlásról írnak. Sőt, az évszámok és az állományadatok sem stimmelnek mindenütt!)

A mezopotámiai dám állatkertekben még ma sem gyakori, a faj nemzetközi törzskönyvét a berlini Tierpark (hajdani kelet-berlini) állatkert vezeti. E ritka szarvasnak Magyarországon a Szegedi Vadasparkban él egy szépen szaporodó csoportja.

Kovács Zsolt

Irodalom:

Bihari Zoltán – Csorba Gábor – Heltai Miklós: *Magyarország emlőseinek atlasza*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2007

Durrell, Gerald: *Életem értelme. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1995*

Németh László: *Titokzatos szarvasok a Kárpát-medencében. Állatvilág, 2017/2., 12–15.p.*

Ricciuti, Ed.: *Hogyan mentette meg Izrael a sah szarvasát? In.: Dr. Zoltán Attila (szerk.): Hunor Vadászkönyv, Officina Nova, é. n., 106–107 p.*

Kovács Zsolt: *A másik dám. Magasles, 2010/10., 10. p.*

Macdonald: *Emlősök II., Novum Állatvilág Enciklopédia. Novum Kiadó Kft., 2007*

Wilson, Don E. – Mittermeier, Russel A.: *Handbook of the Mammals of the World 2. Lynx Edicion, Barcelona, 2011*

Hasonlóan pettyes

A dámvadhoz hasonlóan nagyon könnyen szelídül a pettyes vagy más néven axisszarvas is (*Axis axis*), melyet könyveiben Széchenyi Zsigmond chitalnak is nevez. A neves író az axist tartotta a legszebb szarvasnak, így ír róla a Tróféáim bemutatkozónak című könyvében: „A szarvasfélék szépségversenyén bizonyára a chitalnak ítélnék az első díjat, ennek az előkelő szarvasnak, melynek fényes-vörösarna csuháját hópehelyszerű fehér pettyek díszítik.”

A pettyes szarvas India, Nepál, Banglades a Srí Lanka lakója. Általában kisebb, 6–12 fős rudlikban él, nyáron azonban a vizek partján akár 150–200 egyedből álló csoportosulásai is megfigyelhetők.

Leginkább a füves-erdős területeken érzi jól magát. Legel, de szívesen fogyaszt gyümölcsöt és faleveleket is. Esetenként közös csoportokat alkot a hulmánokkal (*Semnopithecus entellus*). Naponta akár nyolc órát is együtt töltenek. Ennek oka, hogy a fán lakmározó majmok a levélszár elfogyasztásakor magukat a leveleket eldobják, ez pedig kiváló táplálékot jelent a szarvasoknak. Egy 20 tagú hulmán csapat egy év alatt másfél tonna levelet potyogtat el, s ennek közel fele kiváló táplálék az axisoknak!

Az axisszarvasok fontos zsákmányállatai a párducoknak, tigriseknek és vadkutyáknak. Az ázsiai oroszánok utolsó mentsváraként ismert Gir-erdőben is e szarvasféle alkotja a ragadozók fő táplálékát.

Az axisszarvas agancsa kívánatos trófea, ezért betelepítették Horvátországba, Ukrajnába, Moldovába, Örményországba, az Andaman-szigetekre, Új-Guineába, Ausztráliába, az USA-ba (Kalifornia, Texas, Hawaii), Brazíliába, Uruguayba és Argentínába.

Állatkertekben mind gyakrabban látható, nemritkán indiai antilopokkal közös kifutóban tartják őket. Györben, akárcsak a dámokhoz, az axisszarvasok közé is bemehetnek a látogatók. (K. Zs.)

foto: Kovács Zsolt

Új rendelet váltotta a vadhúsrendeletet

2023. november 23-án hatályba lépett a kis mennyiségű, helyi és marginális élelmiszer-előállítás és értékesítés higiéniai feltételeiről szóló 60/2023. (XI. 15.) AM-rendelet (a továbbiakban: Flexi-rendelet). Az új szabályozás felváltja és hatályon kívül helyezi az alábbi jogszabályokat:

- az 52/2010. (IV. 30.) FVM rendelet a kistermelői élelmiszer-termelés, előállítás és értékesítés feltételeiről;
- a 43/2011. (V. 26.) VM-rendelet az elejtett vad kezelésének és értékesítésének élelmiszer-higiéniai feltételeiről;
- a 64/2007. (VII. 23.) FVM-EüM együttes rendelet az állati eredetű élelmiszerek forgalomba hozatalának és az értékesítés helyén történő élelmiszer-előállításnak élelmiszer-higiéniai feltételeiről.

A Flexi-rendelet aktualizálta és egyszerűsítette az elejtett vad kezelésének és értékesítésének élelmiszer-higiéniai feltételeit előíró korábbi szabályozást. A jogszabály V. fejezete foglalja össze az elejtett vad kezelésének, vizsgálatának és értékesítésének élelmiszer-higiéniai feltételeire, valamint a monitoring-program működtetésére vonatkozó előírásokat.

A rendelet által biztosított könnyített feltételekkel a vadászatra jogosult egy vadászati évben a saját vadászterületén elejtett 1000 darab nagyvadat, 10 000 darab apróvadat, valamint az ezekből előállított vadhúst értékesítheti a végső fogyasztónak vagy a végső fogyasztót

közvetlenül ellátó helyi kiskereskedelmi vagy vendéglátó-ipari létesítménynek.

A korábbi szabályozásban rögzített vadkísérő jegy, valamint apróvad-gyűjtőigazolás kiállításáért fizetendő díjak megszűntek.

A Flexi-rendeletben a formanyomtatvány formájában megjelenő igazolások (apróvad-gyűjtőigazolás, vadkísérő jegy, az elejtett vad húsához szükséges hússzállítási igazolás) helyett azok kötelező adattartalmát határozta meg a jogszabályalkotó, az iratmintákat a Nébih a weboldalán letölthető formátumban közzétette:

<https://portal.nebih.gov.hu/ugyintezes/allat/nyomtatvanyok>.

Új elemként jelenik meg a jogszabályban a mobil vadfeldolgozó létesítmény üzemeltetésének lehetősége. A vadbe gyűjtő helyre, a mobil vadfeldolgozó létesítményre, valamint a mobil vadfeldolgozó létesítményben végzett tevékenységre vonatkozó részletes élelmiszer-higiéniai követelményeket külön mellékletben foglalja össze a rendelet.

Az új szabályozásban az állati eredetű élelmiszerek forgalomba hozataláról és az értékesítés helyén történő élelmiszer-előállítás élelmiszer-higiéniai feltételeiről szóló rendelkezések kibővültek a vadhús feldolgozására vonatkozó előírásokkal.

*Agrárminisztérium –
Élelmiszerlánc-felügyeleti Főosztály,
Nemzeti Élelmiszerlánc-
biztonsági Hivatal*

TISZTELET A VADNAK, ÜDV A VADÁSZNAK!

Csökkentettük a vadászokat sújtó bürokráciát. ✓

Az orvvadászat önálló bűncselekmény lett. ✓

A megújított vadászjegy modern, plasztikkártya formában már online érvényesíthető. ✓

Tájéegységi fővadászok segítik a vadgazdálkodók munkáját. ✓

Vadgazdálkodási kutatásokat, hagyományőrzést szolgáló kezdeményezéseket, vadgazdálkodási ismeretterjesztést szolgáló és a vadhúst népszerűsítő projekteket támogatunk. ✓

Bevezettük az ifjúsági vadászatot. ✓

Az európai vadhúspiac alakulása és a hazai vadhúsfogyasztási szokások

fotó: Fülöp Bálint

A vadhús mindig jelentős szerepet játszott az emberi táplálkozásban, és a vadászat számos országban – köztük Európában és Magyarországon is – fontos tevékenység maradt.

Bár a vadhúsfogyasztás a házasított állatfajokhoz képest csekély mértékben járul hozzá a teljes húsfogyasztáshoz, egyre növekvő érdeklődés tapasztalható Európában a vadhúsok iránt. A fogyasztók pozitív viszonyulása a vadhúsfogyasztáshoz elsősorban a vadhúsok emberi egészségre gyakorolt pozitív hatásainak (pl. az alacsony zsír- és koleszterin-, magas fehérje- és ásványianyag tartalomnak, kedvező zsírsav összetételének, gyógyszermentességének), valamint etikus termelési gyakorlatának, illetve a különleges húsok kóstolása okozta élménynek köszönhe-

tő. A keresletre gyakorolt hatásokat a fogyasztói igények és szokások mellett ugyanakkor számos külső tényező is befolyásolta, befolyásolja, úgy mint a koronavírus járvány okozta lezárások, vagy épp az Európa szerte megugró infláció, amelyek az utóbbi időszakban jelentős turbulenciát okoztak a piac alakulásában. Cikkünkben ezen tényezők tükrében szeretnénk bemutatni az európai és a hazai vadhúspiac alakulását.

1. Az Európai Unió vadhúspiaci

Az EU területének mintegy 36 százaléka erdőszűrt, összesen 227 millió hektáron található erdő, ami jelentős vadgazdálkodási és vadhús-előállítási tevékenységet is lehetővé tesz. Ugyan-

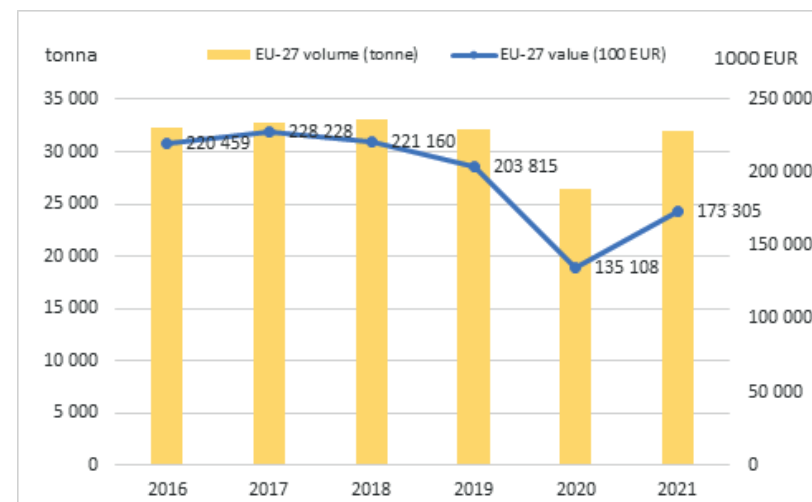
akkor az EU tagországai sok esetben saját vadgazdálkodásukból nem tudják fedezni a vadhús iránti belső keresletet (pl. Franciaország, Németország, Olaszország), emiatt a saját előállítás mellett jelentős behozatalra szorulnak. Spanyolország a nagy előállítók között kivételes helyzetben van, mivel biztosítani tudja az önellátást: évi mintegy 34,5 ezer tonna vadhúst dolgoznak fel, ebből 3500 tonnát exportálnak, az import pedig elhanyagolható.

Az Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Világszervezet (FAO) adatai alapján Európában mintegy 123 000 tonna vadhúst állítottak elő. Egy 2018-ban készült FAO-tanulmány alapján az EU-ban a vadhús-előállítás közel 940 millió EUR értéket képviselt, Franciaország (294 millió EUR), Németország (190 millió EUR), Olaszország (110 millió EUR), Spanyolország (90 millió EUR), Svédország (72 millió) számít a legjelentősebb vadhús-előállítónak. Magyarország (21 millió EUR -val) –

Lengyelországgal, Csehországgal és Ausztriával közel azonos értékkel – a középmezőnyben található, ugyanakkor exportorientált tevékenységük okán fontos szerepet játszott az európai vadhúskereskedelemben.

a) Az EU belső piaci vadhús-kereskedelme

A kereskedelmi adatokat tekintve az EU belső piaca a Covid előtti időszakban (2016-2019) évi átlagban mintegy 32 200 tonnára és 218 millió EUR értékre tehető (1. táblázat). 2020 extrém évnak számít, a COVID-19 járvány okozta keresletcsökkenés miatt jelentősen visszaesett a belső piaci forgalom: a mennyiségét tekintve 23 600 tonnára (-27% az előző 4 év átlagához képest). Értékét tekintve még jelentősebb csökkenés volt tapasztalható (1. ábra): 135 millió EUR-ra esett vissza (-38% az előző 4 év átlagához képest), és az átlagárak is csökkentek 6,3 EUR/kg-ról

Az EU-27 belső vadhúsexport alakulása 2016-2021 között

(2016-2019 időszak átlaga) 2020-ban 5,1 EUR/kg-ra.

A tagországok közül a legnagyobb felvevőpiacnak 2019-ben Németország számított, közel 12 000 tonna vadhússal, azt követi Belgium 4 000 tonnával (22 millió EUR) és Olaszország 3 100 tonnával (24 millió EUR) (2. ábra). A három legjelentősebb piac közül az olasz piacon lehet a legmagasabb átlagárakat elérni (IT: 7,75 EUR/kg, DE: 5,96 EUR/kg, BE: 5,70 EUR/kg).

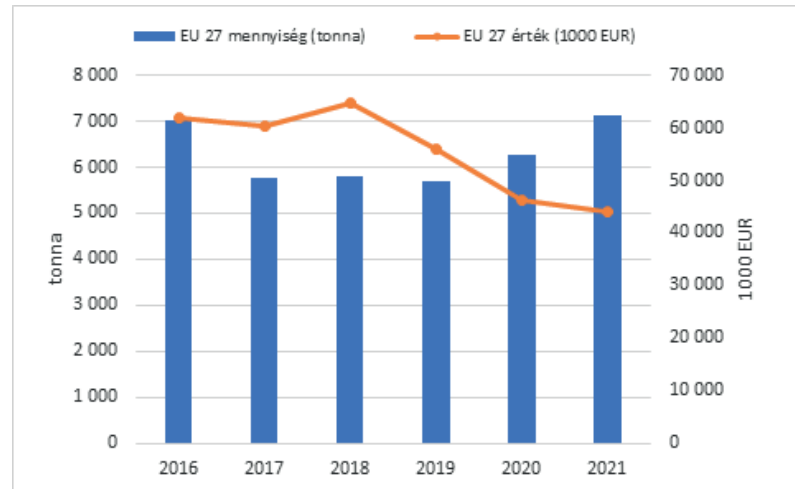
b) Az EU vadhúsbehozatala harmadik országokból

Az EU 2016 és 2019 között évente átlagosan mintegy 11 200 tonna vadhúst importált (átlagosan 88 millió EUR értékben) harmadik országokból. Szemben a belső piaci forgalom jelentős visszaesésével, az import mennyisége nem csökkent szignifikánsan a COVID-19 járvány idején sem: 2020-ban az EU 10 600 tonna vadhúst hozott be harmadik országokból.

A legjelentősebb szállító Új-Zéland, amely átlagosan 6 100 tonna mennyiségben és 60 millió EUR értékben szállít vadhúst az EU-ba, ez meny-

nyiségben a teljes harmadik országból származó EU vadhúsbehozatal 58%-át, értékben pedig 68%-át teszi ki. Ezt követi Ausztrália átlagosan 1 800 tonna mennyiségű és 8,2 millió EUR értékű vadhúsbeszállítással, amely mennyiségben a teljes import 17%-át, értékben 9%-át adja. Az átlagárakat tekintve az ausztrál import lényegesen alacsonyabb áron érkezik (4,2-4,4 EUR/kg), amely jelentősen alatta marad az EU belső piaci kereskedelmi átlagárainak (a 2016-2019-es időszakban átlagosan 6,8 EUR/kg). Új-Zélandból viszont jóval drágábban érkezett a vadhús az EU-ba: 9,1-9,8 EUR/kg átlagáron, ezzel jócskán meghaladva az EU belsőpiaci átlagárakat.

Az európai – egyébként alapvetően lőtt vadból származó – vadhúsnak egyértelműen az új-zélandi és az ausztrál tenyésztésből származó vadhús jelenti a versenytársát, amely elsősorban a német piacon (mennyiségét tekintve a behozatal 53%-a), illetve Hollandiában (21%) és Belgiumban (12%) jelenik meg. Míg 2020-ban, a járványhelyzet alatt az EU-tagországok közötti kereskedelem jelentősen visszaesett, addig – a rendkívüli helyzet ellenére – az

Az EU-27 Új-Zélandból származó vadhúsimportjának alakulása 2016-2021 között

EU-tagországok Új-Zélandból csaknem 10%-kal több vadhúst vásároltak 2019-hez képest. Az új-zélandi források szintén kedvező trendeket igazolnak vissza a járványhelyzet ideje alatt az EU-ba irányuló kereskedelemmel kapcsolatban. Az Új-Zélandról történő vadhúsbehozatal növekedése 2021-ben is tovább folytatódott, amikor már a 7100 tonna mennyiséget is meghaladta, ugyanakkor az átlagárak jelentősen, mintegy 35%-kal csökkentek (6,17 EUR/kg 2021-ben), ezzel is növelve a versenyhelyzetet az európai vadhúsok számára. Ez a tendencia kiemelten fontos a magyar vadhús esetében, hiszen a magyar kivitel jelentős része a német piacra irányul (2022-ben 48%-a).

A német piacról érdemes megemlíteni, hogy átlagosan mintegy 40 dkg/fő/évre tehető a vadhús fogyasztásuk, ami ugyan elmarad a többi húsféléstől (60 kg/fő/év), viszont Európa legnagyobb vadhúspiacát jelenti, mintegy 47 000 tonna mennyiséggel. Ebből kb.

27 000 tonna a helyi vadászatból és 20 000 tonna európai országokból illetve harmadik országokból érkező behozatalból származik.

A német vadhúst a vadászati idény alatt a helyi vadászterületeken gyűjtik be. A megfelelő feldolgozás és elkészítés után – akár hagyományos módszerekkel, akár innovatív, modern szakácsok által elkészítve – azonnal a fogyasztó asztalára kerül. Németországban azonban, sok más országhoz hasonlóan, a fogyasztók jelentős része már nem fogadja el, hogy a regionalitás és a szezonális diktáljon. Ők azt a globális nézetet követik, hogy minden mindig és korlátlan mennyiségben álljon rendelkezésre és legyen hozzáférhető. Természetesen azonban az erdőkből származó vadhús elérhetősége az idénytől és a vadászat sikerességétől függ. Ez vezet ahhoz, hogy sok német inkább fagyasztott „álvadat” vásárol az új-zélandi szarvasfarmokról – magas áron, de egész évben – ahelyett, hogy

	import (2016-2019 átlaga)			export (2016-2019 átlaga)		
	mennyiség (tonna)	érték (ezer EUR)	ár (EUR/kg)	mennyiség (tonna)	érték (ezer EUR)	ár (EUR/kg)
EU-27 belső	32 212	218 079	6,77	32 563	218 415	6,70
EU-27 külső	11 230	88 270	7,86	4 126	53 428	12,94

EU-27 (GB nélkül) vadhús külkereskedelme 2016-2019 átlaga

a szezonban elejtett helyi gímszarvast vagy őzet keresné. A helyzetet tovább rontja, hogy a német fogyasztók annyira nem becsülik a vaddisznót, hogy húsát gyakran olcsóbban adják, mint az ipari sertéshúst, miközben egész Európában, beleértve Németországot is, felfzaporodott és túltartottá vált a vaddisznóállomány.

A DJV (a Deutscher Jagdverband – Német Vadászövetség) néhány évvel ezelőtt végzett felmérése szerint a németek 84%-a értékeli a vadhús minőségét, és minden második német kis mennyiségben fogyaszt vadhúst az év során. A felmérés azt is megállapította, hogy a németek többsége vadhúst éttermekben fogyaszt – elsősorban azért, mert úgy gondolják, hogy a vadhúst nehezebb elkészíteni, mint más húsfajtákat.

Összességében megállapítható, hogy az európai belső piac számára az importból származó, elsősorban tenyésztett vad húsa (különösen az új-zélandi

és az ausztrál szarvasfélék) jelentik a legjelentősebb konkurenciát, amely bizonyos esetekben kedvezőbb áron kerül piacra, ugyanakkor lényegesen magasabb ökológiai lábnyommal, hosszabb szállítással jut az európai fogyasztókhoz, mint a helyből származó termékek. Alapvetően tenyésztett állatok húsról van szó, amely a lőtt vadhoz képest eltérő beltartalmi értékkel rendelkezhet.

2. Magyarországi vadhúspiac és -export

A magyar vadhús keresett termék az európai piacon. Az évente 11 ezer tonna (2019) lőtt vadból előállított vadhústermék (mintegy 3 800 tonna) meghatározó része, több mint 90%-a az EU más tagállamaiban kerül piacra, ami évente mintegy 3 500 tonnát tesz ki. A hazai teljes fogyasztás szintje alacsony mennyiségeket ér el, az alacsony egy főre jutó fogyasztás miatt (0,2 kg/

fő/év) . A magyar vadhúsbehozatal elenyésző nagyságot képvisel (évente 14-20 tonna).

A magyar vadhús úgy mennyiségben, mint minőségben képes hozzájárulni a más tagországokban jelentkező vadhús iránti igények kielégítéséhez. Magyarország EU tagországokba irányuló vadhúszállítása a Covid előtti időszakban igen kedvezően alakult, bár 2018 óta az ASP miatt a vaddisznóhúsra kivetett korlátozások miatt csökkenés következett be.

2020-ban a COVID-19 járvány következtében jelentős mértékben, mintegy harmadával esett vissza a kereslet (különösen az éttermek bezárása miatt) az EU piacán, így a magyarországi vadhúskivitel is csak 2 ezer tonna és 9,8 millió EUR körül alakult (-42% az előző évhez képest). 2021-ben, a lezárások megszűnésével már nőtt a kereslet, de akkor még sem mennyiségben, sem értékben nem érte el a magyar vadhúskivitel a Covid előtti szintet.

2022-ben azonban érzékelhetően visszaállt a piac és a vadhúsesportunk mind mennyiségben (+14%), mind értékben (+11%) jelentősen meghaladta a 2019. évi (Covid előtti) adatokat. 2021-hez képest 2022-ben még látványosabb volt a kiviteli adatok javulása, mennyiségben 28%-kal növekedett, értékben 44%-os exportbevétel-növekedést lehetett elkönyvelni, ez alapján is elmondható, hogy látványosan élénkült a piac.

A vadhúsfeldolgozók körében gyűjtött adatok alapján a magyar piacon maradó mennyiség (évtől függően 300-800 tonna) kb. 40%-a kiskereskedelmi láncokban kerül forgalomba, 60%-a pedig a nagykereskedőkön keresztül a HORECA szektorban.

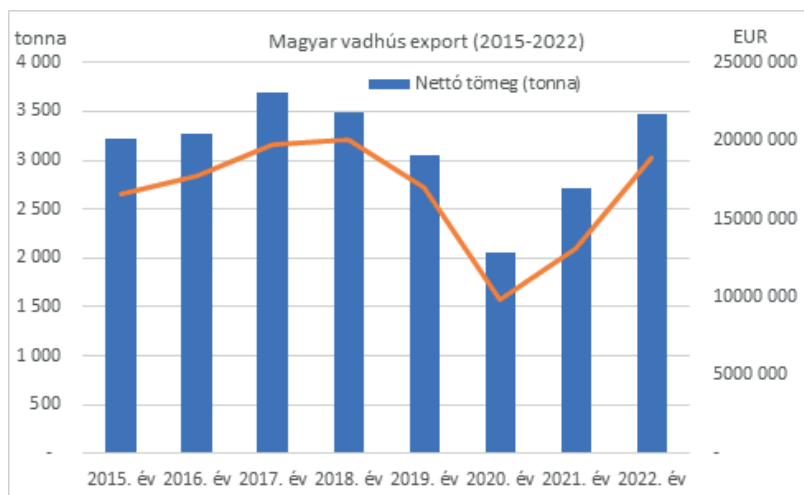
Az európai piacon Magyarország a középmezőnyben szerepel a vadhús-előállítás tekintetében, ugyanakkor jelentős exportörnek számít: a mennyiségek tekintetében az EU belső piacának negyedik legnagyobb szállítója, Lengyelország, Németország és Spanyolország után.

Magyarország EU-tagországokba irányuló vadhúszállítása az utóbbi években is igen kedvezően alakult, leszámítva a COVID-járvány miatti két évig tartó visszaesést. 2022-ben 3 473 tonna vadhúst szállítottunk ki, közel 19 millió EUR értékben. Szinte a teljes mennyiség az az EU tagországaiban talál piacra, elsősorban Németországban, Szlovéniában, Olaszországban és Ausztriában.

A magyar vadhúsok legnagyobb felvevőpiaca Németország, a magyar vadhúskivitel mennyiségének 48%-a (kb. 1672 tonna) ezen a piacon kerül értékesítésre, ami értékben 44%-ot, mintegy 8,3 millió EUR-t tesz ki. A másik perspektivikus piacot Olaszország jelenti 373 tonnával és 3,26 millió EUR értékkel, ami a magyar kivitel tekintetében a második helyen áll és az egyik legmagasabb egységáron (8,74 EUR/kg 2022-ben) történik a magyar vadhús értékesítése. Az olasz piacon elsősorban a magasabb hozzáadott értéket képviselő vadhústermékekkel lehet megjeleníteni. A magyar vadhús átlagára egyébként 1 EUR/kg-mal emelkedett az olasz piacon a COVID előtti időszakhoz képest.

3. Vadhús fogyasztási szokások Magyarországon

Annak ellenére, hogy a vadászat és a vadhús fogyasztás Magyarországon jelentős történelmi múlttal és hagyó-

A magyar vadhús kivitel alakulása mennyiségben és értékben (2015-2022)

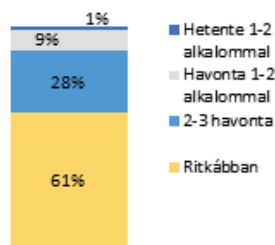
mánnyal büszkélkedhet, a fogyasztói szokásokban negatív trendet figyelhetünk meg, és a magyar vadhús fogyasztás éves átlaga alig érte el a 0,1 kg-ot 2020-ban a KSH adatai alapján, amely szám 2010-ben még 0,2 kg volt. Különösen aggasztó, hogy a fiatal korosztály szinte egyáltalán nem fogyaszt vadhúst, a KSH az éves átlagos fogyasztást 0 kg-ra teszi (2010-ben még 0,1 kg-ot mértek ebben a korcsoportban). A legjelentősebb fogyasztók az idősebb, 55 év feletti korosztály és a gyermeket már nem nevelő háztartások, de az ő esetükben is visszaesett az átlagfogyasztás 2010-hez képest 0,3-0,4 ilogrammról 0,2 kg-ra.

Az IPSOS által 2021-ben készített felmérés alapján elmondható, hogy a hagyományok, a múlt ereje utolérhető abban, hogy az alacsony fogyasztást nem a vadhús elutasíthatósága vagy nem szeretése okozza, sokkal inkább a vadhús háttérbe szorulása más húsfajtákkal szemben és a fogyasztásának alkalmi jellege. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy ugyan a lakosság kétharmada fogyaszt éves gyakorisággal vadhúst, ugyanakkor nagy részük (61%) csak évente pár alkalommal, tehát nem te-

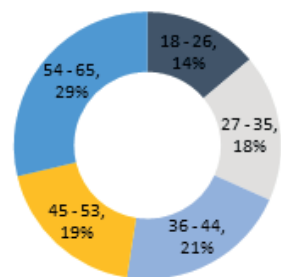
kinthető a hétköznapi étkezésük szerves részének. Ezt a képet tovább árnyalja, ha megnézzük a vadhús fogyasztók demográfiáját, amiből kiderül, hogy a vadhús fogyasztók Magyarországon jellemzően a középkorúak vagy annál idősebbek. Ez pedig abba az irányba mutat, hogy ha nem történik a vadhús fogyasztást támogató, annak előnyeit a fiatalabbak számára is bemutató kommunikáció, akkor a fogyasztói trendek ennek a fenntartható és magas beltartalmi értékű húsfajtának a további csökkenését vetítik elő a fogyasztásban.

Az alacsony hazai fogyasztás miatt a vadhús ára jellemzően az exportárhoz igazodik, ami a magyar jövedelmi viszonyok között azt eredményezi, hogy a vadhúst fogyasztók között többségében az aktív, jobb anyagi körülmények között élők találhatók meg. A fogyasztási szokásokból világosan látszik a vadhús mostani kicsit nehezen elérhető jellege, hiszen a magyar lakosság közel 60%-a közvetlenül vadász ismerőstől vagy rokontól szerzi be, és csak 36% vásárolja szuper- vagy hipermarketben és még kevesebben, alig 17 százaléknyan veszik meg hentesnél.

Vadhús fogyasztás gyakorisága

Vadhús fogyasztók, 75% (629 fő)

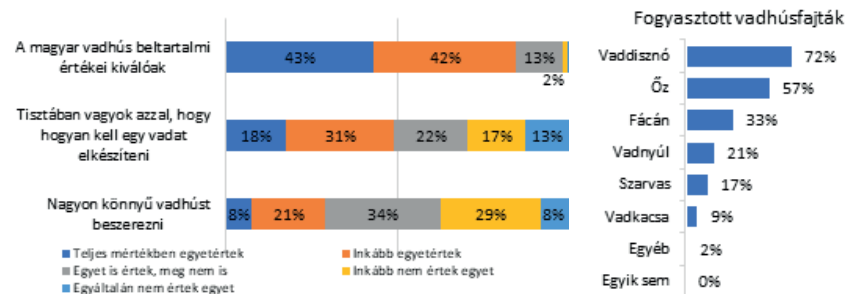
Vadhús fogyasztás gyakorisága és a vadhús fogyasztók demográfiája Magyarországon

Vadhús beszerzési struktúra Magyarországon

Bár a fogyasztók tisztában vannak a vadhús magas minőségével, a beszerzés nehézsége mellett úgy érzik, hogy a feldolgozás folyamatához, az elkészítéshez nem rendelkeznek elég ismerettel és tudással. Csupán 19% gondolta úgy, hogy teljesen tisztában van a vadhús elkészítésének módjával, míg azok aránya együttesen sem érte el az 50%-ot, akik vagy jónak vagy legalább többnyire meglévőnek ítélték ilyen irányú tudásukat. A fogyasztási szokásokat illetően a vadhús fajták közül a vaddisznó kiemelkedő népszerűségnek örvend, a vadhúst fogyasztók közül négyből körülbelül hárman fogyasztották a megelőző 2-3 évben, ezt követi az őz, a fácán, a mezei nyúl, a szarvashúsok és a vadkacsa.

Talán ez az elkészítésre vonatkozó tudáshiány is az oka, hogy a legtöbben Magyarországon is étteremben fogyasztanak vadhúst (44%), illetve – a korábban megfogalmazott alkalmi fogyasztást alátámasztva – sokan a vidéki rokonoknál (38%) vagy szülőknél esznek vadat (10%), és csak a vadhúst fogyasztók mintegy harmada készíti el saját maga otthon a (33%). Ami az otthon elkészítésre szánt húst illeti, a fogyasztók egyértelműen a részben előkészített húsokat részesítik előnyben (48%-ban hűtve és 44%-ban fagyasztva), bár nagy arányban vásárolnak nem sokkal korábban leölt állatot is (32%). A kész vagy főzésre előkészített, feldolgozott húsok, illetve a húskészítmények

A vadhússal kapcsolatos tudás és a leggyakrabban fogyasztott vadhústípusok Magyarországon

(szalámi, kolbász, sonka) vannak a preferenciasor végén (22%).

A válaszadók vadhússal kapcsolatos ismeretei meglehetősen változatosak. A vadhús ízét tekintve a fogyasztók egyetértenek abban, hogy az kiváló. A vadhús tápértéke, valamint vitaminokban, ásványi anyagokban és fehérjékben való gazdagsága szintén köztudott információnak számít a fogyasztók körében. Ezzel szemben a vadhús árát az értéke ellenére is magasnak találják, ami a megértés hiányára enged következtetni. Mindez különösen igaz az Észak-Alföld régióban élőkre (81%) és a középiskolánál alacsonyabb végzettségűekre (83%), illetve a nettó 300 000 forint alatti bevételű háztartásokra (76%).

A vadhús egy másik pozitív hozadéka – miszerint lassabban romlik meg, mint a haszonállatok húsa – kevésbé közismert, anélkül, hogy ebben bármelyik demográfiai csoport kiemelkedne. Végül pedig a fogyasztók kisebb része állította, hogy tudná, hogyan kell megfelelően elkészíteni a vadhúst. Magyarországon belül ennél is kevesebben vallották ezt Dél-Alföldön (36%), míg Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön ez jelentősen elterjedtebb tudást (56% és 58%).

A vadhús Magyarországon nehéz helyzetben van a fogyasztókért vívott küzdelemben, hiszen a jelentős hazai húsfogyasztás csekély mértékét teszi ki. A csirke- és a sertéshús a leggyakrabban fogyasztott húsfajta a magyar lakosság körében, amit a halak, a pulyka és a marhahús követ. Látható, hogy az évi egy-két alkalommal történő fogyasztásban – a libahúst követően – a

különböző vadhúsok, a vaddisznó, az őz és a szarvas vannak az élen, a fogyasztás ünnepi, alkalmi jellegét erősítendő. Emellett ezeknél a húsoknál a legnagyobb arányú azok száma, akik még az éves gyakoriságnál is ritkábban fogyasztják.

A magyar fogyasztói szokások elemzése kapcsán összefoglalásként elmondható, hogy a vadhús fogyasztása csekély, annak minden pozitív élettani és környezeti hatása ellenére, amelyeknek csak részben vannak tudatában a fogyasztók. A kis mennyiségű fogyasztás mögött nem az áll, hogy nem szeretik vagy nem kóstolják az emberek, hanem az, hogy az elmúlt évtizedek alatt a nehezen hozzáférhető, relatíve drága vadhús kikopott a hétköznapiokból, főleg a fiatalabb célcsoportok számára. A vadhús fogyasztása kapcsán érezhető a feldolgozás és az elkészítés területén az ismeretek hiánya, amin mindenképpen változtatni kell, nyitva a fiatalabb korosztályok felé, hogy újra a mindennapok étkezéseinek részévé válhassanak a vadhúsok. Éppen ezért nagyon fontos lenne, ha különösen a fiatal felnőtt célcsoport számára lehetőség nyíljon többéves, komplex fogyasztásösztönző program indítására.

*dr. Sidlovits Diána –
Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
(NAK), Mezőgazdasági Igazgatóság*
*Pető Krisztina –
NAK Mezőgazdasági Igazgatóság*

NEMZETI
AGRÁRGAZDASÁGI
KAMARA

NIMRÓD

ÉRTÉK, HŰSÉG, SZENVEDÉLY
HÓNAPRÓL HÓNAPRA

Bemutatkozik a tájegységi fővadászok vadgasztronómiai munkacsoportja

Összefoglaló a tájegységi fővadászok vadgasztronómiával foglalkozó munkacsoportjának tevékenységéről és eredményeiről.

Az Agrárminisztérium Vadgazdálkodási Főosztályának kötelekében dolgozó tájegységi fővadászok vadgasztronómiai munkacsoportja 2019. január 31-én alakult meg az ország különböző pontjain dolgozó hat tájegységi fővadász részvételével. Jelenleg a munkacsoportunk vezetője Fekete István,

tagjai Csernus Krisztián, Nagy Lajos, Szatmári Ákos és Vő Zoltán. Fő célkitűzésünk a hazai vadhús fogyasztás népszerűsítése, valamint a kitűnő magyar vadhúsok mint élelmiszer-alapanyagok megismertetése, megszerettetése a nagyközönséggel. Ennek kiegészítéseként fontos feladatunk

továbbá a vadgazdálkodás és vadászat megismertetése, társadalmi elfogadottságának javítása.

A vadgazdálkodás és vadászat a mezőgazdaság egy speciális ágazata, aminek egyik terméke a vadhús, ami kiváló minőségű, egészséges élelmiszer. Ezért ha vadhúsról, vadételről beszélünk, fontos megemlíteni az előállító „ágazatot”, ez pedig egyben remek lehetőséget kínál a vadászat jelentőségének bemutatására is. Felhívjuk a figyelmet erdeink élővilágára, a benne élő élőlények kapcsolatára, arra a körforgásra, ami örök, ám sokan mégsem vesznek róla tudomást. Így tehát ezek a célok szorosan összefüggenek egymással.

Már a megalakuláskor megfogalmazódott, hogy a kitűzött célokat leginkább a különböző gasztronómiai rendezvényeken történő látványfőzéssel lehet megvalósítani, ahol vadételeket készítve és kóstoltatva érhetők el a társadalom széles rétegei.

Kollégáimmal nem vagyunk profi szakácsok, de szeretünk főzni, és lelkes amatőrként vetettük bele magunkat az önként vállalt munkába. Az ország különböző tájairól érkezve, egymástól is sokat tanultunk a vadételek elkészítése és ízesítése terén, így gyakran különleges ételekkel tudunk szolgálni a látogatóknak. A látványfőzéseknél törekszünk a vadhúsok minél szélesebb skálán történő elkészítésének bemutatására, ezzel is felkeltve az emberek figyelmét. Mivel a szabadtéri sütés-főzés egyébként is reneszánszát éli, könnyebb felkelteni az érdeklődést bogrács helyett egy kevésbé szokványos főzési technikát alkalmazva. Ezért készítünk vadételeket bogrács mellett mohácsi agyagedényben, tárcsán, rost-

lapsütőn, faszenes grillsütőben egyaránt. Úgy gondoljuk, hogy fontos az egyszerűbb ételek bemutatása is, amelyeket otthon bárki könnyen megfőzhet. Az elmúlt években a szokványos vadételek mellett készítettünk brassói aprópecsenyét, vadhúsos tortillatekerceset, mohácsi sokác babot és grillkolbászt is, amelyek minden esetben osztatlan sikert eredményeztek. Az emberek gyakran meglepődnek, hogy az ismert ételek vadhúsból elkészítve mennyivel ízletesebbek lehetnek. Talán ezzel is hozzájárultunk annak felismeréséhez, hogy az ünnepi asztalon kívül is érdemes a mindennapi étkezések értékes alapanyagaként tekinteni a vadhúsra. A vadételek kóstoltatása mellett kötetlenül beszélgetve fontos információkkal, tanácsokkal látjuk el az érdeklődőket. Pontos tájékoztatást tudunk nyújtani a vadhús élelmiszerlánc-biztonsági előírásairól, elkészítésének alapfogásairól, elérhetőségéről és átfogóan a vadgazdálkodásról-vadászatról egyaránt. Már gyerekkorban világossá kell tenni, hogy a hazai erdők és mezők bővelkednek vadban, és ezt a folyamatosan megújuló természeti erőforrást védeni, ápolni, illetve szakszerűen használni kell.

Vadhús fogyasztást népszerűsítő, dekoratív nyomtatott kiadványt is készítettünk, amit az érdeklődők magukkal is vihetnek. A kiadványban olyan hasznos információkat és gyakorlati tanácsokat gyűjtöttünk össze, amelyek nagyban hozzájárulnak a vadhús iránti bizalom erősítéséhez.

Az elmúlt időszakban főztünk a Vadex Zrt. szervezésében minden évben megrendezett Nemzetközi Vadgasztronómiai Fesztiválon, orszá-

gos és megyei vadásznapiakon, több, az OWN 2021 programsorozatot népszerűsítő rendezvényen, a „Társasági vadászrendevő” rendezvényen, Kápolnásnyéken, a Nemzetközi Vad- és Haléltelész Versenyen, Sátoraljaújhegyen és a nemesnádudvari Nemzetközi Vadgasztronómiai és Borfesztiválon. Több rendezvényen versenyeztünk is főzőcsapatként, ahol négy alkalommal előkelő helyezést sikerült elérnünk. Büszkék vagyunk rá, hogy többek között a Vadex Zrt. 15. Nemzetközi Vadgasztronómiai Fesztiválján, Soponyán, 2022-ben a Vadételek Asztala versenyen – őz kategóriában – első helyezést értünk el.

Az országos hírű rendezvények mellett egy-egy megkeresést vagy jó ötletet követően kisebb, helyi jelentőségű rendezvényeken is aktív szerepet vállaltunk. Így például az I. Gyermekhuszár és Tüzér Bandérium hagyományörző egyesület nyári táborában, Fonyódon, a Kiss Ferenc Erdészeti Technikum diáknapiján, Szegeden és a Gróf Széchenyi István Katolikus Középiskola gasztronómiai napján, Jászapátiban. Itt további tájegységi fővadász kollégák is támogatták munkánkat vadászkiutás programok, trófeabemutatók és látvány-trófeabírálatok rendezésével. A jászapáti gimnáziumban, a vendéglátó-ipari tanulók bevonásával a vadhús elkészítésének fogásait a leendő szakemberek is elsajátíthatták.

A 2020. év meghatározója a Covid-19 járvány volt, amely mindannyiunk életét egyaránt érintette. Ekkor támadt egyik kollégánk ötlete, hogy az erejükön felül teljesítő egészségügyi dolgozók munkáját vadétel felajánlásával is el lehetne ismerni és mindennapjaikat

kicsit könnyebbé tenni. Az ötletet tett követte, és munkacsoportunk elkezdte a jótékonyági program megvalósítását. A kezdeményezéshez rövidesen a teljes tájegységi fővadászi állomány csatlakozott, és megkezdődött az a komoly szervezőmunka, amelynek vég eredményeként a vadászok és vadgazdálkodók által felajánlott vadhúsból profi szakácsok által készített vadétellel vagy biztonságos körülmények között feldolgozott, konyhakész alapanyaggal tudtuk segíteni az egészségügyi dolgozókat. A széles körű társadalmi összefogás keretében több mint 40 helyszínen kb. 10 000 adag vadétel vagy vadhúsalapanyag került átadásra az egészségügyi intézmények dolgozóira részére az ország számtalan pontján. A 2020. április–május hónapban megvalósuló jótékonyági programban 116 vadásztársaság, 10 állami erdőgazdaság, 8 vadfeldolgozó vállalkozás és 18 étterem adományát, segítségét sikerült a tájegységi fővadászoknak rövid idő alatt célba juttatniuk.

Összefoglalva az eddigi munkánk során tapasztaltakat, a friss és a mai kor igényei szerint előkészített vadhús és a vadhúsból készült egészséges ételek népszerűsítése a vadgazdálkodási ágazat szempontjából nagyon fontos, hosszú távon biztosan megtérülő befektetés.

Fekete István
tájegységi fővadász
Agrárminisztérium
Vadgazdálkodási Főosztály
Dél-balatoni vadgazdálkodási
tájegység (410)
vadgasztronómiai munkacsoport-
vezető

Veszi a lapot...?

vadaszlap.hu/elofizetes

EGY DÁMLEL ÜRÜGYÉN

– avagy:

A húskímélő svéd vadászok

Ameddig csak elláttam, egészen a ritkás erdővel borított, sziklás domboldalig, alacsony almafák szabályos sorai húzódtak jobbról, balról, előlről. Jó ismerősöm, Alexander Ekstam ültetvényének szélén, valami magas szedőgép tetején ücsörögtem, egy mélyzöld műanyag nyári székbe süppedve, s vártam az alkonyattájt elem kiváltó dámcsapatot. No, persze nem rám voltak kíváncsiak a szarvasok, hanem a fák alját borító gyümölcsből kívántak csemegézni. Bár szó, ami szó, eléggé furcsán éreztem magam a szokatlan munkagép-lesen, hiszen nem volt az

a kimondott vadászias alkotmány, de hát a cél szentesíti az eszközt! A dámok meg sok hét alatt megszokták a gépezet jelenlétét, nem zavarta őket. Combo-mon keresztben átvetve a .30-06-os Weatherby Mark V-ös golyósom csőre töltve, de bebiztosítva pihent. Mellettem a fényképezőgémem, nyakamban a messzelátóm. Azon keresztül kutattam a horizontot, türelmesen várva a dámcsapatra. Egyelőre semmi mozgást nem tapasztaltam. Pedig nem csak én óhajtottam valami minden szempontból lehető dámbikát, hanem Alexander barátja is – a nevét már elfeledtem –, aki-

nek sürgősen szüksége volt a vadhúsrá, s messzibb strázsált. – Rajtam nem múlik! – gondoltam magamban, megvonva a vállam. Puskám belőve, pár napja voltam a lőtéren gyakorolni, tehát mindent megtettem a siker érdekében, ami emberileg lehetséges. Svédországban a vadászterület tulajdonosai vagy bérlői, tehát a magánszemélyek eladhatják a terítékre került vadat privát vásárlók számára is. Némi korlátozás ugyan van, mert egy vadász évente maximálisan egy egység nagyvadat és 10 000 apróvadat adhat el, egyben, bőrben-szörben, de persze kizsigerelve értve. Az egység alatt 1 elejtett felnőtt jávort értünk, míg egy dám vagy gím 0,33 egységet képez, az őz pedig 0,1-et. Ellenben ha megnyúzva és feldarabolva árusítják, akkor marad az egy egység nagyvad, de csupán 1000 apróvadat árusíthatnak magánszemélyeknek. Előttem érthetetlen, hogy miért esik a tizedére az apróvad mennyisége, ha azt megpucolják. A nagyvadegységet részletezve: egyenlő 1 kifejlett jávorról – nemre való tekintet nélkül –, illetve 2 jávorborjúval, 3 felnőtt dámmal vagy gímszarvassal, illetve 4 borjúval és 10 őzzel. És persze ezzel a lehetőséggel nagyon sok vadászbérlő él. Hiszen Skandináviában ősidők óta a mindennapi ételmezés részét képezi a felettebb egészséges vadhús. Amiben – a tenyésztett állatokkal ellentétben – nincsen antibiotikum, színezőanyag, egyebek. Viszont sovány húruk gazdag proteinben, Omega 3-as zsírsavakban, így roppant egészséges a fogyasztása. Valamint annak „megtermelése”, beszerzése van a legkevesebb káros hatással a milliónkra, természeti környezetünkre. Egyedüli, amivel nem szabad privátan üzletelniük, az a vad-

disznó húsa. A Svenska Jägareförbundet (Svéd Vadászszövetség) friss kimutatása szerint a svéd vadászok minden évben (!) mintegy 200 millió porció vadhúst tesznek le a lakosság asztalára. Szóval, mint a fentiek is jól mutatják: állandó, folyamatos igény van ebben az országban ilyen élelemre a lakosság körében, amit a vadászjegyet váltó több mint 280 000 nimród rendszeresen, megnyugtató módon kielégít. Különböző vágóhidak, iskolák, öregotthonok, vendéglők, vadhúsbutikok, szakácsok és bármily magánszemély megveheti a felkínált vadhúst, méghozzá általában nem is magas áron. Mindenkinek egyaránt telik rá, ha megkívánja. Ami a Magyarországon járt svéd vadászokat illeti, gyakran említik a krotáliát mint valamiféle „hungarikumot”, amit idehaza elejtés után azonnal rá kell tenni a vad lábára, és pontosan regisztrálni kell egy füzetben. Hát ilyen Svédországban nincsen! Teljesen értelmetlen bürokráciának tartják, voltaképpen meg sem értik a jelentését, hiába magyarázom nekik. Ezt is afféle helyi megcsontosodott szokásnak tartják, mint teszem azt a terítékkészítést – szigorúan jobb oldalára fektetve az elejtett nagyvadat – és a különböző töreket. Ami egyik országban szervesen hozzátartozik a helyi vadászathoz, vadászetikához, az máshol inkább csak érdekességszámba megy. Ellenben az egy mondatban megfogalmazható alaptézis mindenhol, az egész világon érvényes. Mégpedig az, hogy a vadat, lett légyen az nagy- vagy apróvad, minél fájdalommentesebben hozzuk terítékre. (Mondjuk ez alapján egy zöld beállítottságú illető, akár Greta Thunberg, a harcos aktivista, teljes joggal megkérdőjelezhetné, hogy miért

lőjük a fácánt röptében és a nyulat futásban, mikor is azokban az esetekben sokkal több esély van a sebzésre, a rossz találatra, mintha „sebes ültükben” céloznánk meg őket. Akkor lenne a legbiztosabb a jó találat. Mit mondjak? Ebben is van ráció! Ám ennek ellenére nem hiszem, hogy valaha is változna a jelenlegi vadászgyakorlat.) Amúgy is felettébb nehéz két különböző országban dívó, más-más alapokon nyugvó etikát összehasonlítani. Hiszen mondjuk az alma és a körte is gyümölcs, mégsem azonos az ízük. Emlékszem, jó pár évvel ezelőtt az ámotforsi Norma töltenygyárból vendégeket kísértem Gemencen. Ahol nem egy kapitális gímtróféát láttunk. Egyik svéd vadász megkérdezte a házigazdát, rámutatva egy impozáns tróféára: hát ez mekkora volt? Nem emlékszem a pontos válaszra, de ő nagyjából azt felelte: kilenckilós. Húségesen fordítottam. A svéd nézte-nézte, a fejét vakarta, és aztán csak kibökte: ez teljesen lehetetlen! Egy gimbika nem lehet ilyen kicsi! A félreértés oka az volt, hogy maga az agancs tömege őt teljesen hidegen hagyta, cseppet sem érdekelte, ezzel szemben arra volt kíváncsi, hogy a bika teste mennyit nyomott a mérlegen... No persze az 1800-as évek magyar uradalmi statisztikái is mindig pontosan regisztrálták az elejtett bika súlyát, és csak megjegyzésként írták oda, hogy az agancsa hány ágú volt. Slussz. Talán nem az volt a legfontosabb, azt kilóra-grammra nem mérték...

– No, csak jönne már a dámcsapat!... – fohászkoztam gondolatban Skadéhez, a skandináv vadásztennőhöz, bár egyelőre úgy tűnt, hiába. Gondolataim megint csak a vadhús felé irányultak.

Mivel szinte szó szerint mindenki eszik vadhúst Svédországban, ki kevesebbet, ki többet – kivéve természetesen a vegetáriánusokat –, nagy igény van rá, ezért mondhatni ősidők óta ügyelnek arra, hogy a vad elejtésekor minél kevesebb kár keletkezzék a konyhában hasznosítható vadhúsban. A bikák fejéke – legyen az akár kapitális – legtöbbször számára nem jelent értéket, gyakorta kinn hagyják az erdőn. A pockok majd elrágódnak rajta, élesítik a fogukat... Hiába – a más ház, más szokás elve érvényes itt is. Fiatalabb koromban szinte minden évben részt vettem vadaskerti csapos bikák „betakarításában”. Minden általam ismert, bejárt helyen szigorúan megkövetelték, hogy agykoponya-találattal ejtsem el a dámokat. Ami rendkívül pontos golyós puskát és nyugodt, biztos kezű lövést kívánt. Azonban a szabad természetben szintén feltételnek szabják azt, hogy az illető jól lőjön, és ismerje annak a bizonyos nagyvadnak az anatómiáját, amire éppen vadászik. Helyi érdekesség: ha valakit meghívnak őzbakra vadászni, és a vendég elé kijön egy róka, és azt nem ejti el, mert fél, hogy akkor esetleg elzavarja a várt bakot, oda többé soha nem teheti be a lábát. Lévéen fontosabb a róka elejtése, mely a területen az apróvadban és őzgidákban egyaránt kárt okoz. Aztán – és mindenkor csak aztán – ha történetesen kijön a bak, azt is terítékre hozza – ha nem akkor, majd másnap!

– Na, még mindig nem jönnek a dámok... – morgolódtam. Gondolataimban ide-oda csapongva, rátértem a nagyvadlövő golyós puskákra és töltenyekre. Sikeresség, eredmény szempontjából teljesen mindegy, hogy

milyen rendszerűvel szerelkezünk fel. Egyedül a hajtásokban, tereléseken van ennek jelentősége. Mivel egy akármilyen rendszerű ismétlőpuskával jobb eredményeket érhetünk el, mint egy egylövetű golyóssal. Utóbbival rendszeren nincs lehetőség egy kondából akár két disznót is „kigurítani”, vagy ha sebziünk – gyorsan javítani. Ergo: valamivel hátrányosabb, mint az ismétlők. Vadásztöltények vonatkozásában feltétlenül meg kell említenem, hogy sokkal okosabb, logikusabb azok szabályozása, besorolása, mint amit az ide vonatkozó magyar törvény mutat. (Melyet, meggyőződésem szerint, biztosan nem gyakorló vadászok találtak ki és fogadtak el.) Szóval Svédországban különböző osztályokba sorolják a különböző golyós vadásztöltényeket. Az „előkelő” 1. csoportba tartoznak mindazok, amiknél a becsapódáskor torzuló lövedék minimum 10 gramm tömegű, és az E100 pedig minimum 2000 joule, illetve azok, amelyeknél a lövedék minimum 9,0 grammos, de abban az esetben az E100 minimum 2700 J. Nos, az ide tartozó töltenyekkel a Svédországban előforduló valamennyi vadászható vadfaj egyedei törvény adta jogon elejthetők, a pénzmapocok-

tól a jávorbikáig. Néhány példa ezekre a muníciókra: 6,5×55 Swedish, 7×57 Mauser, .30-06 Springfield, .375 Holland & Holland Magnum. A 2. csoporthoz azokat soroljuk, amelyek minimum 3,2 g-os expandálásra képes lövedékkel 800 joule-t „tudnak” 100 méteren. Eme csapat tagjaihoz soroljuk a .222 Remington, .22-250 Remington és a .243 Winchestert úgyszintén. Ezek is bátran használhatók a legtöbb vadfajra – kivételt képez a jávor, a dám és a gímzarvas, a vaddisznó, a medve, továbbá a különböző fajokba sorolt fókák, a muflon, a farkas, valamint a pézsmatulok és a bölény. (A két legutóbbi említett vad csak a biztonság okáért megadott, mivel védett fajok, nem vadászhatók Svédországban. Azonban, ha valaki mégis elejti egyiket valamely 2. kategóriába tartozó töltenyel, akkor nem csupán orvvadászattért, hanem a nem megfelelő tölteny használataért is keményen megbüntetik. Mit mondjak? Van benne logika!) A 3. csoport tagjainál már nem ragaszkodnak a becsapódáskor végbemenő alakváltozáshoz, s minimálisan a 2,5 grammos lövedéknél 200 J a követelmény 100 méteren. Ezeket a fentiekén túl nem szabad használni őzre, hód-

ra, hiúzra és rozsomákra. (A legutóbb említett különben egyelőre védettséget élvez.) Példaként említem közülük a .22 Winchester Magnumot és a .22 Hornet-et. Végezetül a 4. csoport tagjai esetében nincsen kötelező jellegű, tömegű lövedék, s mindegy annak a kialakítása is, egyetlen feltétel, hogy Eo minimum 150 J legyen. Ezeknél a munícióknál a vadászati használatot tekintve szinte majdnem minden tiltva van. Kivéve az üregi nyulat, nyestet, nyusztot, görényt, nyércet, pézsmapockot, hófajdot, császarmadarat, örvös galambot, sirályokat, fenyőrigót, varjúféléket (kivéve a hollót és néhány egyéb fajt, amelyeknek nincsen vadászati értéke/idénye, pl. mókust, sündisznót). Ugyanakkor viszont törvényesen használhatók csapdába esett róka, borz kivégzésére. Erre a csoportra jó példa a .22 Long Rifle és a .17 HMR. Nos, valami ilyen korrekt meghatározást tartanék jónak a magyar vadászati törvényben is. Golyós töltényeket rangsorolni csövégnél mért energia alapján... Hát mit mondjak? Inkább semmit. Bár véleményem azért van róla. De hát „senki sem próféta a maga hazájában”. A fenti svéd szabályozás, nagyvadfajokra tekintettel, a lövedékek esetében igazából csak azt írja elő, hogy egyenesen muszáj becsapódáskor torzulót választanunk. OK. De melyiket? Hiszen azokat igen változatos kialakítással és márkanévvel hozzák forgalomba. Alapvető követelmény, hogy jól hordja a puskánk. S noha bizonyos esetekben előnyös lehet a minél gyorsabban expandáló lövedék – pl. az üreges hegyű H-Mantel és ahhoz hasonló –, azonban ezekből rengeteg ólomrészecske válik le a vadtestben, és szennyezi a húst. Ha annak

értéke is számít, nem csak a leendő trófea, akkor kerülnünk kell azt és a többi hasonlóan működő, hevesen expandáló lövedék használatát is, pl. az egyébként csodás ballisztikájú V-Maxot. Amennyiben töltényünk speciális konstrukció, átlagosnál sebesebb, akkor az egyszerű ólomhegyű Soft Point lövedékkel szerelve is – kedvezőtlen esetben – rettenetesen roncsol. Ezt tapasztaltam többek között pl. a 7 mm Remington Magnumnál, a .300 Winchester Magnumnál és a .30-378 Weatherby Magnumnál. Ha a vadhúsról is felelősségteljesen vigyázunk, úgy az őz, szarvas, muflon, vaddisznó elejtésére a belső ólommagot a tombakburkolatához forrasztással kötött lövedékeket ajánlom. Ide tartozik pl. a Norma Oryx jelzésű. Ezt használva, becsapódáskor megfelelő sokkhatást elérve, szabályos gomba módra torzul a lövedék, ugyanakkor viszont több mint 90%-ig egyben marad. Csupán jelentéktelen mennyiségű ólom kerül az értékes vadhúsba. Kétségtelen tény, hogy ilyen szempontból a legeslegremekebb választást azok a lövedékek képviselik, amelyeket rézből vagy rézötözetből állítanak elő, és nincsen bennük ólom. Persze akárcsak az ólombetéteseknél, van közöttük is csapnivaló konstrukció, aztán általában jól használható és egyenesen kiváló egyaránt. Én magam a legkedvezőbb tapasztalatokat az ún. Barnes TSX-szel és TTSX-szel értem el, de jó a véleményem a Norma EcoStrike-kal úgyszintén. Most viszont erre a dámvadászatra házilagost választottam, 11,9 g-os Copper Bear homogén rézlövedékűt. Nehogy már szégyenben maradjak Alexander ismerőse előtt, aki megveszi tőle a vadhúst! Az ezzel a típusú

lövedékkel szerelt töltényt pontosan hordja a .30-06-os puskám, testbe érve kiválóan torzul, és jól öl. A vadhúsban viszont lényegesen kevesebb kárt tesz, mint valami túl „fröcsögös” Soft Point. Hátránya, hogy a vadtestet elhagyva, még félelmetes energiával rendelkezve, hajlamosabb az eltérülésre, mint az ólombetétesek.

Itt jártam a gondolataimban, amikor balra előttem, egyelőre jó messzire, mozgást észleltem. – Nocsak! Jönnek a dámok a lepotyogott almamenüre... – Szokásukhoz híven, szakadozott libasorban bandukoltak, határozottan felém tartva. Az elején a tehének, borjak, csapos bikák. Ők már javában falatoztak, habzsolták a fák alól a gyümölcsöt, amikor megérkeztek a korosabb dámbikák is. Akkor már az almaszedő gépmonstrum korlátjára támasztottam a puskám – puha kalappal közötük –, annak céltávcsövén keresztül figyeltem a dámokat. Végre találtam egy tetszetős lapátost. Attól fogva csak rá koncentráltam. Mely bár az oldalát mutatta felém, de mégsem állt teljesen keresztben. No, persze gyakran előfordul, amikor a megfigyelt nagyvad, bár megesküdne rá, hogy úgy látjuk, mint a céltáblát a lőtéren, mégis kicsit „vinkliben” áll. Ezt akkor vesszük észre, amikor elejtjük, s megvizsgáljuk a be- és kilövést. Amiből gyorsan kiderül, hogy a lövedék ferdén ütötte át a testét. (Természetesen az is előfordulhat, hogy a testben fordul el valamennyire a lövedék. Minderre választ kapunk zsigerelesnél.) Így ugyan tán valamivel hatásosabban „dolgozik” a lövedék, ámde feltétlenül több húst roncsol. Valójában nagyon ritkán áll a vad pontosan 90 fokban szögben a puskánk csövéhez viszo-

nyítva. Időm volt temérdek, hiszen még alig szürkült, s a dámok az evéssel voltak elfoglalva, nem szűrt ki közülük egy sem. Tehát nyugodtan vártam, hogy a bika a legkedvezőbb szögbe forduljon. Erre fel hamarosan meglódult, majd egész közelre befutott. Akkor sem állt teljesen keresztben, de részben azért, mert nem sokkal korábban ezzel a puskámmal a lőtéren gyakoroltam, részben mert nagyon „együtt voltam” a fegyveremmel, a szátkeresztet a lapockacsont mögül felköltöztettem a nyakára, és amikor felemelte a fejét, elsütöttem a puskám. Egyből lehanyatlott, vége lett. A csapat többi tagja riadtan menekült tova. Csak a sziklás domboldalon állapodtak meg. Könnyen lóhettem volna még egyet közülük, de ezt anyagi helyzetem nem tette lehetővé. Visszafogtam magam. – Különb is, egy dámlapátos éppen elég egy vadásznapra! – bölcsekedtem. Alexander örült az elejtés díjának, amit akkurátusan a tenyerébe számoltam, plusz a hibátlan húsert a megrendelőtől kapott pénznek, az meg, hogy végre hozzájutott a dámhoz, ami vagy fél évre elég lesz a családjának. Tetőzte az elégedettségét, hogy a szarvasfajok közül messze annak húsa a legfinomabb. Igazi delikatesz. Én pedig a jól sikerült lesnek, hibátlan lövésnek örvendeztem. No meg a leendő trófeának. Aminek már alig találtam helyet lakásunk falán. Ámde végül csak sikerült felszerkesztenem a dolgozószobám ágas-bogas „agancstengerébe”. Hogy a húsból miért nem vettem egy dekát sem? Éppen nem volt rá szükségem. Legközelebb viszont egy dámborjút direkt ilyen célra hozok puskavégre!

Kovács László

AZ ÓLOM ELŐFORDULÁSA AZ ÉLELMISZERLÁNCBAN

A HÚSOK ÓLOMTARTALMÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK ÉS A HÚSOK ÓLOMTARTALMA HAZÁNKBAN

foto: Utassy György

A víz, a talaj vagy a levegő ólomszennyezettsége közvetlenül mérhető. A mérési eredmények azonban nem tükrözik annak az élővilágra – ebbe beleértve az embert is – gyakorolt hatását, az adott szennyező anyag táplálékláncba kerülésének mértékét vagy annak hiányát. Emiatt feltétlenül szükséges a tápláléklánc lehetőség szerint minél több elemének vizsgálata. Jelen tanulmány ezek közül a húсок ólomtartalmával foglalkozik.

Az ólom feldúsulása a táplálékláncban a környezetszennyezés egyik legveszélyesebb formáját jelenti, mert egészségügyi, gazdasági és ökológiai jelentőséggel bír. A daganatos, légúti és érrendszeri betegségek, illetve halálok ugrásszerű növekedése hazánkban is összefügghet a környezeti káros elemterheléssel. Az ólom felezési ideje a talajban rendkívül hosszú, ezért akkumulációja a táplálékláncban, ezen belül az élő szervezetekben visszafordíthatatlan károsodáshoz vezethet.

A talaj–növény rendszer nagyrészt kiküszöböli a toxikus elemek – így az

ólom – táplálékláncba mérgező mennyiségben való bekerülését. A talajban például annak pH-értéke befolyásolja az ólom mobilizálhatóságát, ezáltal a növények által történő felvehetőségét. A növények az ólomot elsősorban a gyökerekben akkumulálják, valamint a növények növekedése leáll vagy erősen csökken, még mielőtt az ólom olyan koncentrációt érhetne el a növényi szövetekben, amely mérgezést okozhatna az azokat fogyasztó állatokban. Az egyes takarmánynövények ólomtartalma azonban a termőterület függvényében jelentős mértékben eltérő lehet. A legelő gazdasági állatok (szarvasmarha, juh, ló) és a vadon élő, zöldtakarmányokat fogyasztó állatok (szarvas, őz, mezei nyúl) zöldtakarmányai között például az ólomtartalom tekintetében a következő rangsor állítható fel: tavaszi árpa > vörös csenkesz > lucerna.

A szárazföldi állatok és az ember is döntő mértékben a talajból származó élelmiszerekre van utalva, akár közvetlenül a növények vagy közvetett módon az adott növényeket fogyasztó állatok

ehető termékei, így például a hús által. Az állatok és az ember anyagcsereje olyan enzimszereket tartalmaz, amelyek az esszenciális elemeket hasznosítják, míg a káros elemeket, így például az ólomot, igyekeznek minél hatékonyabban eltávolítani a szervezetből. Az élő rendszerek azonban rövid távon nem képesek alkalmazkodni a környezet olykor drasztikus mértékű átalakulásához. A kémiai környezetterhelésre, így például az ólomterhelésre sem az állati, sem az emberi szervezet evolúciós értelemben nincs felkészülve. Az akkumulálódó elemek – így például az ólom – stabilak, ezért irreverzibilisen változtathatják meg mind a környezet, mind az élőlények összetételét. Emiatt fordulhat elő, hogy a jelentős környezetterhelésnek kitett területeken élő állatok vagy az ember egyes szöveteiben, így például vérében, vizeletében, szőrében/hajában, lágyszövetekben, így a húsban is, az ólom koncentrációja nagyságrendekkel nőhet. Ennek a nagymértékű növekedésnek viszont kiszámíthatatlan következményei lehetnek, azaz egészségkárosodás következhet be.

Az ólom az élő szervezetbe kerülve, hosszú felezési ideje folytán feldúsul, és ennek következtében különböző anyagcsere-zavarokat idéz elő, különösen a hosszú élettartamú fajokban, mint például a ló vagy a szarvasmarha. A veszély hasonló a szintén hosszú élettartamú ember esetében is. Az ólomfelvétel történhet a tüdőn keresztül belégzés útján, szájon át az emésztőrendszeren keresztül, vagy akár a bőrön át. Az állatok és az ember esetében az ólom elsősorban a takarmánnyal és az ivóvízzel kerül a szervezetbe. A szájon

át bekerült ólom főképp a vékonybélből szívódik fel, de annak mértéke kicsi, átlagosan kevesebb mint 10%, de fiatal állatokban, valamint csecsemőkben és kisgyermekekben elérheti akár 40–90%-ot. Amennyiben az ólom a tüdőn keresztül jut a szervezetbe, amely a gyakorlatban rendkívül ritka, akkor a bejutó teljes mennyiségnek csak körülbelül 20–60%-a marad vissza a tüdőben, és ennek 80–100%-a szívódik fel.

Akár az emésztőrendszerből, akár a tüdőből felszívódott ólom három különböző, az ólomot eltérő intenzitással cserélő szervekbe épül be. Az ólomot gyorsan cserélő, vagyis rövid biológiai felezési időt mutató szervek a vér, a szív, a tüdő, a máj, a vese, az agyvelő és az emésztőrendszer. Közepes biológiai felezési időt mutató szervrendszer az izomszövet, azaz a hús és a bőr, és lassú, azaz hosszú felezési időt mutató pedig a csontozat. A felszívódott ólomnak az a hányada viszont, amely a szőrben akkumulálódik, már nem kerül vissza a szervezetbe, ezzel csökkentve például a hús ólomtartalmát.

Számos felmérés adatai szerint az állatok szájon át való ólomfelvétele napjainkban a környezeti terhelés miatt növekszik. Gazdasági állatok közül szarvasmarhában, lóban, juhban és baromfifajokban, a vadon élő állatok közül pedig elsősorban szarvasban írták le az ólomkoncentráció növekedését.

Mind a gazdasági, mind a vadon élő állatok húsának ólomtartalmát jelentős mértékben befolyásolja az ivóvíz és az elfogyasztott takarmány ólomtartalma. Az ivóvízre vonatkozóan csak humán ivóvízre határoztak meg maximális értéket, amely zéró toleranciát ír elő. A vadon élő állatok azonban élővizet

fogyasztanak, amelyek ólomtartalma általában nem ismert, így az ebből származó ólomfelvétel mértéke sem.

A takarmányok ólomtartalmára vonatkozóan az EU-szabályozás (A Bizottság [EU] 2015/186 rendelete) szerint a takarmány-alapanyagok maximális ólomtartalma 10 mg/kg, amely az abrakfogyasztó állatok (baromfi, sertés) teljes értékű keveréktakarmányaira vonatkozóan is érvényes. A kérődző állatok (szarvasmarha, juh), valamint a lovak által fogyasztott szálatakarmányok ólomtartalmának maximális értéke 30 mg/kg, míg a vadon élő állatok takarmányaira vonatkozóan jelenleg nincs érvényben lévő szabályozás.

Ólomterhelés hatására mind az állatokban, mind az emberben nő a vérben egyes enzimek aktivitása, amely szövethárosodásra utal, és az ólom mennyiségének növekedésével arányosan változik. A vér enzimvizsgálatából levont következtetéseket, azaz a szövetes szervkárosodásokat a kóronctani megfigyelések is alátámasztják. Lényeges emellett, hogy ólomterhelés hatására nő a magzatvíz és az újszülött állat ólomtartalma is. Ez viszont arra utal, hogy az anyai szervezet ólomterhelése károsíthatja a fejlődő magzatot, emiatt az ólomszennyezés vemhes állatok esetében különösen veszélyes lehet.

A húsok élelmiszeripari feldolgozása során vannak olyan műveletek, például a marinálás, amelynek hatására csökken a hús pH-értéke, ami viszont az ólom biológiai hozzáférhetőségét növeli, azaz annak elfogyasztása után nagyobb mennyiség szívódik fel az emésztőrendszerből.

Az ólomterhelés becsült mértéke az EU-ban a legnagyobb csecsemőkénél

(1,32 µg/kg ttm./nap), kisgyermeknél (1,03 µg/kg ttm./nap), míg felnőttknél 0,50 µg/kg ttm./nap). Egy európai felmérés (EFSA, 2012 Lead dietary exposure in the European population. Scientific report of EFSA. The EFSA Journal 10 (7), 2831) szerint a legfontosabb élelmiszercsoportok, amelyeknek szerepe van a napi ólomterhelésben, a kenyér és a zsemlye (8,5%), a tea (6,2%), a csapvíz (6,1%), a burgonya és burgonyatermékek (4,9%), a savanyított tejtermékek (4,2%), a sör és sörszerű italok (4,1%). A húsokkal történő ólomterhelést a tanulmány nem tekintette jelentősnek. A felmérés végső konklúziója az volt, hogy az európai élelmiszerek ólomtartalma általában kisebb, mint a tolerálható heti felvétel értéke.

A hazai húsfogyasztás folyamatosan változik, de a gazdasági állatok esetében a mérsékelt ólomtartalom miatt az csak kis arányban terheli a szervezetet. A vadhúsfogyasztás ugyanakkor az elmúlt években alig változott – a vadhúsok közül a vaddisznó- és a szarvasbú adja a teljes vadhúsfogyasztás 80%-át –, de ennek hatása a fogyasztók ólomterhelésére pontosan nem ismert.

Egy hazai felmérés szerint a vadhúst fogyasztók a lehetséges zoonózisokat sokkal jelentősebb problémának ítélték, mint annak kémiai szennyezettségét, ebbe beleértve az ólomszennyezést is. A gazdasági állatok húsa esetében pedig a fogyasztók elsődleges problémának az antibiotikum-reziduumokat tekintették, míg a nehézfém- – így például az ólom- – szennyezettséget csak elhanyagolható veszélyforrásnak ítélték.

A húsok ólomtartalmának – a jelenleg érvényben lévő EU-szabályozás

(a Bizottság 1881/2006/EK rendelete) alapján – a felső határértéke a szarvasmarhafélék, juh, sertés és baromfi húsa esetében 0,10 mg/kg. A vadhúsokkal kapcsolatosan ugyanakkor sem az EU, sem a hazai szabályozás nem rendelkezik.

A vadhúsoknak – elsősorban a lőtt vad húsának – az ólomtartalma a lövedékekből származó ólomtartalom megoszlása miatt bizonyos hibával terhelt mérhető, mert az ólomrészcsek méretbeli eltérése miatt azok eloszlása a húsban nem homogén. A vadhúsok ólomtartalmának meghatározása során ezt feltétlenül tekintetbe kell venni, azaz egy húsminta alapján a teljes test ólomtartalmára vonatkozóan nem lehet pontos következtetéseket levonni. Módszertanilag ez a hiba úgy csökkenthető, ha vagy eltérő testtájából vesznek mintát, és azokat egyenlő arányban elegyítik, vagy az egyes testtájából vett mintákat külön vizsgálják, és az így kapott értékek átlagát tekintik irányadónak. Amennyiben a vizsgálat nem felel meg ezeknek a követelményeknek, akkor a kapott eredmények csak fél kvantitatívnak tekinthetők.

Az Országos Állategészségügyi Információs Rendszer adatai szerint a 2009–2021 I. félév között megvizsgált 1393 gazdasági állat és 1085 vadon élő állat húsnak ólomtartalma az alábbiak szerint alakult állatfajok szerinti és a határértéket meghaladó ólomtartalommal rendelkező minták arányában.

Gazdasági állatok közül, az összes vizsgált mintán belül, a határértéket meghaladó aránya legnagyobb a lúdnál volt, amelynek oka a nevelés során alkalmazott zöldtakarmány etetése,

illetve a legeltetés lehetett, amely fokozott ólomterheléssel járhat. Ezt támasztja alá, hogy lúdhúsban találták a legnagyobb maximális értéket is. Hasonlóan magas maximális értéket találtak nyúlhúsban is, amely a gyök-gumós vagy szálatakarmánnyal való etetésével fűgghet össze.

A vadon élő állatok közül az összes megvizsgált minta arányában a muflonhús esetében kimagaslóan nagy, a vaddisznó, az őz és a gímszarvas húsaiban pedig közel azonos arányú volt a határértéket meghaladó ólomtartalom. Határértéknek a gazdasági állatokra meghatározott értéket tekintettük. A nagyobb ólomtartalmat az állatok által fogyasztott takarmányok, illetve lőtt vad esetében a lövedékből származó ólom idézhette elő, de a mintavételi módszer nem ismert, így a korábban említett metodikai okok miatt az eredmények bizonyos hibával terhelték. A legnagyobb ólomtartalmat az őz- és a vaddisznóhús mintákból mérték. Érdekes ugyanakkor, hogy a gímszarvassal ellentétben a dámszarvasbú ólomterhelése elhanyagolható mértékű és nagyságrendű volt. Ennek oka feltehetően a takarmány eltérő ólomtartalma, illetve a mintavételből adódó hiba lehetett.

Az eredmények alapján levonható az a következtetés, hogy a vadhúsok fogyasztása az ólomterhelés szempontjából nem jelentősebb, mint a gazdasági állatok húsnak fogyasztása, azaz önmagában a lövedékek ólomtartalma nem idéz elő jelentős ólomterhelést sem az állatok, sem a fogyasztók számára.

Dr. Mézes Miklós

Ólomtartalom (mg/kg)	Csirke	Pulyka	Kacsa	Lúd	Sertés	Juh	Szarvasmarha	Nyúl	Ló
Összes minta	394	148	128	61	445	37	88	57	35
>0,1 összesen	4	8	0	8	25	4	7	6	4
összes minta %	1,0	5,4	0	13,1	5,6	10,8	8,0	10,5	11,4
0,1-1,0	0	0	0	1	0	0	1	1	1
1,1-10	0	2	0	0	7	2	2	0	0
11-20	0	4	0	4	8	2	3	0	1
21-30	0	0	0	1	4	0	1	1	0
31-40	3	0	0	0	2	0	0	2	0
41-50	0	2	0	0	1	0	0	0	0
51-60	1	0	0	0	1	0	0	0	1
61-70	0	0	0	0	2	0	0	0	0
71-80	0	0	0	0	0	0	0	0	0
81-90	0	0	0	0	0	0	0	1	1
91-100	0	0	0	0	0	0	0	0	0
>100	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Maximum	55	47	0,05	123	66	20	21	112	89

Húsvizsgálati eredmények (1) – Gazdasági állatok

Ólomtartalom (mg/kg)	Fácán	Vad-disznó	Óz	Gímszarvas	Dámszarvas	Muflon
Összes minta	8	570	139	330	18	20
>0,1 összesen	0	29	23	22	0	7
összes minta %	0	5,1	16,5	6,7	0	35,0
0,1-1,0	0	8	10	12	0	2
1,1-10	0	2	8	2	0	1
11-20	0	0	1	0	0	0
21-30	0	1	1	3	0	0
31-40	0	9	1	0	0	1
41-50	0	2	0	0	0	0
51-60	0	3	1	1	0	0
61-70	0	1	0	1	0	1
71-80	0	1	0	0	0	1
81-90	0	0	0	1	0	1
91-100	0	0	0	0	0	0
>100	0	2	1	0	0	0
Maximum	0,06	304	352	87	0,05	84

Húsvizsgálati eredmények (2) – Vadon élő állatok

Keystone

A „keystone” magyarul alappillér vagy zárókö. Jelentését ökológiai értelemben ismerjük, olyan fajokra értjük, melyeknek kulcsfontosságú szerepe van az adott ökoszisztémában.

Ez a megnevezés a vadászkamara életében egy másfajta értelmezésben is mérvadó különösen, ha az elmúlt öt év informatikai újításaira gondolunk. Az alapok 2018 végén fogalmazódtak meg: a kamarának egy új, a modern kor elvárásainak megfelelő ügyviteli rendszer kiépítésére van szüksége, mely a saját tulajdonában áll, és teljes mértékben a saját igényeihez, hatósági feladataihoz testre szabottan illeszkedik. A következő évben a testület központja ennek alapján pályázatot írt ki, amelynek a nyertesével nyomban megkezdődött a

specifikáció írása, év végére pedig a fejlesztések is elkezdődtek. Az új rendszer 2020-ban debütált élesben, az első néhány hónapban három vármegyében, majd áprilistól országosan. Egyévnyi tapasztalat után újabb és újabb funkciók kerültek át az új rendszerbe, és a használat során felmerülő igényeket is igyekeztünk minél hamarabb beépíteni.

A 2021/2022-es vadászati évre pedig a vadászok találkozhattak az új ügyfélszolgálati lehetőséggel, ugyanis megnyitottuk az online vadászjegyváltás kapuit. Már ekkor 11 ezer vadász élt ezzel a lehetőséggel, majd a következő évben – annak ellenére, hogy a Belügyminisztérium elvárásainak megfelelően szigorítottunk az érvényesítési felüle-

ten – tovább növekedett az online érvényesítési kedv (több mint 18 ezer). Még ebben az évben lecseréltük a papíralapú vadászjegyeket az Állami Nyomda Zrt. által elkészített új típusú és impozáns megjelenésű kártyákra.

A 2023/2024-es vadászati évre apróbb módosításokkal – mint a lakcímváltozás-bejelentés – az online szolgáltatás elérte a 27 ezret, sőt a fővárosban és Pest vármegyében a vadászok több mint a fele használta a kamarai online ügyfélszolgálatot. Azok, akik a mostani, 2024/2025-ös vadászati évre választják ezt az opciót, néhány újítással találkozhatnak, ugyanis a Nimród-hírlévlé igényléséről ezen a felületen is tudnak nyilatkozni. A Vadászévkönyv a sportvadászok számára ebben az évben már kizárólag online érhető el, ami az ügyfélszolgálati felületen az érvényesítés végeztével tölthető le, de a <https://omvk.hu> oldalon is megtalálható.

A kamara másik elektronikus ügyintézési területe a vadászatiengedély-kérelmek kezelése, amit 2022. március 1-je óta lehet online végezni, de a törvényi elvárásoknak megfelelően, ezt 2022. július 1-jétől a vadászatra jogosultak, illetve vadászatszervező irodák kizárólag online módon intézhetik. Még ebben a vadászati évben az igények szerint megkezdtük a rendszer felhasználóbarát bővítését, és a külföldi kérelmeket az online oldalról letölthető Excel-sablon segítségével tömegesen lehetett benyújtani, majd a különböző dokumentumok tömeges feltöltését is lehetővé tettük. A 2023-as év végéig már több mint 32 ezer kérelem érkezett be a felületen, amit 1190 kérelmező nyújtott be az ügyfélszolgálati oldalon.

Az eredeti terveink szerint a projekt záró mérföldköve a vadászati engedélyek teljes folyamatának az online térbe helyezése, amihez 2023 márciusára el is készültek az informatikai fejlesztések. A vonatkozó jogszabályok 2023. október 24-én léptek hatályba, így immáron a papíralapú dokumentumokat kiváltva, az ügyfélszolgálati oldalról a kérelmező le tudja tölteni a megigényelt vadászati engedélyt és a kapcsolódó biztosítási fedezetigazoló dokumentumot magyar, angol, német, olasz vagy szlovák nyelven.

A digitalizált okmányok miatt, a vadászjegy és vadászati engedély érvényességének lekérdezésére szolgáló felületek fontos oldalbordái a kiépített ellenőrzési rendszereinknek, melyhez a különböző, ellenőrzésre jogosult hatósági szerveknek közvetlenül a saját belső rendszerükhöz kiépített lekérdezési jogosultságaik vannak. Az általános felhasználók a vadászjegykártya hátoldalán vagy a vadászati engedély dokumentumán található QR-kódot mobilkészülékkel beolvasva, internetkapcsolaton keresztül automatikusan a vadászkamara online ügyfélszolgálati (<https://ugyfelszolgalat.omvk.hu>) felületén érhetik el a lekérdezés funkciót. Elegendő a kártya vagy engedély fölé mintegy 10 centiméterre tartani a fényképezésre kész okoskészüléket, és az automatikusan navigál a felületre, bárki számára lekérdezhető egy érvényességi adat, de lehetőség van szimplán az ügyfélszolgálati oldalra felmenni és begépelni az azonosítószámokat.

A legpraktikusabb azonban a vadászkamara mobilalkalációját használni. Android és iOS rendszereken elérhető saját fejlesztésű és tulajdonú mobilapp-

likáció segítségével, térerő és mobilnet nélkül is látjuk a vadászkamara által kiállított okmányok érvényességét. Az alkalmazás szintén a QR-kódot beolvastva vagy a vadászjegy/vadászati engedély számát begépelve használható. Előnye, hogy internetkapcsolat nélkül is lehetővé teszi a vadászjegy érvényességének ellenőrzését, használatának feltétele azonban, hogy az ellenőrzés előtt, internetkapcsolat mellett, az ellenőrzést végző személy például az irodában letöltse/frissítse a vadászjegy érvényességére vonatkozó adatbázist a mobiltelefonos alkalmazásban. A mobilapplikáció kifejezett célja, hogy az érvényességi adatok lekérdezését egymásután, akár nagyobb mennyiségben is elősegítse, kifejezetten térerő- és internethiányos terepi adottságok esetén is (pl.: társas vadászat ellenőrzése hegyvidéki helyszínen). A kialakított felületek révén láthatjuk azt is, hogy jelenleg hány készülékre történt letöltés, jelenleg hány eszközön van fenn a vadászkamara applikációja, vagy éppen az ügyfélszolgálati felületről mennyi érvényesség-lekérdezés történt. Azt látjuk, hogy az alkalmazást Android és iOS készülékekre összesen 2557 fő telepítette le, és ebből 1889 eszközön fut. Ez a szám ideális lenne, ha csak az 1400 vadászatra jogosultról beszél-nénk, de arról nem tudunk statisztikát szolgáltatni, hogy ebből hány eset volt, amikor a saját érvényesítését ellenőrizték a vadászok. Azt látjuk, hogy a lekérdezések száma a január–március közötti időszakban volt a legintenzívebb, 31 388, ami az elmúlt egy év időszakát – az összes lekérdezést – tekintve, majdnem eléri a 70 százalékot. Ebből arra következtethetünk, hogy a

lekérdezők zömében az érvényesítést követően próbáltak meggyőződni a vadászjegy érvényességéről, ami azért baj, mert az új vadászati évre vonatkozó érvényességet kizárólag március 1-jével látjuk a felületen. A számadatok azt is mutatják, hogy év közben sajnos nem igazán használják az ellenőrzési felületet, holott napi szinten több ezer le hívásnak kellene megtörténnie.

A jogszabályi változásokkal párhuzamban, a működő rendszert mindig aktualizálni kell; 2022-ben a vadászvizsga-rendelet módosításával nemcsak az adminisztrációs funkciókat módosítottuk a szabályozásnak megfelelően, hanem a vadászvizsga és minden típusú kiegészítő vizsga bizonyítványa is új, a vadászjegy stílusához illeszkedő megjelenést kapott.

2023-ban a kész rendszereket ismét át kellett hangolni oly módon, hogy az ifjúsági vadászat technikailag is működhessen, ezért az év végére a vadászjegy lekérdezését is bővítenünk kellett aszerint, hogy az ifjúsági vadászok esetében látható, hogy ők a vadászatot kizárólag átengedéssel vehetnek lőfegyvert a kezükbe, amíg a 18. életévüket be nem töltik. A vadászjegy és vadászati engedély vonatkozásában egyaránt, a dokumentumok hamisítása közokirat-hamisításnak minősül, mely büntetett és az ebben való közreműködés három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A vadászjegy vonatkozásában a személyigazolvánnyal együtt tudjuk ellenőrizni, hogy a vadász valóban az a személy, akinek a lekérdezését nézzük az online felületen. A vadászati engedély vonatkozásában, mivel a GDPR szempontjából nem mutathatunk vissza személyes adatot, az enge-

dély számából tudjuk beazonosítani az adott illetőt, ugyanis ezentúl a külföldi vadász azonosítószámának egyik tagja a vendégvadász monogramjából és születési évéből tevődik össze. A TI-BEK, Alkotmányvédelmi Hivatal és a rendőrhatalóság pedig a rendszereinkben közvetlenül kezdeményezheti a lekérdezést: ez a rendőrség esetében azt jelenti, hogy a vadászjegy kapcsán a személyigazolványon is megtalálható 4T adatok alapján meg tudják mondani, hogy az adott személy rendelkezik-e érvényes vadászjeggyel.

Az előzetesen tervezett és létrehozott informatikai fejlesztéseink mérföldköveit kiépítettük, majd a zárókö is a helyére került, így az öt évre tervezett fejlesztések megvalósultak. Mindennek ellenére a szervezet érdeke, hogy a 21. század kínálta lehetőségekkel, elvárásokkal továbbra is szolgálja a vadászok

érdekeit. A meglévő rendszerek támogatása és az újabb igényekkel, jogszabályváltozásokkal való szinkronizálása a jövőben is feladat. További terveink a vadászvizsga tesztrendszere felületének megújítása, valamint az omvk.hu honlapunk is szintén hasonló modernizált külsőt és átstrukturált felépítést fog kapni.

Fontos kiemelni, hogy a vadászkamara által megvalósított informatikai rendszerek kiépítéséhez, a teljes időszakot lefedve, az érintett társ-szervezetek – az Agrárminisztérium, a Belügyminisztérium és az Országos Rendőr-főkapitányság – folyamatos és megoldásorientált együttműködése is szükséges volt, melyet ezúton is köszönünk a magyar vadászok nevében.

Botta Zsófia
projektfelelős

AZ ELSŐ ÉV TAPASZTALATAI

A Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületeinek Szövetsége (MEOESZ) 2023 januárjában megválasztott elnökével – Korózs Gáborral – a vadászkutyákról, a vadászkutyázás hazai helyzetéről, az Országos Magyar Vadászkamarával való kapcsolatáról beszélgettünk.

Elnök Úr, maga is vadászember, vadászkutyás ember. Talán a kevésbé kutyás közönség nem ismeri mélységében a vadászkutyákhoz, vadászathoz fűződő kötődését. Mondana pár szót bemutatkozásul?

A vadászat már gyermekkoromban megérintett. Egri születésű vagyok, családommal, feleségemmel és két gyermekemmel a Mátrában élek a 2000-es évek elejétől. Első vadászkutyámat, egy szálkásszőrű tacskót tizennégy éves koromban kaptam a családomtól, aminek olyan mögöttes szándéka is volt, hogy a családi vadászéletből ne kerüljek ki, hiszen édesapám jagdterrierekkkel dolgozott, míg bátyám, Korózs András nemzetközi elismertségű foxterrier-tenyésztő volt. András bátyám a kiállítási élet mellett aktívan vadászott is kutyáival. Hajtóként, kísérőként kora gyermekkoromban már ott „tébláboltam” a nagyok között, és a szándék a kutyával egyértelmű volt. Ne kerüljek ki a családi hagyományokból, ne forduljak más fajta felé... Szerelmese lettem a fajtának. Minden időmet a kiképzésnek, a kutyázásnak, a tacskózásnak szenteltem, küllemi kiállításokon csak „kötelező” jellellegeltem meg, addig a szintig,

amíg a tenyésztéshoz szükséges eredményeket megszereztem.

Éjjel-nappal a munkaterületeken dolgoztam, kotorékoztam, kutyáim a disznókertben, az utánkeresésben, de a vízi munkában is megállták helyüket. Nógrád, Szeged, Komló tradicionális helyszínek voltak, ahol édesapámmal, bátyámmal hétről hétre megmérettünk kutyáinkkal.

20 évesen tettem le az állami vadászvizsgát. Nagyon hamar – szintén a kutyáimon keresztül –, az akkori Mátra Múzeum Vadásztársaságba kerültem. Hajtókutyáim nagy hasznára voltak a vadásztársaság munkájának. Akkoriban közel húsz nagy terítéses hajtás volt egy évben.

Később, egy idősebb vadász barátom halálával megörökölttem drótszőrű magyar vizsláit. Akkor még apróvadás területen vadásztam, így egy hosszabb életszakaszomban vizslás vadász lettem, még alom is született nálam, azonban a későbbi nagyvadás területre sodort a fajtától.

A tacskózás, a vadászattal együtt, a mai napig nagyon fontos szerepet játszik az életemben. Igyekszem sok időt tölteni ez erdőben kutyáimmal, gyermekeimmel, és bizony a puskás vadá-

szat kissé háttérbe szorult. Sokszor csak a fényképezőgép van nálam a lesen, és úgy hallgatjuk a bőgést. Gyermekeim nagy örömmel és lelkesedéssel kapcsolódtak be, az íjászat foglalkoztatja őket inkább, a kotorékozás, az utánkeresés és kaninchen méretű tacskóikkal üreginyúl-vadászatokra is eljutunk.

Az új MEOESZ-vezetés munkája, tervei hoznak-e valamilyen változást a korábbi gyakorlathoz képest, s ez miként érintheti a vadászkutyázást?

A MEOESZ egy folyamatosan alakuló és bővülő társadalmi szervezet, amely szervezet a fajtatiszta kutyák tenyésztését, ezen belül természetesen a vadászkutya-tenyésztést is próbálja összefogni, irányítani. Azt látnunk kell, hogy az elmúlt évtizedekben a nemzetközi, így a hazai kutyázás is erősen a kiállítási,

a küllemkutyázás irányába mozdult el, ami azonban a 2020-as években módosulni látszik. Egyre inkább előtérbe kerül a kutya és az ember kapcsolata, a kutyák eredeti funkciójának megtartása, felerősítése. A megélhetési kutyázás helyett egyre inkább megfigyelhető az elhivatott kutyázás, a sport, a tradíció, a hagyomány tisztelete és igénye. A vadászkutyák esetében is a vadászati alkalmasság előtérbe került. Ezt a MEOE Szövetség megfiatalodott vezetősége felismerte, és így a vadászkutyázás még fontosabb szerepet kapott a szervezet életében.

Általánosságban mi a meglátása a hazai vadászkutyázásról?

A hazai vadászkutyázás nagy tradícióval rendelkezik. Nagyon stabil a genetikai alap az állomány szempontjából.

Ki lehet jelenti, hogy a nagyon komoly múlttal és nagyon erős – ha lehet így fogalmazni – „emberanyaggal” rendelkezünk, akár tenyésztői, tartói, kiképzői vonatkozásban tekintünk a kérdésre.

Ezt a hagyományt meg kell őrizni és segíteni kell.

Változások következtek be a kynológia életében, ha az elmúlt 10–15 évet vesszük alapul. A hazai ebtenyésztő szervezet – a korábbi MEOE – szövetséggé alakult, amely átalakulás egyben átrendezte azokat a vizsga-, verseny- és tenyésztési szabályzati rendszereket, amelyek a vadászkutyákat is érintették, de ezek meggyőződésem szerint pozitív változások voltak.

Az Országos Magyar Vadászkamara kynológiai szakbizottsága komoly, előremutató szakmai munkát végez a vadászkutyázás terén, hiszen a vadászati oldalról erősíti ezt a területet.

A két országos szervezet, az OMVK és a MEOESZ között az elmúlt évek során szoros kapcsolat alakult ki, ami a közös programokban mutatkozott meg. Úgy gondolom, hogy ez az együttműködés egyre komolyabb eredményeket hoz a jövőben, ami a vadászkutyázás szakmai fejlődésére vonatkozóan pozitív hatású.

Mi a véleménye és egyben tapasztalata a „törzskönyvezett – nem törzskönyvezett kutya” vadászat során sokszor jelentkező kérdéséről?

Ez nagyon nehéz és sarkalatos kérdés. Magyarországon az elmúlt évtizedekben kialakult egy olyan állomány, amely a regisztrációt valamilyen oknál fogva elveszítette. Adott esetben jól dolgozó és jól örökítő kutyákról van

szó, fajtától függetlenül. Ez sajnálatos állapot. A 2000-es évek elejétől világszerte az a törekvés, hogy ellenőrzött származású kutyákat használjunk, funkciójuknak megfelelően. Ez a vadászkutyákat is érinti. Ahhoz, hogy egy adott fajta vadászati tulajdonságait meg tudjuk őrizni, ellenőrzött állományra van szükségünk. Ez állategészségügyi, állattenyésztési, kulturális és tradicionális kérdés is egyben. Ezek a feltételek csak ellenőrzött körülmények között biztosítottak.

A MEOESZ törekvése egyértelmű ebben a kérdésben, és úgy gondolom, ez megegyezik az OMVK álláspontjával is; jelesül a cél az, hogy egy ésszerű átfutási időt követően, csak ellenőrzött származású kutyákat lehessen a vadászatokon használni. Ebben a kérdésben nagy felelőssége van a MEOESZ-nek, az OMVK-nak és a magyar államnak is.

Hangsúlyozom, hogy a jelenleg dolgozó, vadászatokon hasznos résztvevőként megjelenő vadászkutyákat nem lehet az egyik pillanatról a másikra kizárni. Ez nem lehet cél. Azonban nagyon bízom abban, hogy belátható időn belül akár törvényi rendelkezés is születhet arról, hogy hazai vadászterületeken csak ellenőrzött származású, azaz törzskönyvezett kutya dolgozhat.

Mi a véleménye arról, hogy a vadászkutyákra vonatkozó tenyészkövetelmények változása, szigorodása hatással lenne-e a törzskönyvezésre, a törzskönyvezési tendenciára?

Ez rövid időszakra lenne befolyásoló hatással. Minden változásra, akár negatív, akár pozitív, van reakció. Meggyőződésem, hogy az előremutató, a

kor szellemét követő változások – legyenek ezek akár szigorítások egy tenyésztési programban – csak pozitív hatással lehetnek. Nem fogják hosszú távon csökkenteni a törzskönyvezett egyedek számát – sőt egy állományt segítő változás, egy egészségügyi szűrés például, egy-egy fajta előnyére válhat. A mai kor követelménye szerinti vizsgálatok, tesztek a fajta népszerűsítését segíthetik. Ha vadászkutyákról beszélünk, számos olyan szűrést ismerünk már, amely a mozgásra, a szív, a vese állapotára mutat rá, így már a szülőpárnál kizárhatunk bizonyos örökletes problémákat, amelyek a későbbiekben negatívan befolyásolnák a munkateljesítményt. A mai modern tudomány által kifejlesztett egészségügyi szűrések nagyon fontosak egy munkakutya esetében. A funkcionális egészség célja kell, hogy legyen a tenyésztőnek.

Mit vár a MEOESZ és az OMVK szoros együttműködésétől? Tényező-e a MEOESZ számára az OMVK?

A MEOESZ számára nagyon fontos partner az OMVK. Az OMVK kynológiai bizottságának szakmai munkája – hiszen a vadászkutyák végpontja a vadászoknál van – rendkívül előremutató és fontos, hiszen egy olyan speciális kynológiai területről beszélünk, amely a vadászati munka, a vadászati rálátás nélkül elképzelhetetlen. Számunkra – mint kynológiai csúciszervezetnek, az FCI, azaz a Nemzetközi Kynológiai Szövetség egyetlen hazai képviselőjének – nagyon fontos egy olyan zökkenőmentes szakmai partnerség, ahol a két szervezet szem előtt tartja egymás igényeit, meghallgatja egymás elvárása-

it, egymást erősítve tud dolgozni a vadász- és kynológiai kultúra érdekében. Egyedi érdekeket félretéve, közösen kell dolgozni.

2016 óta egy speciális megállapodás működik a két szervezet között, amelynek eredményeként az OMVK FCI címkiadással járó vizslaversenyt, az országos vizslafőversenyt tudja megrendezni. Mi az álláspontja ezzel kapcsolatban: ez az együttműködés kiterjeszhető-e a Szent Hubertus-versenyekkel kapcsolatban is, amely egy speciális, a vadászt is bíráló versenytípus?

A főverseny tükre a már említett együttműködésnek. A 2023-as évi országos vizslafőverseny megnyitóján magam is ott álltam. Látva a vizslavezetők izgalmát, a csillogó, várakozással teli szemeket, a bírói kar felsorakozását, a döntőben induló, sok-sok munkával felkészített, kiváló vadászkutyákat, nagy büszkeség töltött el. Ennek a büszke pillanatnak haszonélvezője vagyok, hiszen az ezt megelőző munka, a megállapodás a MEOESZ előző vezetésének, bátyámnak, Korózs Andrásnak, a MEOESZ korábbi elnökének köszönhető.

A közös munkát a vadászkutyázás egyéb területeire is ki kell terjeszteni, és ez a kiterjesztés a vizslázás esetében a Szent Hubertus-verseny lehet. Az ezzel kapcsolatos tárgyalásokat, egyeztetéseket el kell kezdenünk.

Itt kell megköszönnöm a OMVK munkáját és törekvését abban, hogy a régi hagyományokkal rendelkező vizslafőversenyt felkarolta. Ezt a munkát a MEOESZ a jövőben is támogatni fogja.

Az OMVK vadász kynológiai konferenciát szervezett, amelyen ön is részt vett. Milyen tapasztalatokról tud beszámolni?

Megtisztelő volt a meghívás a rendezvényre, amelyen előadást is tartottam. A MEOESZ feladatairól, a nemzetközi kitekintésről, az FCI-vel való munkáról számoltam be. A telt házas konferencián információéhséget tapasztaltam a hallgatóság részéről. Nagyszerű kezdeményezés volt.

Merre haladnak a nemzetközi trendek, ezek milyen hatással lehetnek a vadászkutyázásra?

Korábban már említettem az egészségügyi szűréseket. A fajtatiszta kutyák tenyésztése vonatkozásában a kutyák egészségével, az állatvédelemmel kapcsolatos kérdések egyre hangsúlyosabbak a nemzetközi egyeztetéseken. Ez fajtáktól független törekvés. A funkcionális egészség a világ kutyázásában előtérbe került.

Elkerülhetetlen a kérdés a farokvágással, a kotorékozással, a kiállítási megjelenéssel kapcsolatban.

Nagyon összetett kérdés. Kezdjük talán a farokvágással. A hazai törvények funkcionális egészségügy vonatkozásában engedélyezik a kölyök tíznapos koráig a farok kurtítását. A vizslaféléknél ennek egészségügyi magyarázata van. Állatvédelmi szempontból nagyon szélsőséges országokban, úgymint Németországban a német vizslák esetében, engedélyezett a farok kurtítása, szigorú állatorvosi protokoll betartása mellett.

Folyamatosan figyelemmel kísérjük a fajtagondozó országok ezirányú működését.

2025-től az FCI-kiállításokon, azoknak a fajtáknak az esetében, ahol a standard nem engedélyezi a beavatkozást, kutyák nem vezethetők fel. Azokat a vadászkutyákat, ahol a kurtítást az anyaország is, és az állategészségügy is engedélyezi, ez nem érinti. A MEOESZ kiáll ezen álláspont mellett. Kérjük erre az OMVK lobbiját is. Nem tudok olyan szándékról, amely ezt a törekvést gátolná.

A kotorékozás esetében azonban már nem beszélhetünk kotoréksportról. A modern állatvédelmi irányok ezt mára lehetetlenné tették. Ahhoz azonban, hogy kutyáinkat a rendkívül hasznos és elengedhetetlen vadgazdálkodási tevékenységben, a dúvadgyérítésben eredményesen és biztonságosan használjuk, szükséges a felkészítés, a képzés. Ehhez a MEOE Szövetségnek egy éles kontakt nélküli szabályrendszere van érvényben, amely lehetővé teszi a kutyák munkájának, képességeinek tesztelését, a kutyák vizsgáztatását. Vadászterületre felelősséggel csak tesztelt és képzett kutya engedhető ki. Tacsók és terrierek vonatkozásában tudjuk alkalmazni ezt a szabályt.

Az említett szabályrendszerrel eltérő vizsgáztatást, a szélsőséges föld alatti versenyzést a MEOESZ nem támogatja, illetve ama hatósági törekvés mellett teszi le a voksát, hogy ezt szigorúan szankcionálni kell.

A kotorékozás sportként már nem értelmezhető. Azonban a tradicionális kotorékmunkát – amelyre fajtatiszta ebeket, tacsókat, terriereket tenyésztettek elődeink –, annak fenntartását

fotó: Botta Zsófia

vadászati szituációban támogatni kell, és úgy gondolom, egyetlen hatóságnak sem lehet célja ennek korlátozása vagy megszüntetése.

Ez a szabályrendszer szoros összhangban van a VAV-szabállyal, amellyel kapcsolatban szintén elindult egy MEOESZ-OMVK együttműködés. A kotorékmunka mind kynológiai, mind pedig vadgazdálkodási szempontból fontos tevékenység. Azt sem szabad elfelejteni, hogy kotorékuttyakat lakott területen belül is eredményesen tudunk használni.

A már említett VAV, azaz a vadászati alkalmassági vizsga rendszeréről mi a

véleménye, illetve a MEOESZ égisze alatt történt vizsgákhoz miként kapcsolható?

A VAV-szabályzat egy régóta alkalmazott és jól kidolgozott rendszer, és úgy gondolom, hogy az ezeken a vizsgákon eredményesen teljesített kutyák a vadászatokon megállják a helyüket. Ezek a vizsgák sok esetben összhangban vannak a MEOESZ égisze alatt szervezett munkavizsgákkal. Dolgozunk azon, hogy egymás szabályzatait miként fogadhatjuk el a jövőben. Néhány éven belül a két szabályzat teljesen összhangba kerülhet.

Az együttműködés a nagybetűs EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN rejlik, közös lobbitevékenységet kell folytatnunk a szakhatóság, az állami szabályozás irányába.

Hogy egy kicsit haza is beszéljünk, ismét megjelenik print formátumban a MEOESZ szakmai lapja, a Kutya. Az internet világában van-e létjogosultsága a nyomtatott sajtónak?

A hazai kynológiai szaksajtó 1903-tól létezik. Maga a Kutya nem szűnt meg, csak néhány évig online formátumban jelent meg. Azonban azt tapasztaltuk, hogy a kutyás társadalom igénye továbbra is fennáll egy print megjelenésű szaklap vonatkozásában. Ezért a MEOESZ elnöksége úgy döntött, hogy 2024 januárjától ismét kézbe vehetik a Kutya újságot. A lapot minden szövetségi kártyával rendelkező MEOESZ-tag postai úton megkapja.

A lap szerkesztésére összeállt a csapatunk. A főszerkesztői tevékenységre nem véletlenül téged kértelek fel, hiszen hosszú éveken keresztül főszerkesztője voltál a Vadász Kutya című lapnak, rendszeresen publikálsz a szaksajtóban vadász kynológiai, kynológiai témában. Határozott szándéka a MEOESZ vezetésének, hogy a Kutya című tradicionális lapban nagyon sok vadász kutyás témát is érintsünk.

Az is célja lehet a lapnak, hogy azok a vadász kutyások, akik eddig nem az FCI rendszerében kutyáztak, közelebb kerüljenek a fajtatiszta kutyák tenyésztéséhez?

Valóban tetten érhető egy ilyen cél is, hiszen a lapban számos olyan írást

közlünk, mely olyan információval, ismeretanyaggal látja el az olvasót, amely közelebb hozhatja a számunkra fontos, a MEOESZ által képviselt fajtatiszta, azaz törzskönyvvel rendelkező kutyás világhoz.

Meglátásom szerint ez a jövő nagy kihívása. Ide kapcsolódóan végezetül hadd kérdezzem meg, miként látja annak az együttműködésnek a lehetőségét, amelynek eredményeként a vadászatokon egyre több törzskönyvezett kutya szerepeljen?

Korábban már említettem, hogy egy meghatározott funkcióra kitenyésztett fajta esetében különösen fontos a több generációra visszavezethető, ellenőrzött, tesztelt, vizsgáztatott ősök megléte, hiszen a tenyész cél, a funkció csak így tartható fenn biztonsággal. A tudatos állattenyésztés csak így értelmezhető és alkalmazható. A felmenők képességei, szűrési rögzítve vannak a törzskönyvön. Ha ezek nincsenek rögzítve, leírva, regisztrálva, akkor azok csak szájhagyomány útján követhetők nyomon, ami nyilvánvalóan nem mindig tükrözi a valóságot. Ezt be kell látni a vadásztársadalomnak is, és a kynológiai társadalomnak is. A törzskönyvek vezetésével alakult ki a fajtatiszta kutyák tenyésztése, így lehet stabil állományt fenntartani.

Reméljük, hogy ez a fajta tudatosság hamarosan a vadász kutyák vonatkozásában is megértő fülekre talál. Köszönöm az interjút.

Babiczy Attila

FeHoVa

30. Fegyver, horgászat, vadászat nemzetközi kiállítás

2024. február 8-11.

 hungexpo

JÖVŐRE ITT A 30. FEHOVA!

JEGYZE FEL NAPTÁRÁBA MÁR MOST!

2024. február 8-11.

HUNGEXPO Budapest Kongresszusi és Kiállítási Központ

Jövőre 30. alkalommal nyitja meg kapuit a Fegyver, horgászat, vadászat nemzetközi kiállítás.

Széles kiállítói kínálat, hagyományos programok és újdonságok várják majd az érdeklődőket.

Bővebb információ és online jegyvásárlás: www.fehova.hu

Partnereink:

Előttünk az utódaink

2023. november 1-jétől hatályos a módosított vadászati törvény, amely immáron lehetővé teszi, hogy 16 éves kortól állami vadászvizsgát, illetve kiegészítő vizsgákat tegyenek a fiatalok. Régi vágyunk vált valóra, amit gondolatban be is fogok tenni a karácsonyfa alá. Az elmúlt tíz évben hosszasan érveltünk amellest, hogy tragédia, ha a saját utódainkat nézzük le és tartjuk őket felelőtleneknek, mint más országok fiataljait. Az ifjúsági vadászat ügye végül a vadászkamarával közösen a személyes nézetkülönbségektől lecsupaszított, közös célunkká vált, majd dr. Semjén Zsolt támogatásával valósult meg. Eljött az ideje, hogy ebben a kérdésben párbeszéd kezdődjék arról, hogy mik legyenek a további lépéseink.

A vadászkamara adatai alapján megtudhattuk, hogy az elmúlt évtizedekben főként a 45–60 éves korosztály képviselőivel bővült a vadásztársadalom. 2050-re a vadászok átlagéletkora 60 év lesz! Vagyis 27 év múlva! Ha most elkezdjük az ifjúság körében népszerűvé tenni a vadászatot, akkor egy vagy két generációra még hatással lehetünk. Az össztársadalomban a 20–24 évesek aránya 6,9 százalék, miközben a vadásztársadalomban ez az arány mindössze 3 százalék, de hasonlóan rossz a helyzet a 35 éves korúakkal bezárólag. Tehát jelenleg a vadászat a 35 év alattiak körében a legnépszerűtlenebb, aminek következtében a vadásztársadalom folyamatosan elöregszik. Miért baj ez?

Tudjuk, hogy a vadászat szellemi, kulturális tartalma a fundamentuma ennek a szenvedélynek, és ez különböztet meg minket a hentesektől. Milyen eséllyel leszünk képesek ezt átélhetővé tenni azok számára, akik negyvenéves koruk felett eszmélnek rá, hogy nekik a vadászatra szükségük van? Az ember meghatározó jellem- és lélekformáló időszaka az élete első tizenkét éve. Utána már sokkal kevésbé alakítható valaki, és a felnőttkorban szerzett élmények fajsúlya nem hasonlítható a gyermekkorban szerettekkel, amelyek egy életre felruháznak minket mesébe illő emlékekkel, igazi kalandokkal, és táplálják a szenvedélyünket. Összefoglalva: én nem hiszek abban, hogy a 40–50 éves „új vadászok” lehetnek a garanciái a kultúránknak. Valamit tehát tenni kell, és erre az ifjúsági vadászat lehetőséget nyújt.

Elősként meg kell teremteni annak a lehetőségét, hogy 16 éves korig ingyenes legyen a vadászvizsgára felkészítő

tanfolyam és a vizsga. Ez logikájában egybeesik azzal a kormányzati szándékkal, amely szerint középiskoláig a jogosítvány megszerzése is ingyenes lehet. Azok, akik a javaslatommal nem értenek egyet, azt szokták felhozni, hogy ha valakinek nincs pénze a tanfolyamra és a vizsgára, akkor hogyan akar majd vadászni, ami még többet kerül? Ez a logika téves, ugyanis az, hogy 16 évesen ki milyen anyagi helyzetben van, semmit sem árul el arról, hogy milyen anyagi helyzetben lesz felnőttkorában. Ahogy fentebb említettem, az a szellemi formálhatóság, amely hatásában, fajsúlyában fiatalon a rendelkezésünkre áll, már nem ugyanaz felnőttkorban, vagyis nem szabad csak az anyagi képességek alapján hasonlítani a különféle korosztályokat. Ez tehát nem pénzkérdés. A lehetőség úszik el, ha nem foglalkozunk vele.

Azok, akik egy vadásztársaság vagy egy civil szervezet tagjai, bizonyára tapasztalták, hogy egy társaságban új energiák szabadulnak fel, megnő a lelkesedés, a tetterekészség a közös programok vagy találkozók után. Különösen akkor, ha azok jól sikerülnek. Ha azt szeretnénk, hogy a vadászat népszerűsége nőjön a fiatalok körében, meg kell teremtenünk a tereket az egymással történő kapcsolattartáshoz. Hosszú távú terveink között kell hogy szerepeljen az ifjúsági központok létrehozása, illetve kibővítése, amelyek rendelkeznek saját lőterekkel, a vadászkutyák kiképzésének lehetőségeivel, volierekkel, műhellyel, és rendszeres programokat kell szervezzünk, hogy ezeket megtöltsük élettel. Szükség volna országos ifjúsági vadásztalálkozókra is. Szervezhetnénk országos csúzliver-

senyt a kiskamasz vadászok számára, ami tudomásom szerint még nem volt sosem idehaza.

Az ifjúsági vadászat kapcsán nem lehet megfedkezni bizonyos lelki, szellemi tartalmakról sem. Ideális esetben az ember a gyermekkorára romantikus érzésekkel emlékszik vissza. Utólag felnőttként lehet mindezt úgy értékelni, hogy az egy naiv korszak volt, amiből aztán kijózanodunk és megismerjük a világ valódi arcát, de az igazság az, hogy mégis egész életünkben táplálkozunk ebből az időszakból. Az érzelmi intelligencia, a szellemi tartalom iránti igény táplálja felnőttkorunkban a kultúra iránti igényünket. Ezért végzetes, ha a negyven év feletti korosztály képviselői gondolják úgy, hogy vadászok szeretnének lenni, és a fiatalok pedig nem. Tetszik vagy sem, 25 éves kor felett az emberi jellem már alig formálható, mert az egyént az addig megszerzett tapasztalatok, élmények szinte a végző formájukra alakították. Gyermekként megélni az első vad elejtését nem ugyanaz, mint negyvenévesen megélni.

A magyar vadászat legnagyobb problémái túlnyomórészt szocializációs okokra vezethetők vissza. Ha azt

szeretnénk, hogy a vadászati kultúra ne egy rituálégyűjtemény maradjon, hanem az öröm forrása, szellemi kielégülés, akkor ehhez érzékenyítenünk kell azokat, akiket lehet. És ezek a fiatalok. Nyilvánvalóan nem könnyű a helyzetünk, mert azoknak kellene ezt a folyamatot elkezdni, akik jelentős részben maguk sem rendelkeznek kellő érzelmi intelligenciával, és Einstein óta tudjuk: „Egy problémát nem lehet megoldani a tudatosságunk azon a szintjén, amely magát a problémát megteremtette.”

Végezetül szeretném a figyelmébe ajánlani mindenkinek, hogy már a középkorosztályban is zajlik az őrségváltás. Áramlanak kifelé a vadászat szellemi tartalmat igénylő tagjai, kiégnek, abbahagyják, és helyükbe a vadkárelhárítók, illetve a militaristák érkeznek. Reménykedem benne, hogy ezek a folyamatok egyszer talán kellően fájdalmasak lesznek, és sokkolják a felelősségérzetünket. Ennek hiányában a gyermekeink nem az utódaink lesznek, hanem a tükör, amibe bele kell nézzünk.

Glück Balázs

GROUPAMA BIZTOSÍTÓ A MAGYAR VADÁSZOK HIVATALOS BIZTOSÍTÓJA

A GROUPAMA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG-ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSA FEDEZETET NYÚJT

A biztosított vadász részére, az általa, vadász minőségében, fegyveres vagy nem fegyveres vadászat során, Magyarország területén másnak okozott dologi és személyisérsérülései károkra, amelyek megtérítéséért a vadász a magyar jog szabályai szerint felelősséggel tartozik.

A feltételek szerinti vadászat során, Magyarország területén bekövetkezett baleset miatti azonnali mulékony sérülésekre, maradandó egészségkárosodásra, baleseti halál esetére.

A GROUPAMA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍ- TÁSÁNAK DÍJAI ÉS SZOLGÁLTATÁSAI A 2024/25-ÖS VADÁSZATI ÉVBEN.

A vadászfelelősség- és balesetbiztosítás díja 3 000 Ft/biztosítási időszak.

Felelősségbiztosítás esetén, a biztosító a feltételeiben foglaltak szerint, a vadász által okozott károkért 20 millió Ft/biztosítási időszak szolgáltatási kötelezettséget vállal.

A balesetbiztosítás keretében a biztosító a Magyarországon bekövetkezett vadászbaleset kapcsán az alábbi szolgáltatást teljesíti:

Baleseti halál esetén 1 500 000 Ft egyösszegű kifizetését;

10-100 %-os baleseti eredetű rokkantság esetén - a rokkantság fokával arányosan - legfeljebb 1 500 000 Ft kifizetését;

Baleseti eredetű mulékony sérülés, csonttörés, csontrepedés esetén egyszeri 60 000 Ft gyógyulási támogatás kifizetését;

Baleseti kórházi ellátás esetén napi 4000 Ft térítését (maximum 15 napig).

KAPCSOLAT

Groupama Biztosító
Szolgáltatási Szakterület
Speciális Kárrendezési Csoport

Cím: 1146 Budapest,
Erzsébet királyné útja 1/C
Telefon: +36 1 462-3541
E-mail: vadaszkar@groupama.hu

www.groupama.hu

A hirdetés tájékoztató jellegű, nem minősül ajánlattételnek. A teljes körű tájékozódás érdekében kérjük, olvassa el a vonatkozó biztosítási feltételeket. Az ügyfelek biztosítási panaszaihoz személyesen a biztosító ügyfélszolgálati irodáiban dolgozó munkatársaihoz fordulhatnak, telefonon keresztül ezt a biztosító TeleCenter +36 1 467 3500 telefonszámán, elektronikus levélben a www.groupama.hu weboldalon „Írjon nekünk” menüpontjában, írásban az 1380 Budapest, Pf. 1049 levélcímen teheti meg. A biztosító felett a szakmai felügyeletet a Magyar Nemzeti Bank (1013 Budapest, Krisztina körút 39.) látja el. A Groupama Biztosító székhelye: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/C

Groupama
Biztosító

A magyar kürtösök diadala

A kürtszó a vadászati hagyományaink és kultúránk olyan öröksége, mely egykoron a vadászatok nélkülözhetetlen, „funkcionális” eszköze volt; mára már minden vadászathoz fűződő esemény szerves része lett, legyen az a teríték melletti tiszteletadás, ünnepi megnyitó, Szent Hubertus-mise vagy éppen gyászszertartás. A vadászkürt ma már szimbólum – a kulturált vadászat évszázadokat átívelő jelképévé vált.

Mint a legtöbb közösségnek, a vadászkürtösöknek is megvan az a színtere, ahol a legkiválóbbak mérhetik össze tudásukat nemzetközi szinten. Hazánk öt éve csatlakozott ahhoz a nemzetközi egyezményhez, melyben hat ország vesz részt azért, hogy két évente Európa-bajnokságot rendezzenek a tagországok legjobb kürtgyütteseinek részvételével. A verseny többfordulós. A nemzeti válogatóversenyek első két

helyezettje képviselheti az adott országot a nemzetközi mezőnyben, ahol két kategóriában – B és Es hangolású kürtök – zajlik a versenyzés. Először 2018-ban, a szlovákiai Lőcsén, majd 2023-ban a németországi, fegyvertörténeti szempontból is jól ismert Suhlban vettek részt magyar kürtösök a kontinensbajnokságon. Mindkét versenyre a Baranya Vadászkürt Együttes és a Vadászkamara Kürtgyüttes utazhatott ki a Vadászai Kulturális Egyesület és az Országos Magyar Vadászkamara támogatásának köszönhetően.

Suhl városában a hegytetőre épült, impozáns Ringberg Hotel várta a versenyzőket és kísérőiket, majd a festői naplementében szívet melengető volt hallgatni a mezőny csapataitól felharsanó, még tét nélküli örömenélést. Másnap reggelre viszont már a legtöbb tekintetre kiült a verseny izgalma. A

csapatok délelőtt együttesen vonultak saját nemzetük zászlajával Suhl belvárosában, és a nevezetes helyszíneknél megállva, egy-egy nemzet szólamait hallhatták az egyébként csendes városka lakói.

Ezt követően a hotel nagytermében vette kezdetét a verseny, s a megnyitó alkalmával már érezhető volt a feszültség. A Baranya Vadászkürt Együttes lépett elsőként a színpadra, hogy előadja a kötelező és szabadon választott darabokat a szintén nemzetközi zsűri előtt. Hazánkat a bírák között Zakó Norbert, az Állami Operaház harsonaművésze képviselte, aki vadászként is aktív.

A Baranya Vadászkürt Együttes – amellet, hogy nemzetközi szintű kürtcsapat – az egész mezőnyből kiemelkedik az ifjúság nevelésében végzett tevékenységével: egyedülként mondhatja el magáról, hogy a legfiatalabb kürtösgeneráció is aktív tagja a versenycsapatnak.

A Vadászkamara Kürtgyüttes címvédőként érkezett a versenyre, ennek minden elismertségével és az elvárás kissé nyomasztó terhével, de ez utóbbitól semmi sem érződött, amikor a színpadra érve, felhangzottak az első akkordok. Egyértelmű volt, hogy népszerűségnek örvendenek, és mindenki – versenyzők, kísérők – a legnagyobb lelkesedéssel várta, hogy az együttesre jellemző hangzásvilág betöltse a termet. A B kategóriában, ahol a magyar csapatok is neveztek, első körben mind a 13 együttes előadta a versenydarabokat, majd a zsűri visszavonult értékelni. A második fordulóra késő délután került sor, miután kifüggesztették annak a három csapatnak a nevét, akik a döntőbe jutottak. Az utolsó felvonás telt ház

előtt zajlott; két cseh csapatot követően a Vadászkamara Kürtgyüttes zárta a fellépést. Már a bevonulásukat is kitörő örömmel fogadta, és minden előadott darabot követően a kitört a közönségből az elismerő taps. A csapat az utolsó darabban nagyot villantott: Nagy Csabának, az együttes vezetőjének saját szerzeményét, a magyaros ritmusvilágú Vadászgallopp című szignált adta elő, ezzel nem kis kockázatot vállalva az alapvetően német és osztrák hagyományokkal rendelkező indulók között. A közönség soraiban ülve, figyelve a vájt fülvű zsűri és az értő közönség reakcióját, a darab és az előadásmód mindenkit lenyűgözött. A csapat tagjai a közönség elismerésétől kissé meghatódva, bajnokhoz méltó produkciót követően vonultak le a színpadról. Sokak szerint – mint az később az eredményhirdetésnél kiderült – nem volt kétség afelől, hogy a csapat megvédte Európa-bajnoki címét. Így a vándordíjra másodjára gravírozták rá a Vadászkamara Kürtgyüttes nevét. Ez utóbbit a 2024. évi FeHoVa kiállításon, az OMVK standján tekinthetik meg a látogatók, majd visszakérül a főszervezőkhöz.

A magyar vadászkürtös csapatok érdemeit legjobban Zakó Norbert foglalta össze: a különdíjas Baranya Vadászkürtgyüttesről kiemelte, hogy a Martonfáról érkezett csapat mintapéldája a kürtölésen keresztüli ifjúságnevelésnek, a Vadászkamara Kürtgyüttesről pedig úgy nyilatkozott, hogy a kategóriagyőzelmet illetően a zsűriben nem volt kétely – egyszerűen jó érzés volt a két nap alatt magyarnak lenni.

Botta Zsófia Anna

2024-ben tízéves a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum

A 2023-as évről

2023-ban hosszú téli szünet után, február elsején nyitott a múzeum, és rengeteg újdonsággal várta a látogatóit. Elkészült a rendellenes trófeák terme, amelyben különlegességek gyűjteménye mellett rendellenes hullatott agancsok tekinthetők meg. Ezeket a SEFAG Erdészeti és Faipari Zrt. bocsátotta az intézmény rendelkezésére. Nemcsak a legendás magyar vadászok között, hanem a kiállításban is méltó helyett kapott Fekete István, akinek emlékszobáját személyes tárgyai, fotói, bútorai ékesítik. A látogatók megismerkedhetnek a Fekete család történetével, az író munkásságával, alkotásaival, és

bepillantást nyerhetnek Fekete István, valamint a kortárs alkotók baráti kapcsolataiba is. Az íróról szóló ismeretanyag korábban időszakki kiállításokként szerepelt, de mára kibővülve, végleges helyet kapott a kastély emeletén, az állandó kiállítás részeként.

Az emlékszoba mellett tovább bővült a múzeum fegyverterme is, ahol a 18–19. századi hideg- és tűzfegyverek kerülnek előtérbe, valamint a biztonságos fegyverkezelésről és a vadászati lókéltudásról is többet tudhatnak meg az érdeklődők.

Mindemelett a díszterem előcsarnoka is újra megtelt léttel, hiszen új időszakki kiállítás nyílt Kalas András vadászfestményeiből. A kastély falain

látható kiállítási anyag is tovább bővült a vadászható vadfajok igényesen elkészített preparátumaival és trófeáival.

A vadászat nem csak a vallási szertartásaink kialakulásához és fejlődéséhez járult hozzá, hanem a művészetek virágzásához is. Ezer szállal köthető a képzőművészetekhez, az irodalomhoz vagy akár a zenéhez is. A vadászati kultúra szerteágazó, ezért mindenki meg tudja találni benne önmagát. A múzeum célja, hogy őrizze, ápolja ezeket a kulturális értékeket annak érdekében, hogy lehetőséget nyújtson a vadászat, a vadászok és a vadgazdálkodás megismeréséhez, helyes megítéléséhez.

2023 tavaszán a kastélytörténeti rész is új helyre költözött a múzeumon belül, és újabb kiállítóterrel bővült, hiszen ez a múzeum nem csak a vadászatról szól.

Az intézménynek otthont adó barokk kastélyt Grassalkovich Antal építtette az 1700-as évek közepén, majd 110 évvel később a Hatvany család tulajdonában élte virágkorát. Ennek a korszaknak az emlékét kívánja megőrizni az állandó kiállítás kastélytörténeti része. A múzeumba ellátogatók megismerkedhetnek a Hatvany testvérek életével, munkásságával, és egy időutazás keretében kicsit maguk is a kastély részeivé válhatnak a korabeli fotók, tárgyak megtekintése, megismerése során.

Az év első felében új diorámák kerültek a halászati kiállítóterbe, melyeknek témája a folyóvizek, tavak élővilága, valamint ragadozó halfajaink. Az energiaárak növekedése miatt 2022-ben három élő halas akvárium működtetését függesztettük fel, melyeket a megfelelő gazdálkodás eredményeként

2023-ban sikerült ismét beüzemelnie az intézménynek.

De nemcsak megújult tárlattal várta látogatóit a múzeum, hanem teljesen új múzeumpedagógiai foglalkozások is indultak – iskolás és óvodás csoportok számára. A foglalkozások célja a játékos természeti, környezeti nevelés, mindemellett rengeteg témakörből van lehetőség a továbbiakban is választani, például: az erdő lakói, a hazai vizeink élővilága vagy akár a rovarok környezete és életmódja.

Fontos, hogy a felnövekvő nemzedék minél alaposabban megismerje a természetet, hiszen a megfelelő tudás birtokában már egészen zseni gyermekkorban kialakulhat a természet iránt érzett általános felelősség, mely a vadászkerölcs alapja is.

2023-ban több mint 3000 óvodás és iskolás gyermek vett részt múzeumpedagógiai foglalkozáson a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeumban.

A múlt évben is számos program várta a gyerkőcöket. Tavasszal és ősszel is megrendeztük a gyerekek nagy kedvencét, a „VAD-PIZSI-PARTY”, amely tulajdonképpen egy izgalmas éjszaka a múzeumban. A program keretében – játékos formában – ismerkedhettek meg az éjszakai erdő varázslatos világával.

A nyári időszakban pedig újra VADKA-CSA napközis tábor hirdettünk meg két turnusban. A tábor témája „A sík vidéktől a magashegységek csúcsáig”, melynek keretén belül a hazai vadászíróink életébe, munkásságába, expedícióik izgalmaiba nyerhettek bepillantást a gyerkőcök. A táborban múzeumpedagógiai foglalkozások, előa-

dások, játékos vetélkedők, a múzeum felfedezése és lélegzetelállító kalandok várták a 7–10 év közötti gyerekeket.

2023 szeptemberében sem maradhatott el a vadász gyereknap, amelyen vadászkutya- és solymászbemutató, íjászat, lézeres vadászat, kézműves foglalkozások, koncertek és még megannyi izgalmas program várta a családokat. Az év egyik legnagyobb napja több mint 800 látogatót vonzott be a kastélyba.

Rendezvényekben gazdag évet zárt az intézmény, szám szerint 42 alkalommal telt meg a díszterem és a díszudvar egyaránt. Ezen túlmenően rendeztek vadgazdálkodási konferenciákat, de voltak szakmai rendezvények, komolyzenei koncertek, esküvői ceremóniák, irodalmi és egyéb tematikus programok.

A Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum kiállítótereit több mint 31 000 látogató tekintette meg. A rendezvényeken hozzávetőlegesen további 3900 fő vett részt.

A múzeum 6 alkalommal települt ki rendezvényekre, például a FeHoVa-ra, illetőleg az országos és vármegyei vadásznapokra.

Az intézményben háromszor tartottak ünnepélyes kiállítás-megnyitót. Közel 70 alkalommal jelent meg különböző médiafelületeken: televízióban, rádióban és több újságban is.

Partnerünk két alkalommal szervezett vadásztanfolyamot, és lehetőség nyílt fegyverpszichológiai vizsgálatra is. Ugyancsak otthont adtunk özhívó- és szarvasbögő-tanfolyamnak is, valamint több pályorientációs napnak és pedagóguskonferenciának.

2023 őszén a Heves Vármegyei Környezetvédelmi Területi Vadászati Hatósága kihelyezett trófeabírálatot tartott a kastélyban.

Állatvédelmi Témahét

2023-ban különleges megtiszteltetésben volt része az intézménynek, hiszen az Igazságügyi Minisztériumnak köszönhetően csatlakozhatott az Állatvédelmi Témahéhoz, melynek kiemelt helyszínül is szolgált, valamint a nyitórendezvényén kiállítóként szerepelt a budapesti Erzsébet téren.

Egy online előadás megtartására is kapott lehetőséget a múzeum igazgatóhelyettese, Lakatos Anna, „Erdőjáró kisköcs a vadállatok védelmének érdekében” címmel. A kezdeményezés az Országos Magyar Vadászkamara „Ismerd meg a vadászokat” ifjúságnevelő programjának keretében valósulhatott meg.

Újabb elismerésben részesült a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum által 2023-ban Közösségi Múzeum elismerésben részesült a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum. Az elismerést május 11-én adták át a tatai Német Nemzetiségi Múzeumban, az „Egy a szív, az akarat” mottó jegyében zajló, a Közösségek Hete keretein belül megrendezett szakmai konferencián. A szakmai program részeként – egy rövid előadás keretében – a díjazott intézmények bemutathatták a közösségi részvételen alapuló szakmai tevékenységüket.

Egy muzeális intézmény akkor nevezhető Közösségi Múzeumnak, ha tevékenységének tervezésében, a működésének megvalósításában és értékelésében a település, a helyi közösség lakosai, civil szervezetei ugyancsak tevékenyen részt vesznek, és mindez megjelenik az intézmény működését meghatározó dokumentumokban is. A társadalmasság, azaz a közösségi részvételen alapuló működés lényege, hogy a különböző közösségekkel stratégiai együttműködésben működjenek a múzeum és valósuljanak meg tevékenységei. A hatvani kastélyban működő vadászati múzeum egyik fő célja, hogy Hatvan várossal, az itt működő civil szervezetekkel, kulturális intézményekkel, vállalkozásokkal szoros és dinamikus együttműködést alakítson ki. Ennek a közös munkának a gyümölcse 2023-ban a Közösségi Múzeum elismerés.

Mindehhez hozzájárultak olyan rendezvények, koncertek, szakmai konferenciák, táborok, melyek helyi közösségi részvételen alapultak, és amelyeknek a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum otthonul szolgált. Együttműködés jött létre több hatvani kulturális intézménnyel, múzeummal, valamint helyi civil szervezetekkel, vendéglátóipari egységekkel, egyesületekkel és vállalkozásokkal. A múzeum szeretne a jövőben is helyet biztosítani a helyi közösségeknek, szeretne bekapcsolódni az új ötletek megvalósításába és együtt újabb programokat létrehozni.

A Közösségi Múzeum elismeréssel együtt a múzeum már három díj büszke tulajdonosa, hiszen 2020-ban Múzeum-pedagógiai Nívódíjat, 2022-ben pedig Családbarát Múzeum címet szerzett.

Össességében ez az elismerés nemcsak azt fejezi ki, hogy a hatvani közösségi élet meghatározó szereplője a múzeum, hanem azt is, hogy az itt dolgozó munkatársak egy kiváló közösséget alkotnak, akiknek elsődleges küldetése, hogy az intézmény elnyerje méltó helyét a kulturális és vadászvilágban.

A Vadászati Múzeum újdonsült ékszerdobozza – a Fekete István Emlékszoba

Ünnepélyes keretek között adták át szeptember 8-án a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum legújabb büszkeségét, a Fekete István Emlékszobát.

A rendezvényt dr. Ujváry Tamás, a Gödöllői Királyi Kastély ügyvezető igazgatója nyitotta meg, aki az emlékszoba gondolatának megszületésétől egészen az átadása pillanatáig koordinálta a munkálatokat. A Fekete család nevében Fekete Márta, ifj. Fekete István felesége köszöntötte a megjelent vendégeket, valamint Fekete Magdolna, az író unokahúga, Fekete István irodalmi hagyatékának gondnoka is részt vett az eseményen. Beszédet mondott továbbá Janikovszky János, a Móra Könyvkiadó elnök-vezérigazgatója (édesanyja, Janikovszky Éva ifjúsági író Fekete István műveinek szerkesztője is volt a kiadónál), valamint Szabó Zoltán nyugalmazott vadászati főfelügyelő és tájegységi fővadász. A program részeként Bukovics János mesemondó, a Magyar Kultúra Lovagja a Vuk egy részletét adta elő a megjelenteknek. A családias hangulatú megnyitó után a vendégek együtt tekintették meg az emlékszobát,

valamint lehetőség nyílt egy tárlatvezetés során a múzeum további kiállítótereinek megtekintésére is.

Az intézmény büszke arra, hogy mára nem csak gróf Széchenyi Zsigmond, hanem Fekete István hagyatékának egy részét is kiállíthatja a látogatók számára, ezzel is ápolva a két legendás vadászíró méltó emlékét. Az új emlékszobában lévő tárgyak a Fekete családnak köszönhetően az író Tárogató úti lakásából kerültek a múzeumhoz. A kiállítás hangulatát meghatározza, hogy a tárgyak nagy részét még Fekete István is használta.

A tárlat egyik részében az író napalija elevenedik meg. A kiállított enteriőr visszaadja a Fekete család lakásának hangulatát. Megtalálhatók benne

a könyvespolcok, a fotelek, a dohányzóasztal, valamint egy pipatórium is. A kiállított festmények és fényképek is mind eredeti állapotukban a család tulajdonát képezik. A szobabelső egyik legkülönlegesebb darabja egy agancscsillár. A fejdíszek, amelyekből készültek, Fekete István és fia, ifj. Fekete István közös vadászataik alkalmával elejtett gímszarvasok agancsai, a lámpaburákat pedig az író felesége, Piller Edit horgolta.

Az emlékszoba azért is különleges, mert az író fővárosi, idősebb kori életét mutatja be úgy, hogy eközben helyet kap a kiállítóterben a gyermekkora, a Somogy vármegyei kis falu, Gölle, valamint Kaposvár is. Ahogyan idősödött, és fiatalkori „lődühe” is csillapodott, úgy vágyódott vissza az író gyökereihez, kicsiny szülőfalujába.

Helyet kapott a nappaliban, az egyik fotel tövében, utolsó kutyájuk, Bogáncs, akinek a kedvéért az író gyakrabban mozdult ki a lakásból. Az intelligens puli bizonyos szempontból gyermekpótlék is lehetett a családnak, és Fekete István ragaszkodását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy regényt is szentelt az ebnek.

Az emlékszobában lévő vitrineket is különböző tematika szerint rendeztük be. Az első vitrinben az író művei kaptak helyet: megtalálhatóak itt a kéziratok, könyveinek dedikált példányai. Annyira precíz alkotó volt, hogy regényeibe nyomtatás után is ceruzával bele-belejavított. Ilyen, ceruzával javított verzióban tekinthető meg az első regénye, A koppányi aga testamentuma, amely 1937-ben, az Országos Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság regény pályázatán I. díjat nyert.

A kiállítás talán legértékesebb darabja a Vuk eredeti, 1965-ös forgatókönyve, amelynek társszerzője Hárs Mihály rendező, forgatókönyvíró, dramaturg volt.

A következő vitrinben barátaival és pályatársaival ismerkedhetünk meg. Fekete István rendkívüli ember volt, rendkívüli barátokkal, noha barátságot kevés emberrel ápolt életében. Szűk baráti köréhez tartozott azonban a világhírű vadász, Kittenberger Kálmán, a Nimród vadászújság főszerkesztője, valamint gróf Széchenyi Zsigmond, akivel több közös szenvedélyük is volt, például a természet és a vadászat szeretete. E vitrinben látható a Nemzeti Színház főrendezője, Csathó Kálmán hagyatékából származó Magyar tájszótár több kötete is, amelyet Fekete István saját kézírásával és aláírásával látott el. Az írólegenda nem csak a magyar próza-, hanem az erdész-vadász irodalom kiemelkedő alakja is. Munkássága során több érték megőrzése is vezértelte. Ilyen volt számára a magyarsága, a magyar szó, a természet szeretete, valamint a vadászat és kifejezetten a magyar vadásznyelv egyediségének és változatosságának fennmaradása. E nagyszerű értékek mellett katolikus vallását, istenhitét egész életében büszkén vállalta, ezért az emlékszobából sem maradhatott ki a vallással való kapcsolata.

Életének meghatározó mozgatórugója a családja volt, amire bizonyítékul szolgál az a több száz levél, amelyet feleségével, Piller Edittel ismeretségük hajnalától kezdve váltott. Fekete István őszintén szerette nejét, akit Bakócán ismert meg. Élete végéig kitartottak egymás mellett, és sokszor közösen vágtak neki az erdőben tett sétáknak,

ahová Bogáncs nevű kutyájuk is elkísérte őket.

Nincs még egy magyar író, akire ennyi helyen emlékezni meg, hiszen a hatvani Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeumban megnyílt és átadott emlékszoba immár a 21. Fekete István-émlék hely lett Magyarországon.

2024-ben tízéves a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum

2024. március 29-én nagyszabású ünnepséggel emlékeznek meg születésnapjáról Hatvanban a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum. A részletekről az intézmény közösségi felületein találnak információt az érdeklődők.

Lakatos Anna

KURTA LISTA

Kár volna tagadni, hogy a mai felgyorsult „internetes” világban a könyvek háttérbe szorulnak.

Am ami mégiscsak figyelemre méltó: annak ellenére, hogy mind többen vadásznak, egyre kevesebb a vadászati szakkönyv. Hol vannak például az egy-egy fajt részletesen bemutató vadmonográfiák?

Igaz, az efféle könyveket régen is nagyítóval kellett keresni. Már mint Magyarországon, hiszen angol, német, cseh stb. nyelven pompás vadismertető könyvek jelentek meg, míg nálunk szinte semmi. Nézzük például a dámvadat! Csak egyetlen, könyvesbolti forgalomba is került monográfiát találtam róla, amely két kiadásban is megjelent – az első 1968-ban, míg a második 1975-ben! Szabolcs József A dámvad című könyve kiállta az idők próbáját, érdemes beszerezni, ám mivel közel fél évszázados, tartalma már megkopott. Ám annak idején nélkülözhetetlen szakkönyvnek számított, hiszen az akkori tudás szerint minden benne volt, amit a dámról tudni érdemes. Néhány fejezetcím talán nem árt kiemelni: Hol és mióta él a dámvad? A dám külső megjelenése és életmódja, Agancsismeret, Az állomány szabályozása és gondozása, A dámvadászat elmélete és gyakorlása, Trófeabírálat – híres tróféák stb. Azt is megtudhatjuk a könyvből, hogy akkoriban még a dámot sokan lebecsülték. Ahogy a szerző fogalmaz: „A dámvad nem olyan közismert, mint nagyobb és kisebb rokona, a szarvas és az őz. Sokan lebecsülik, nem szeretik kecskeszerű kinézete miatt, és csak parkvadnak tartják. Pedig, ha ismernék vagy élvezték volna a vadászatát, bizo-

nyára megváltoztatnák véleményüket. A hazai szakirodalomnak is mostoha-gyereke a dám. Vajmi kevés az, amit itthoni írásokból fel tudtam kutatni e kecses vadról, ezért elhatároztam, hogy bemutatom a vadászközségnek, hazai és külföldi irodalmát feldolgozva, az ismereteket néha monografikusan egybefoglalva és hazai tapasztalatokkal kiegészítve.”

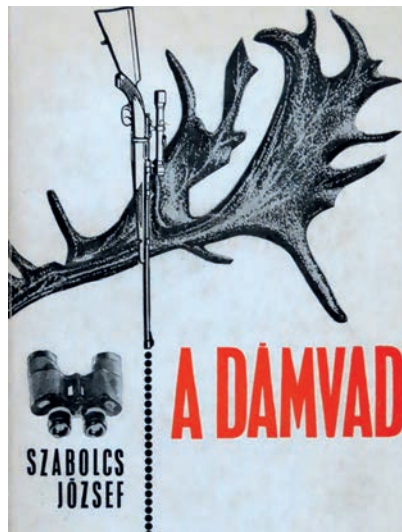
Szakembereknek szánva

Az 1980-as években a Mezőgazdasági Könyvkiadó végre előrukkolt egy, a hazai viszonyokat tükröző vadmonográfiái sorozattal, amelyben egy-egy kötetet szántak a mezei nyúlra, fácánra, rókanak, őznek, gímszarvasnak, muflonra – de a dámvad, ki tudja miért, kimaradt! Pedig nagy szükség lett volna rá, s talán nem is lett volna nagy munka a fentebb említett Szabolcs József-féle könyvet aktualizálni...

Ezt követően a következő dámvadmonográfiára 2001-ig kellett várni. A Nimród Vadászakadémia 10. köteteként jelent meg Antli István munkája, A dámszarvas. A mindössze 68 oldalas könyvecske alapinformációkat közöl a dámról. Külön erénye a számtalan remek kép, ám sajnos a könyv nyomdatechnikája a megjelenés időpontját

Szabolcs József

A mindmáig egyetlen igazi dámvadmonográfia szerzője, Szabolcs József 1910. március 10-én született Mecsekszabolcson. 1934-ben lett okleveles erdőmérnök. A diploma megszerzése után az ország több pontján is dolgozott, majd 1946-ban, az államosítást követően a Pécsi Erdőigazgatósághoz osztották be, ám itt nem maradt sokáig, előbb Szálkára, majd a Bólyi Állami Erdőgazdasághoz került, később 1953-ban a Tamási Állami Erdőgazdasághoz. Kezdetben ágazati főmérnök, majd általános főmérnök volt. 1970-ben vonult nyugdíjba. Ezt követően szaktanácsadóként tevékenykedett a Gyulai Erdő- és Vadgazdaságnál. Könyvei a vadászati szakirodalom megkerülhetetlen munkái. A dámvad (1968 és 1975), Az erdei szalonka (1971 és 1974) mellett társszerzője volt a 10 év aranyérmes trófeái című könyvnek. 1995-ben jelent meg az Apám és én száz évem át vadásztunk című memoárkötetete. A jeles vadgazda és szakíró 1973-ban kulancscsípéstől agyvelőgyulladásra kapott, melyből sohasem épült fel teljesen. 1999. június 27-én hunyt el.

tükrözi. Nagy kár, hogy az egyes fotókhoz és az azokon látható viselkedésmoformákhoz nem társulnak informatív képaláírások. Az is furcsa, hogy a borítón csak egy szerző neve szerepel, noha a könyv jelentős és igen fontos részét, Trófeabírálat a területen címmel, Szidnai László írta.

Leginkább a szakembereknek szól, de az úgynevezett „laikusok” is haszon-

nal forgathatják az Országos Magyar Vadászakadémia által megjelentetett, A vadgazdálkodás időszakos kérdései sorozat 4., dámmal foglalkozó füzetét, amely a Gyulai Rt. által 2005-ben megrendezett konferencia anyagát tartalmazza. A füzetben szereplő hat tanulmány remek képet ad a dám akkori magyarországi helyzetéről, ám a régóta hiába várt monográfiát már csak terjedelmi okok miatt sem pótolhatta. Néhány fontos fejezetcím: A dámszarvas-gazdálkodás időszakos kérdései, A dámszarvas szaporodásökológiája és állomány szabályozása, Egészségi állapot, kondíció, termékenység a dél-dunántúli dámszarvas állományokban. (Hozzá kell tennem, hogy A vadgazdálkodás időszakos kérdései sorozat más füzeteiben is találunk a dámvad vonatkozó érdekes tanulmányokat.)

Nos, eddig tartott a magyar nyelven megjelent dámos könyvek-füzetek ismertetése. A lista felettébb kurta – ezért is foglalkozik jelen évkönyvünk kiemelten erdeink lapátosával.

Kovács Zsolt

Kalendárium

200 éve...

1824. június 20-án született báró Podmaniczky Frigyes, az 1848-as szabadságharc huszárszázadosa, a képviselőház és az Akadémia tagja, szenvedélyes agarász-vadász. Amellett, hogy több, a korabeli állapotokat bemutató szépirodalmi művet is írt, a „Vadász- és Versenylap”, valamint a „Vadász-Lap” szintén rendszeresen közölte cikkeit. Podmaniczkyknak a „Hazai vadászatok és sport Magyarországon” című kötet társszerzőjeként kétségkívül helye van a honi vadászirodalom „aranykönyvében”.

175 éve...

1849. december 2-án, Kis-Unyomban látta meg a napvilágot Egervály Gyula, az Országos Magyar Vadászati Védegyelet egykori titkára, az 1879-ben induló Vadász-Lap felelős szerkesztője. A középiskoláit Varasdon kezdte, Szombathelyen folytatta, végül Pápán fejezte be. Ezt követően Budapesten és a Pozsonyi Akadémián jogot hallgatott. 1873-ban zalapataki birtokára költözött, ahol a gazdálkodás mellett szenvedéllyel űzte a vadászatot. 1876-ban a fővárosba költözött, s onnantól a vadászati irodalomnak és a vadászati közéletnek szentelte mindennapjait. A Budapesti Galamblovász-egylet, illetőleg az 1884-ben alakult Magyar Vizsla Verseny Egyesület titkáráként renge-

teget dolgozott, ezért őfelsége Ferenc József császár és király 1891-ben – a vadászat terén szerzett érdemei elismeréseként – Koronás Arany Érdemkereszttel tüntette ki. A Vadász-Lapot 1885. január 1-jétől Sárkány János Ferencel együtt, majd 1890. február 15-é óta egyedül szerkesztette. Írói álneve „Golyó”, illetőleg „Puskás Pál” volt.

1849-ben, Brooklynban született a világ első nemzeti parkjának megalapítója, George Grinnel. A Yale Egyetemen végzett zoológus és antropológus elkísérte a Pawnee-indiánokat utolsó, nagy bölényvadászataikra, majd részt vett William Ludlow ezredes montanai expedíciójában, a Yellowstone-ban. A természeti környezet durva átalakítása és a vadállomány ott tapasztalt mértéktelen pusztítása – amit dokumentált is – sarkallta arra, hogy valamit tegyen. Ekkor fogalmazódott meg benne a nemzeti park létrehozásának ötlete, a természetvédelem állami feladattá emelése. A jelentés hatására az amerikai kongresszus 1872. március 1-jén elfogadta, Ulysses S. Grant, az Amerikai Egyesült Államok akkori elnöke pedig aláírta a Yellowstone Nemzeti Park megalapításáról szóló törvényt.

150 éve...

1874-ben nevezték ki Kallina Károlyt királyi erdőmesterré, ezzel együtt az erdőhivatal első emberévé. Az ő égisze-

alatt jött létre – a bécsi főudvarmesterei hivatal alárendeltségéeként – az Udvari Vadász hivatal. Onnantól az irányításával szervezték meg a híres gödöllői nagyvadászati expedíciókat. A neves vadgazda egész életét a természet és a vad iránti feltétlen tisztelet hatotta át. Ténykedésével nemcsak munkatársai elismerését vívta ki, hanem magáénak tudhatta Ferenc József császár maximális elégedettségét is. Rendszeresen publikált az Erdészeti Lapok hasábjain a vadászati eseményekről. Szakmai írásaiban több alkalommal az aszályos nyarak és a zord telek vadállományra gyakorolt hatásait boncolgatta. Az 1875-ös vadászidényről például ekként vélekedett: „A hosszantartó kemény tél és a folytonos havazások, melyek erdősegeinket 40 centiméter magas hóréteggel borították, a vadállomálynak tartós és szorgalmas etetését tették szükségessé, e gondozás daczára is azonban méltán lehet tartani attól, hogy jeles agancsárainak lesoványodása azok agancsainak kielégítőbb fejlődését akadályozni fogja.” Az udvari vadászatok vezetőjeként rendszeresen tudósított azok lefolyásáról, eredményeiről, résztvevőiről. Az 1886. október 22-étől december 3-áig tartó udvari vadászatról például megemlíti, hogy több területen rendeztek cserkelő- és hajtóvadászati expedíciókat. A terület igencsak gazdag s legalább annyira színes volt, hisz összesen 77 szarvasbikát, 196 szarvastehenet, 5 vaddisznót, 28 őzbakot, 1123 mezei és 403 üregi nyulat, 570 fácánt, 491 foglyot, 10 erdei szalonkát, 42 „vadrucát”, 47 egyéb szárnyast, 156 rókát, 10 borzot, 10 vadmacskát, 4 sast, 348 karvalyt, valamint 78 baglyot ejtettek el a résztvevők, akik közt a „lövészetben különösen

élen járt” Liechtenstein és Hohenlohe herceg. Kallina Károly 1896-ig állt az erdőhivatal élén, majd 1897-ben nyugdíjazták. Ezután Budapestre költözött, ám később ismét visszatért Gödöllőre, ahol 1910. november 5-én bekövetkezett haláláig élt. Az Országos Erdészeti Egyesületnek alapító és sok éven át választmányi tagja volt.

1874-ben vadászott először Erzsébet királyné Angliában. Sisit több alkalommal hívták a szigetországba vadászni, azonban ez csak 1874. augusztus 24-én valósulhatott meg. A program részeként először megtekintette Rutland herceg híres istállóját és falkáját, majd ezt követően két napig vadásztak. „A lovas vadászaton csak rókakölyköket ejtettek el, így rövid volt a futam, viszont a terep változatosabb, az iram sokkal gyorsabb a szokásosnál. Ez Erzsébetnek és kísérőinek szokatlan volt, de nagy élvezettel vették az akadályokat” – olvasható egy korabeli tudósításban. Sisinek egy évvel később teljesülhetett a vágya: részt vehetett az angliai főidényben szarvasvadászaton, amelyekért mindig is rajongott. A királynénak állandó, rátermett, lovaglásban kiváló kísérőre volt szüksége, aki ismerte a terepet, s pillanatok alatt el tudta dönteni, hogy biztonságos-e

Sisi

az előttük álló terepakadály átugrása vagy sem. Erre a feladatra William George „Bay” Middleton kapitányt jelölték ki. Tökéletes összhang alakult kettejük között, ezért később sokszor szintén ő kísérte Erzsébetet az angliai és gyakran a magyarországi (!) vadászatai során is.

125 éve...

1899 tavaszán Ferenc Ferdinánd főherceg gróf Festetics Tasziló birtokán három nap leforgása alatt 66 ózbakot hozott terítékre, amivel magasan túlszárnyalt minden korábbi rekordot...

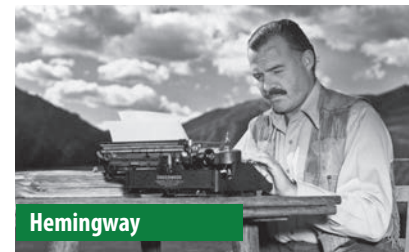
1899-ben Parthay Géza „Zoológiai Lapok” címmel felvidéki vadászati ügyekkel foglalkozó szakújságot alapított. Érdekesség, hogy 1900-tól szó szerint ugyanazzal a tartalommal, de eltérő borítófedéllel, „Vadászat és Állatvilág” fejléccel is eljutott egyes előfizetőkhez a folyóirat. Kevesen tudják, hogy 1914-től előbb segéd-, majd 1915-től a megszűnéséig főszerkesztője volt Gyöngyöshalászi Takách Gyula is, aki ezzel párhuzamosan indította útjára a „Vadászat” című szaklapot. Ez csupán két évig működött, mert utána már „Magyar Vadászújság” néven jelent meg – egészen 1944 decemberéig.

1899. április 29-én született dr. Saád Ferenc, a Tátra és a Bükk jeles vadász, orvos, elismert vadászkutyás, író. A Nimród Vadászlapban, a Magyar Vadászújságban és a Kárpáti Vadászban jelentek meg cikkei. Könyve „Vadászélmények és kopjafák” címmel, halála után két évvel, 1991-ben kerülhetett az olvasók kezébe. Liptóújíváron született,

édesapját az ottani államkincstári főerdőhivatal alkalmazta. Keresztapjától – Gözsy Gyulától – kétéves korában dugós puskát kapott ajándékba, amivel örömmel játszott. „Ilyen körülmények között fejlődtem igen élénk, a természet iránt érdeklődő, verekedős kölyökké. Hatalmas kertünk, gazdasági udvarunk, kocsislovak, tehenünk, disznóink, na meg vadászkutyáink voltak” – írta memoárjában. Hat milliméteres Flóbertjével sihederkorától járta az erdőt, aminek köszönhetően rátermett, de mértéktartó vadásszá fejlődött. Trianon után Diósgyőrbe került, és orvosként kereste kenyerét. Szűkebb pátriájában a „szegények doktora”-ként emlegették. Sohasem törekedett rekordokra, ám ama ritka, szerencsés emberek közé tartozott, akik a Kárpát-medence összes vadfajából zsákmányoltak, egyetlen kivétellel: tuzokkakra hiába vágyott, nem adatott meg neki elejtésének lehetősége...

Budapesten, az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat gondozásában, 1899-ben jelent meg a Diezel Emil – Mika Károly szerzőpáros „Az apróvad vadászata” című könyve. Igazából nem ők írták, hiszen az első díszkiadás belső fedőlapja szerint Mika Károly csak „fordította és a hazai viszonyoknak megfelelőleg átdolgozta”. Az előszót Bársony István jegyzi. További érdekesség, hogy 16 darab színes „vadászbecet ábrázoló, Sperling H. után készült műnyomású” illusztráció teszi igazán exkluzívvá a kötetet. A klaszszikusvá vált, emblematikus alapmű legfontosabb, máig érvényes üzenete a következő: „...a vadgazda elsődleges feladata a vad óvása”.

1899. július 21-én, Chicago egyik külvárosi részében, az Oak Parkban látta meg a napvilágot Ernest Miller Hemingway. A kalandos életéről is méltán híres, irodalmi Nobel-díjas amerikai regény- és újságíróról kevesen tudják, hogy amatőr ökölvívó, a bika- viadalok rajongója, illetve a vadászat szerelmese is volt. Világias szemléletű, természetkedvelő, orvos édesapját, Clarence Edmonds Hemingwayt Ernest kamaszkorában sokszor elkísérte vadászútjaira Michigan erdőseibe. Nyaranta több napra kiköltöztek a Wallon-tó partján álló házukba, amelynek környékén este és reggel vadásztak, napközben pedig horgászattal múltatták az időt. Ez megalapozta az író természethez fűződő viszonyát, vadászszenvédélyét és vágyódását az új kalandokra, valamint a távoli földrészek „felfedezésére”. 1933-ban Kenyába, majd Tanzániába utazott vadászni. A Serengetiben eltöltött napok számos későbbi írását inspirálták. Kelet-Afrikát örökre a szívébe zárta, amit az „Afrikai vadásznapló” című könyvében ekként tolmácsol az olvasóknak: „Most itt, Afrikában még többet kívántam az országból, az évszakok változását, a kényelmetlenséget, annak az árát, hogy igazi legyen a dolog, a fák nevét, a kis állatokét, valamennyi madarét, tudni szerettem volna a nyelvet, és időt kapni arra, hogy itt éljek, és ne kelljen sietnem. Egész életemben szerettem a tájat, a táj mindig jobb, mint az emberek. Szeretnék visszajönni Afrikába, de nem azért, hogy megéljek belőle. Ezt megtehetem két ceruzával s néhány száz oldal legolcsóbb papírral. De visszajönnék ide, ahol kedvemre élhetnék s igazán élhetnék: vadászhatnék.” A fekete kon-

tinensen szerzett élményeiből merített ihletet egyik legismertebb művéhez, „A Kilimandzsáró hava” című kisregényéhez is, amelynek népszerűségét tovább növelte a Gregory Peck nevével fémjelzett filmváltozat. S hogy milyen vadász volt Hemingway? Arról álljon itt egy másik, tőle származó idézet: „Elhatároztam, hogy csak addig puskázom, amíg sebzés nélkül, tisztán tudok lőni, s mihelyt elvesztem ezt a képességemet, abbahagyom...”

100 éve...

1924. január 20-án született a Békés megyei Nagyszénáson, földbirtokos családban dr. Sterbetz István, nemzetközi hírű természettudós, vadász. A vadászzal – ahogy mondják – „von Haus aus”, vagyis odahaza, édesapja mellett ismerkedett meg, még kisgyermekkorában. Szarvasi gimnazistaéveiben elkötelezte magát a madártan irányába. Az ornitológia szakavatott ismerője közül Vasvári Miklós és dr. Beretz Péter segítette pályájának kezdeti lépéseit. 1946-ban Debrecenben szerzett mezőgazdász oklevelet, majd másoddiplomásként a Szegedi Tudományegyetemen végzett biológia–földrajz szakon. Utána két évig az egyetem Állattani Tanszékén dolgozott, ám származása miatt eltávolították. Nehéz idők, a mel-

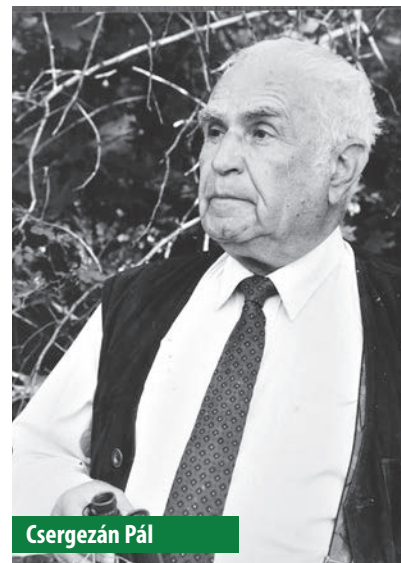
lőzöttség, az üldöztetés és a kirekesztés évei következtek. Dolgozott halgazdaságban, állatkertben, a gyógyszeriparban, és csak 1963-ban sikerült visszatérnie az ornitológiához, miután munkát kapott a Madártani Intézetben. 1964-ben védte meg doktori disszertációját a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen. Sterbetz nevéhez fűződik – egyebek között – a kardoskúti vízivad-eldorádó védetté nyilvánítása, valamint a dévaványai tűzokrezervátum létrehozása is. Alapító tagja és első főtítkára volt a Magyar Madártani Egyesületnek, tagja a Magyar Biológiai Társaság Állattani Szakosztályának, szerkesztője a rangos „Aquila” évkönyvnek. Hivatalosan 1983-ban vonult nyugdíjba, de azt követően is gyakorolta hivatását, folytatta szak- és szépírói munkásságát. Több mint 20 önálló tudományos kiadványt és mintegy 700 ismeretterjesztő munkát jegyzett, szépirodalmi ihletésű könyvei pedig mindmáig a vadászok könyvespolcain sorakoznak. Elkötelezett természetvédőként vadász mivoltát mindig nyíltan és büszkén vállalta. Ahhoz a nagy ornitológusnemzedékhez tartozott, amelynek a sörétes puska ugyanolyan elengedhetetlen terepi felszerelése volt, mint a messzelátó vagy a fényképezőgép...

1924-ben került gróf Károlyi Lajos leendő tótmezei birtokára Kelecsényi József fővadász, akit azért kell kiemelni, mert ő volt, aki befejezte a fácánosban a zárt téri nevelést, s a keltetőgépekkel kizárólag kaszálás előtt mentett tojást keltetett – évente nagyjából 2000 darabot. A szabad területi apróvad-gazdálkodás terén páratlan eredmények fűződnek a nevéhez; 1936 novemberében például

17 ezer apróvadat lőttek a vendégvadászok a 2300 hektáros területen! A fővadász mellett tizenhat vadőr végzett folyamatosan vadvédelmi tevékenységet. Róluk a birtok gazdája a következőképpen vélekedett: „Kitűnő, iskolázott, kötelességtudó személyzetet alkalmaztam. Természetesen igen jó fizetéssel, mert csak így lehet a szívvel-lélekkel végzett munkát megkövetelni.”

1924. szeptember 26-án született dr. Koller Mihály jogász, aki 17 éven át volt a Magyar Vadászok Országos Szövetsége (MAVOSZ) főtítkára. Elévülhetetlen érdemei vitathatatlanok az országos fácánprogram sikerében, valamint a vadászati szakemberképzés reformját illetően. „A vadászat kézikönyve” egyik társszerzőjeként tulajdonképpen szakírónak is tekinthető.

1924. június 28-án, Záhonyban látta meg a napvilágot a vadászat ügyét ecsettel szolgáló természet- és vadászfestő, Csergezán Pál. Első jelentős illusztrációja, állatábrázolása Kittenberger Kálmán „A Kilimandszárótól Nagymarosig” című könyvében jelent meg. A hazai művészvilág nem ismerte el oly mértékben, mint a külföldi műértők. Tanulmányait 1950–1953 között a Magyar Képzőművészeti Főiskola grafika szakán folytatta, ahol Ék Sándor volt a mestere. Később a Nők Lapja, az Ország-Világ és a Magyar Vadász, majd a Nimród illusztrátora lett, de számos könyvben is találkozhatunk sajátos hangulatú grafikáival. Egyik legismertebb munkája Rudyard Kipling – a Móra Kiadó gondozásában megjelent – műve, „A dzsungel könyve”, melyből 1953-ban diafilm is készült „Maugli, a

farkasok fia” címmel. Élt és dolgozott Németországban, valamint az iráni sah udvarában is. Életének utolsó éveit Telkiben töltötte. Hamvait az Anna-laki erdészház mellett helyezték örök nyugalomra.

1924. december 18-án, esti húzáson gróf Széchenyi Zsigmond egy soponyai libázáson barátjával nem kevesebb, mint 77 ludat lőtt! Ehhez fogható, kivételes terítéket ma már nemcsak azért volna képtelenség elérni, mert a vonatkozó jogszabály napi elejtési korlátozást vezetett be...

1924. augusztus 15-én született Meran Ferenc, a világhírű afrikai „fehér vadász”. 1945-ben a Magyar Természet-tudományi Múzeumhoz szegődött preparátornak, de három évre rá, politikai okokból, kénytelen volt elhagyni hazáját, ahová több mint negyven éven át nem térhetett vissza. Egy ideig az Egye-

sült Államokban élt, majd a belga király alpesi vadgazdaságának fővadásza lett. 1961-ben újra kontinenst váltott, s Afrikába szegődött hivatásos vadásznak. Több mint húszesztendő pályafutása során 400 kafferbivalyt, 120 elefántot, 75 leopárdot, 50 oroszlánt és 5 orrszarvút lővetett a világ minden tájáról érkező vadászendégeivel. A Hivatásos Vadászok Nemzetközi Szövetségének és az afrikai hivatásos vadászok érdekvéviselési szervezetének is elnökségi tagja volt; az ő szakmai hozzájárulása nélkül hivatásos vadász Afrikában nem kapott működési engedélyt! Nyugdíjazásáig Ausztriában dolgozott egy reprezentatív vadgazdaság vezetőjeként. Tíz éve, életének 90. évében, 2014-ben hunyt el.

1924-től kezdett saját márkájú puska-konstruálásába a Fegyver- és Gépgyár Rt. Ebben elévülhetetlen érdemei voltak az akkori vezérigazgatónak, Frommer Rudolfnak, aki gépészmérnökként maga is tervezett fegyvereket, s találmányai kontinensünk húsz országban élveztek szabadalmi védettséget.

1924-ben alapították meg az Országos Vizsla Clubot. Ezzel egy időben jelent meg Félix Endre első – Bába Károllyal közösen jegyzett –, a törzskönyvezésről, a vizslák tartásáról és gondozásáról szóló, emellett a Club versenyszabályait is magában foglaló könyve, „A vizsla” című kötet.

1924. október 12-én született ifj. Jilly Bertalan, a magyar vadgazdálkodás és vadászkutyázás jelentős alakja, aki „A vadászkutyák idomítása” című könyvével komoly elismerést vívott ki

ifj. Jilly Bertalan

magának. A II. világháborút követően, nyugdíjazásáig a Gödöllői Állami Erdő- és Vadgazdaságnál teljesített szolgálatot.

75 éve...

1949-ben, Budapesten megszületett Dénes István, a Dénes Natur Műhely alapítója, hazánk rendszerváltás utáni legjelentősebb vadászkiadványkiadója. Érdem nőtt fel, és erdész szeretett volna lenni, de a család nyomására más szakmát tanult. Sokfelé dolgozott, végül külkereskedői diplomát szerzett. Életének fordulópontja 1993-ban következett be, amikor az ő szerkesztésében elindult a Nimród Alapítvány könyvsorozata. Olyan – ma már klasszikusnak számító – szerzők műveit adta ki, mint Studinka László, Zoltán János vagy Beregszászi György, s a „régikönyvek” írásából is készített két antológiát. Aztán jöttek a kortársak: Videcz Ferenc, Föld-

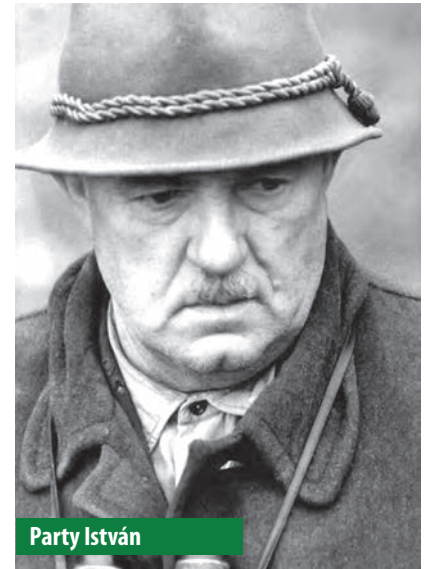
di László, Ugray Tamás és gróf Meran Fülöp könyvei – színes, kemény táblás borítóval, gazdagon illusztrálva. Ő indította útjára 2000-ben a „Világhírű vadásztudósok” sorozatot, majd 2002-től a Magyar Vadászírók Klasszikusait, amelynek részelemeiként Lakatos Károly, Nadler Herbert, Maderspach Viktor, Bársony István vagy Avarffy Elek elbeszéléseit, novelláit is újra felfedezhették az olvasók.

Wilhelm Swarovski megalkotta első keresőtávcsövét, egy 6x30-as Habichtot, amely azután – némileg átalakítva – 7-szeres nagyítással és 42 milliméteres frontlencseátmérővel került sorozatgyártásba. A modellt a kor igényeihez igazítva ugyan, de a mai napig gyártják. A Habicht igazából csak kezdeti szárnypróbálgatása volt az ifjú Wilhelmnek, aki 1949-ben alapította meg a Swarovski Optik AG-t az ausztriai Wattenshez közeli Absamban, ahol jelenleg is közel 1000 dolgozóval működik a gyár.

1949-ben, Cegléden született dr. Fábián Gyula. 1972-ben agrármérnökként végzett a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen, majd mezőgazdasági környezetvédelmi szakmérnökként, 1991-ben agroökológusként. 1997-ben vadgazdálkodási szakmérnökként diplomázott – ugyancsak Gödöllőn. 1974-től a GATE Mezőgazdaságtudományi Kar meleg égövi oktatási osztályának tanszéki mérnöke lett. 1979–1984 között az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal főelőadója volt, majd az egyetem Növénytani és Növényélettani Tanszékén dolgozott. 1987-től három éven át töltötte be a

Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium Kutatási Főosztályának osztályvezető-helyettesi tisztségét. 1991-ben átment a Földművelésügyi Minisztériumba (FM), ahol az Agrár-környezetgazdálkodási és Növényvédelmi Főosztály főmunkatársaként foglalkoztatták. 1995–1999 között az FM vadgazdálkodási főosztályának tanácsosa volt. 2003-ban oktatói pályára került: nyugdíjazásáig a Károly Róbert Főiskola vadgazdálkodási tanszékvezetői tisztségét töltötte be. Fábián Gyula elnökként segítette a Magyar Terep- és Vadászíjász Egyesület működését, és szakértőként részt vett a Ramsari Egyezmény Magyar Nemzeti Bizottságában. 2001-től volt a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanács (CIC) vadászíjász munkacsoportjának elnöke és a Vadvédelmi Tanács végrehajtó bizottságának tagja.

1949-ben vette át a vadgazdálkodás irányítását Gemencen Party István. 1908. augusztus 19-én, Dusenokon látta meg a napvilágot. Édesapja, Party József – aki még a selmecbányai akadémián szerzett erdőmérnöki diplomát – a kalcói erdőmérnöki területének vadászmeistereként dolgozott. Természetes, hogy István is az erdő és a vad szerelmese lett, s egy életre elkötelezte magát apja hivatása mellett. A bonyhádi főgimnáziumi érettségét követően, 1928-ban nyert felvételt a Trianon után Sopronba áthelyezett Magyar Királyi Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskolára, ahol nem a tanulmányi eredményei, sokkal inkább a diákcsínyek révén vált ismertté. Lakóvárást, a legendás Matyi kutyát például hosszú ideig rejtgette egy katonaládában a Szent Imre

Party István

Kollégium egyik emeleti szobájában. Apja halálát követően a tanulmányaira valót magának kellett megkeresnie, így Pörbolyön vállalt munkát, ezzel együtt hallgatói jogviszonyát átmenetileg szüneteltette. Végül 1937-ben fejezte be az egyetemet, s a gróf Károlyi István tulajdonában levő füzerradványi hitbizományi uradalomhoz került, ahol a gyenge szarvas-, muflon- és őzállomány minőségének javítása lett a fő feladata. A Hegyköz vadállománya neki köszönhetően mind mennyiségileg, mind minőségét tekintve rohamos fejlődésnek indult, ám mielőtt a munka gyümölcse végképp beérte volna, közbeszólt a világháború. Besorozták, majd nem sokkal azután, hogy baka ruhát öltött, hadifogságba esett, ahonnan szerencsére épségben hazatért. Gemencen folytatta pályáját, és ott is „csodát tett”. A szarvasállomány minőségi fejlődéséről sokat elárul, hogy míg 1900–1951 között mindössze hét

aranyérmes bika került terítékre Gemencen, addig 1951-től 1959-ig már 24. A '70-es évektől Gemenc fokozatosan nyitni kezdett az idegenforgalom, a turizmus felé, és az erdőgazdálkodás lett a prioritás, amit Party István sokszor nehezményezett. Feltette a vadászterületet – főként a gemenci szarvast – a zavarástól és a pénzügyi-gazdasági szempontok szerint hozott, szakmaiságot olykor nélkülöző döntések következményeitől... Miután képtelen volt azonosulni a megváltozott szemlélettel, 1976-ban a nyugdíjazását kérte. 1977. január 2-án távozott az örök vadászmezőkre.

1949. augusztus 19-én született Palkovics György, akit a barátai, ismerősei „Dzsordzsi”-nak szólítottak. A Somogy megyei Kakpusztától (amelynek ma már csak fájó emléke él) Ugodon, a Tatai Állami Gazdaságon át a Mezőgazdasági Minisztérium kormányvadászatokat szervező főosztályáig, majd az egykori MAVAD nagy hatalmú vadászati ágazati igazgatói székéig ívelt a pályája. Egyetemi tanulmányait Keszthelyen folytatta, ahol letette a vadászvizsgát, és belépett egy hévízi vadásztársaságba. A Magas-Bakonyba kerülve, erdész- és vadászálmai megvalósultak: Ugod, Farkasgyepű, Bakonybél, Bakonyszentlászló erdészetei tartoztak hozzá – legalábbis vadászati szempontból. Innen – Nemeskéri-Kiss Miklós erdőmérnök, vadászati felügyelő invitálásának köszönhetően – Tatára került, ahol vadgazdaság-vezetőként tevékenykedett. Ekkor újra iskolapadba ült, és 1983-ban, Gödöllőn megszerezte a vadgazdálkodási szakmérnöki oklevelet. Az államvizsga után a Mezőgaz-

dasági és Élelmezésügyi Minisztérium Vadgazdaság Felügyeleti Főosztályán lett főmunkatárs, majd a rendszerváltás környékén négy évig a MAVAD kötelékében dolgozott. Következett a Fauna Rt. irányítása, amelynek a neve szinte összeforrott Palkovics Györgyével. Később földeket vett Somogy és Baranya határán, s gazdálkodásba kezdett. Vadászírói munkásságát a „Kakpuszta” című, életrajzi ihletésű, 2011-ben megjelent könyve alapozta meg, majd jött „A zisten fölvitte a dolgomat”, „A milliárdosok között”, az „Arcok, életek, történetek”, a „Fény és árny”, valamint az „SMS-szerelem”... Önálló köteteként kívül Büki Lászlóval és Egyed Istvánnal közösen jegyezte „A vaddisznó zárt téri tartása” című szakkönyvet. 2019-ben, 69 esztendőskorában hunyt el...

50 éve...

1974. június 3-án hunyt el Párizsban Nemeskéri-Kiss Géza, a gödöllői magyar királyi vadászterületek egykori fővadászmestere, bravúros sportlövő, lelkes solymászember, agarász, Afrika-vadász, a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanács (CIC) tagja. Alapítója és elnöke volt a MAVAD Rt.-nek, valamint a Magyar Solymász Egyesületnek. Nagy múltú vadászdi-nasztia tagjaként látta meg a napvilágot Budapesten, 1886. január 11-én. A piaristáknál érettségizett, majd a Bars megyei Zselízben eltöltött két éves gazdasági gyakorlat után, 1907-ben a magyaróvári Akadémián gazdaszoklevelet szerzett. Katonai önkéntesi szolgálata után jogot végzett, s 1910-ben államtudományi vizsgát tett. Az I. világháborút a 8. Esterházy-huszárezred hadnagya-

Nemeskéri-Kiss Géza

ként küzdötté végig. Egész életét meghatározó vadászélményeit a Zólyom és Nógrád vármegye határán elterülő véghelesi erdőbirtokon szerezte, amely nagyapjának, nemeskéri Kiss Miklós honvédezesnek volt a vadászterülete. Ifjúkorában többfelé vadászott külföldön, majd Esterházy Károllyal expedíciót vezetett Szudánba. 1924-től alelnöke, 1926-tól pedig elnöke volt a Hubertus Országos Magyar Vadászati Védegylet igazgatóságának. 1942-ben jelent meg a Pátria irodalmi vállalat kiadásában a „Hivatásos vadász” című könyve. A II. világháború befejezése után visszavonult gödi birtokára, de az állandó zaklatások hatására 1956-ban elhagyta Magyarországot. Párizsban élő fiánál folytatta szakírói tevékenységét, haláláig több külföldi szaklapnak volt megbecsült munkatársa.

1974. április 17-én alakult meg a MEOE Vérehszakosztálya, amely első elnökének dr. Galamb Gábort, a Lábodi Állami Gazdaság vezetőjét választotta.

Az Országos Természetvédelmi Hivatal elnökének 290/1974. határozata egyes vadon élő állatfajok védetté nyilvánításáról rendelkezett. Ennek értelmében 96 gerincesfaj került oltalom alá. Ekkor

vált védetté a vadmacska, a nyuszt, a vidra, valamint a ma már ismét vadászható nyest és borz.

25 éve...

1999. június 26-án távozott az élők sorából dr. Bay Béla vívó, mesteredző, vadgazda. 1907-ben született Szatmár megyében, földbirtokos családban. 1932-től a magyar és a nemzetközi vívósport emblematikus figurájává, meghatározó egyéniségévé vált. A vadászat iránti elkötelezettség már gyermekkorában kialakult benne. Tízéves korától kezdve összesen nyolcvan esztendőt meghaladó időszakot töltött el a vadászatban. Számos vívó- és vadászgeneráció nevelkedett a keze alatt. Az ő nevéhez fűződik a példás vadgazdálkodásáról ismert Tuskósi Vadásztársaság alapítása, amelynek 1947-től vadász-mestere, majd 1967-től 1998-ig elnöke volt. Itt került terítékre a híres, mindkét szárán osztott középággal rendelkező gamási – vagy más néven tuskósi – bika, amelyet 1968. szeptember 9-én ejtett el egy évek óta visszajáró vendég, az osztrák papír- és indigógyáros Ernst Joachim Schausberger. A tróféát valójában sohasem nyilvánították világrekorddá, mivel éveken át várakozott – világrekord-várományosként – a hivatalos nemzetközi bírálatra. Erre végül csak három év múltán került sor: az 1971-es budapesti Vadászati Világkiállításon egyszerre bíralták a Marion Schuster által 1970-ben, Lentiben terítékre hozott bikával, amely 251,83 pontjával a 249,37 pontra értékelt gamási bika elé került a rangsorban.

Wallendums Péter

Rohanó világunkban – amelynek apró szépségeitől mi magunk fosztjuk meg magunkat – már szinte a meglepetés erejével hat, ha valaki ráér valamire, ami nem a napi rutin része. Alig-alig találkozunk a barátainkkal, egy vaskosabb könyvet már le sem emelünk a polcra, és kibúvót keresünk minden olyan feladat alól, amely nem termel közvetlenül valamilyen bevételt. „Az önkéntes munka

a társadalmi környezet gyümölcse” – tartja a mondás, úgy tűnik azonban, hogy napjainkban leáldozóban van ennek becsülete.

Hasonlóan megy ez évek óta a vadászatban is, egyre kevesebben igénylik a vadászatot körbeölelő hagyományok és kultúra megjelenését. Nem jó irányba fordult a világ, pedig ezen csak mi magunk változtathatnánk, ha akarnánk... Szerencsére azonban mindig vannak olyanok, akik nem elégednek meg ennyivel, akik többet és szebbet akarnak, és tevékenységük gazdagságát, értékeit másoknak is szeretnék megmutatni, átadni.

Ilyen gyűjtőhely a Vadászati Kulturális Egyesület (VKE) is. 1991-es megalakulása óta tevékenyen dolgozik, és kiemelt feladatának tekinti a hazai vadászati kultúra megőrzését és ápolását. Egy civil szervezet, amelynek önkéntes tagsága a végsőig elkötelezett az etikus vadászmagatartás és a hagyományok tisztelete mellett. A VKE teljes jogú tagja a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanácsnak (CIC), és munkájával elérte, hogy a magyar vadászati hagyományok felvételt nyerjenek a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére.

Részesei lehettünk az „Egy a Természettel” Vadászati és Természeti Világkiállítás 2021 megvalósulásának, és minden évben lehetőséget nyújtunk a természetfotós és képzőművész alkotóknak, hogy pályázataikon megmérethessék tudásukat, illetve alkotásaikkal több hónapig tartó kiállításon szerepelhessenek.

Országsszerte az iskolásokat megszólítva, több éve szervezzük az online vadászati vetélkedőt, amelyhez évről évre egyre több iskola csatlakozik, így egyre több általános iskolás diák mérheti fel természettel kapcsolatos ismereteit, és adhatja át tudását – sok esetben – szüleinek is. Így talán a vadászatot, vadgazdálkodást olykor torzul bemutató média hatását is sikerült csökkenteni, és hiteles, alapos információkat tehet magáévá az egész család.

Várjuk tagjaink és támogatóink sorába mindazokat, akik fontosnak tartják tevékenységünket, és büszkeséggel vállalják velünk a közösséget vadászati kultúránk megőrzése érdekében!

Vadászati Kulturális Egyesület
1163 Budapest, Cziráki u. 26–32. II/156.

Tel: +36-70/378-4040
vke@vadaszatikultura.hu
www.vadaszatikultura.hu

50 éves a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

1974. január 6-án nagy volt a sürgősség a Fővárosi Állat- és Növénykert Barlang Mozijában. Mintegy 200 ember izgatottan várta, hogy megalakíthassa a Magyar Madártani Egyesületet (MME). Az alakuló ülésen a résztvevők a Madártani Intézet külső munkatársai, az állami természetvédelem alkalmazottai, erdészeti, vadászati szakemberek széles köréből kerültek ki.

1974-ben igencsak más világ volt. Akkor egy egyesület alakításakor számos előzetesen beszerzett engedély,

előzetesen bemutatott alapszabály-tervezet kellett ahhoz, hogy egy főhatóság elvállalja a felügyeletet. Szerencsére Rakonczay Zoltán, a Természetvédelmi Hivatal rendkívül dinamikus elnöke az ügy élére állt, és nem kis küzdelem árán megkapta a párttól az engedélyt. Nemcsak általában nem alakultak abban az időben egyesületek, de a természet- és környezetvédelem már akkor is vörös posztó volt a párt számára, mivel az ilyenfajta szerveződések a rendszer ellenségeinek tekintették.

Az alakuló ülés által választott vezetőség: Középen áll Jánossy Dénes elnök, mellette balra Vertse Albert tiszteletbeli elnök, Marián Miklós alelnök, Orosz Miklós alelnök és Sterbetz István főtitkár. Jobb oldalon Radetzky Jenő, a Fejér megyei Madárbarátok körének elnöke, mellette Pátkai Imre, a Madártani Intézet igazgatója

Az alakuló ülésen a résztvevők elfogadták az alapszabályt, megválasztották az országos tisztségviselőket. Az egyesület elnöke dr. Jánossy Dénes, főtitkára pedig dr. Sterbetz István lett.

Az alakulás után nagy lelkesedéssel indult meg a szervezet kialakítása, amely területi és szakmai egységekből állt, és ma is így működik. Az akkori viszonyok között, amikor nemhogy mobil-, de vezetékes telefon sem volt a legtöbb helyen, egészen más szempontok vezérelték a szervezőket. A helyi csoportok egy-egy városban vagy kisebb tájegységet lefedve alakultak meg, míg a szakosztályok az egész országra kiterjedően tervezték tevékenységüket.

Mint ahogy azt az egyesület alakuláskori neve is mutatja, az alapítók többsége elsősorban a madarak életével foglalkozó amatőr és hivatásos ornitológus volt, ennek megfelelően az első években a tevékenységet is ez határozta meg. Ugyanakkor már abban az időben is nyilvánvaló volt, hogy a madárvédelemre óriási szükség van. Rakonczay Zoltán az előkészületek során többször is megfogalmazta, hogy a természetvédelem tömegbázisának kialakítását reméli az egyesülettől.

1978-ban, amikor az egyesület vezetői közül néhányan egy angliai utazás során tanulmányozták az Angol Királyi Madárvédő Egyesület működését, és szembesültek azzal, hogy egy nagy létszámú, jól szervezett egyesület milyen hatékonyan tud bekapcsolódni a természetvédelembe. Hazatérése után a delegáció szervezeti koncepcióváltást kezdeményezett. Legyen az MME a társadalom széles köre számára nyitott, szervezzen sok tagot, ismertesse meg a fiatalokkal a természetet és benne a

madarakat, és legyen aktív kezdeményezője és megvalósítója a madárvédelemnek, a természetvédelemnek.

Az egyesület taglétszáma ugrásszerűen növekedett. Ma már 10 000 fő feletti a taglétszám, és az ötven év alatt több mint 40 000-en léptek be a szervezetbe. Sorra alakultak a helyi csoportok, és azok néhány év alatt lefedték az egész országot. A szakosztályok országos programokat szerveztek. Kezdetekben ezek többsége faunisztikai felmérésekből – hol, milyen madarak élnek, fészkelnek –, a gyerekeknek szervezett természetvédelmi táborkból, madárgyűrzési akciók megvalósításából és a különösen veszélyeztetett és megfigyelt ragadozó madarak védelméből állt.

1990-ben az egyesület a nevét is megváltoztatta, pontosabban kiegészítette, és így lett Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület. A névváltoztatás a gyakorlatban azt jelentette, hogy már nem csak a madarak, hanem azok élőhelyei és más állatcsoportok védelme is központi kérdéssé vált.

Létrejött a kételtű- és hullóvédelmi, az emlősvédelmi és a lepkevédelmi szakosztály is.

Az egyesület kezdetektől nagy hangsúly fektetett az utánpótlás nevelésére, ennek jegyében belső tanfolyamok, képzések zajlottak. A madárgyűrzők mellett – akik szigorú feltételek között állami bizottság előtt tesznek vizsgát – táborvezetők, környezeti nevelők képzése is zajlott, és ma is vannak ilyen tanfolyamaink.

Annak érdekében, hogy a gyerekeknek a természet megismerését élmenyként tudjuk kínálni, elindítottuk a Madarász Ovi és Madarász Suli progra-

munkát. Munkatársaink az óvodákban és az iskolákban rendszeres foglalkozásokat tartanak a gyerekeknek, akik közül ma már nagyon sokan a természetvédelem vagy a madárvédelem terén dolgoznak, fontos feladatokat látnak el.

Az 1970-es évek végén a kerecsensólyom, a parlagi sas és a rétisas is a közvetlen kipusztulás szélén állt Magyarországon. A védelmükre kidolgozott és megvalósított program végrehajtása kezdetben sok kudarcra volt terhelhető, de egy évtized után megjelentek az első eredmények, az állományok fogyatkozása megállt, és elindult a lassú növekedése is. Az állami természetvédelemmel és számos térségben a vadászokkal és az erdészekkel összefogva sikerült gondoskodni a sasok fészkelőhelyeinek zavartalanágáról, téli etetésekkel azok kondíciójának megőrzéséről, és önkéntesek százainak közreműködésével a kerecsensólyom-fészkek éjjel-nappali őrzése is meghozta az eredményt. Egyre több fióka repült ki, majd a felnőtté válásuk után újabb párok alakultak és kezdtek költeni.

A felsoroltakon kívül a kék vércse, a szalakóta, a gyöngybagoly, az uhu állományának megerősítésében játszottunk meghatározó szerepet, és mindezek mellett a rákosi vipera – az egyetlen bennszülött gerincesállat-fajunk – kipusztulásának megakadályozása vitathatatlanul az MME érdeme. Ma már a viperavédelmi programot is a nemzetipark-igazgatóságokkal közösen valósítjuk meg.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozást megelőzően a Natura 2000 hálózat kijelölését megalapozó felmérésekben, a hálózathoz kapcsolódó tájékoztatói tevékenységekben az egye-

Az Egyesület a kezdetektől kiemelt feladatának tekintette a gyerekek természetszertetre nevelését

Az egyesület működteti a Magyar Madárgyűrzési Központot. Kezdetekben kartonon, majd flopin, DVD, ma pedig már nagy teljesítményű számítógépeken tárolják az adatokat

sület meghatározó szerepet játszott, illetve játszik ma is.

Mára a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 10 000 tagjával, több tízezer támogatójával, 30 helyi csoportjával és kilenc szakosztályával nemcsak a térség, de az egész Európa egyik vezető természetvédelmi szervezetévé vált.

Az egyesület megalakulás óta kiemelten fontosnak tartja, hogy a társadalom minden rétegét, csoportját elérje és felhívja a figyelmét arra, hogy ma már nemcsak a ritka ragadozó madarak vannak veszélyben, hanem a fecskék, a békák és számos lepkefaj is elvesztette állományának több mint 80%-át. Annak érdekében, hogy ismeretterjesztő tevékenységünk hatásos legyen, minden évben meghirdetjük az Év madara, az Év kététűje vagy hullője és az Év lepkeje programunkat, amellyel az iskolás gyerekektől a nyugdíjasokig, a városlakóktól a természetben gazdálkodókig igyekszünk mindenkit elérni.

Az egyesület azt vallja, hogy azok, akik a természetben gazdálkodnak vagy természet-, illetve madárvédőként tevékenykednek, összefogásra vanna „ítélve”. Ezt felismerve, az MME széles körű szakmai partnerséget ápolva törekszik természetvédelmi céljainak megvalósítására. Számos, a társágzatok szereplőivel együttműködésben megvalósított kezdeményezés, végrehajtott projekt és kommunikációs tevékenység erősíti a biológiai sokféleség védelme érdekében végzett munkánkat. Ebben a partneri hálózatban a vadgazdálkodás szereplői – és különösen az Országos Magyar Vadászkamara – mindig is kiemelt helyet töltöttek be. Akár a parlagi sas vagy a túzok állományának megőrzése céljából tett közös erőfeszítéseinket, akár a mezőgazdasági földhasználat befolyásolására tett kísérleteinket (pl. közös agrárpolitika kialakítására tett javaslat, kaszálási gyakorlati bemutató) említjük, bizton állíthatjuk: együtt többre vagyunk képesek.

Az együttműködés további szép példája volt a közelmúltban a Magyarországi ragadozó madarai és baglyai könyv megjelenéséhez kapcsolódó, a vadászkamara részéről megnyilvánuló érdeklődés és közel 1000 példány átvétele, majd a hivatásos vadászoknak történő szétosztása. Természeti értékeink megőrzésének alapja a megismerés, amihez reményeink szerint hasznos segítséget adtunk a hivatásos vadászok kezébe.

Az egyesület címermadara a túzok. Minden vadász pontosan tudja, hogy ez a csodálatos madár egykor vadászható faj volt, ma pedig a legszigorúbb védelem alatt áll, és óriási áldozatok árán sikerül csak fenntartani hosszú távon is életképes nagyságú állományát. Az agrárgazdálkodás megváltozása, a parcellaméretetek folyamatos növekedése, a felhasznált műtrágya és növényvédő szerek egyre nagyobb mennyisége, illetve a természetett növények számának drasztikus csökkenése nem csak a túzokot érintette kedvezőtlenül. Ennél a nagy testű és nagy térigényű madárnál is nagyobb veszteség érte a foglyot, amelynek nem is olyan régen még milliós állománya élt Magyarországon. Ez a példa is azt mutatja, hogy van még mit tennünk a következő 50 évben.

Haraszthy László

fotó: Fülöp Bálint

Az Országos Trófeabíró Testület beszámolója

A 2023-2024-es vadászati évben november 14-ig összesen 64, szabad területen és 14, vadaskertben elejtett gímrika, 17 őz (amelyek közül egy kertben került terítékre), 10 szabad területen és 3 vadaskertben terítékre hozott dámbika, 3 szabad területi és 4 vadaskerti muflonkos, valamint 2 szabad területen elejtett vadkan trófeáját mutatták be a területi vadászati hatóságok felülbírálatra az Országos Trófeabíró Testületnek (OTT).

Ebben a vadászati évben a tavalyihoz viszonyítva kedvezőbb volt az időjárás, ennek ellenére a 160 CIC pont feletti őztrófeák tekintetében még mindig nem értük el a pandémia előtti évekre jellemző szintet (sem mennyiségben, sem tömegben, sem pontszámban). A korábbi évekhez képest még kevesebb őz (amelyek közül egy kertben került terítékre), 10 szabad területen és 3 vadaskertben terítékre hozott dámbika, 3 szabad területi és 4 vadaskerti muflonkos, valamint 2 szabad területen elejtett vadkan trófeáját mutatták be a területi vadászati hatóságok felülbírálatra az Országos Trófeabíró Testületnek (OTT).

A felülbírálatra bemutatott gimrikák száma öröndetesen nőtt, már a

jelen beszámoló lezárásának időpontjáig meghaladta az OTT megalakulása (2017) óta évente összesen bemutatott gímtrófeák eddigi legnagyobb mennyiségét. Az egyedek korát tekintve igazán öreg bika nem került felülbírálatra az idén. A Testület megítélése szerint 17 bika érte meg a 13. életévét, azaz a 12. felrakást. A szabad területen elejtett bikák közül 7 egyed került besorolásra a középkorú korosztályba, közülük 4 szakszerűtlen elejtés minősítést kapott. A trófeatömeg 5, szabad területen esett bikánál haladta meg a 14 kg-ot, a legnagyobb esetében a felülbírálaton mért tömeg 14,28 kg volt (a képtáblákon a trófeák mellett a 24 órás tömegek szerepelnek). Bírálati pontszám tekintetében a tavalyihoz hasonlóan az idén is három bika trófeája emelkedett 250 CIC pont fölé. Az idei év érdekessége, hogy 6 gímrika trófeája az ország északkeleti részéről, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyéből került felülbírálatra, ami azt mutatja, hogy az ott élő állomány is kiváló genetikai adottságokkal rendelkezik.

Pető Zoltán
OTT tag

A 2023/24-es vadászati évben elejtett és az OTT előtt november végéig bemutatott kiemelkedő gímbika trófeák szabad területről 1-3.

Balaton-felvidéki Nemzeti Park
Igazgatóság
Zala vármegye
Főnyed, 2023.09.05.
14,22 kg; 252,33 pont

Tapsony és Vidéke
Petőfi Vadásztársaság
Somogy vármegye
Tapsony, 2023.09.08.
14,93 kg; 252,16 pont

Bóly Zrt.
Baranya vármegye
Beremend, 2023.09.02.
14,77 kg; 251,65 pont

A 2023/24-es vadászati évben elejtett és az OTT előtt november végéig bemutatott kiemelkedő gímbika trófeák szabad területről. 4-6.

Rózsamajor Vadásztársaság
Vas vármegye
Csipkerek, 2023.09.11.
12,83 kg; 247,89 pont

Bodrogközi Szafari
Vadásztársaság
Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye
Pácin, 2023.10.18.
12,29 kg; 244,33 pont

Dalmandi Mg. Zrt.
Tolna vármegye
Dalmand, 2023.09.09.
12,34 kg; 242,77 pont

A 2023/24-as vadászati évben elejtett és az OTT előtt november végéig bemutatott kiemelkedő dámbika trófeák szabad területéről. 1-3.

Gyulaj Zrt.
Tolna vármegye
Pincehely, 2023.10.16.
5,49 kg; 219,21 pont

Gyulaj Zrt.
Tolna vármegye
Tamási, 2023.10.26.
6,61 kg; 218,94 pont

NYÍRERDŐ Nyírségi Erdészeti Zrt.
Hajdú-Bihar vármegye
Gúthpuszta, 2023.10.22.
5,52 kg; 212,25 pont

A 2023/24-as vadászati évben elejtett és az OTT előtt november végéig bemutatott kiemelkedő dámbika trófeák szabad területéről. 4-6.

Vértesserdő Zrt.
Komárom-Esztergom vármegye
Császárs, 2023.10.11.
4,98 kg; 211,83 pont

NYÍRERDŐ Nyírségi Erdészeti Zrt.
Hajdú-Bihar vármegye
Gúthpuszta, 2023.10.06.
5,56 kg; 211,41 pont

Kocsolai Dám Vadásztársaság
Tolna vármegye
Kocsola, 2023.10.19.
5,75 kg; 210,74 pont

A 2023/24-as vadászati évben elejtett és az OTT előtt november végéig bemutatott kiemelkedő őzbak trófeák szabad területről.1-4.

Kállay Vadásztársaság
Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye
Kállósején, 2023.05.03.
720 g; 179,48 pont

Kittenberger Kálmán Vadásztársaság
Fejér vármegye
Csákvár, 2023.05.30.
675 g; 174,93 pont

Kossuth Természetvédő és Vadász Egyesület
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye
Jászárokszállás, 2023.08.08.
669 g; 174,38 pont

Eleki Gazdák Vadásztársaság
Békés vármegye
Elek, 2023.05.04.
641 g; 173,88 pont

A 2023/24-as vadászati évben elejtett és az OTT előtt november végéig bemutatott kiemelkedő őzbak trófeák szabad területről.5-8.

JÁSZ-FÖLD Zrt.
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye
Jászladány, 2023.04.18.
677 g; 173,03 pont

Dél-Nyugat Zempléni Vadásztársaság
Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye
Abaújszántó, 2023.08.04.
668 g; 171,73 pont

II. Rákóczi Ferenc Vadásztársaság
Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye
Miskolc, 2023.05.01.
640 g; 171,03 pont

Erdészeti Vadásztársaság
Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye
Baktalórántháza, 2023.04.24.
591 g; 169,00 pont

A 2023/24-as vadászati évben elejtett és az OTT előtt november végéig bemutatott kiemelkedő muflon trófeák szabad területről. 1-3.

Pilisi Parkerdő Zrt.
Pest vármegye
Gödöllő, 2023.09.23.
csiga hossza: jobb 89,8 cm,
bal 87,1 cm; 220,50 pont

VERGA Zrt.
Veszprém vármegye
Zirc, 2023.10.21.
csiga hossza: jobb 94,4 cm,
bal 91,3 cm; 217,60 pont

Pilisi Parkerdő Zrt.
Komárom-Esztergom vármegye
Gyermely, 2023.10.18.
csiga hossza: jobb 90,1 cm,
bal 92,8 cm; 216,05 pont

A 2023/24-as vadászati évben elejtett és az OTT előtt november végéig bemutatott kiemelkedő vadkan trófeák szabad területről.

Karádi Mg. Zrt.
Somogy vármegye
Karád, 2023.08.04.
nagyagyar hossza: jobb 20,3 cm, bal 22,2 cm; 134,95 pont

Május 1 Vadásztársaság Simaság
Vas vármegye
Nemesládony, 2023.05.06.
nagyagyar hossza: jobb 22,1 cm, bal 23,6 cm; 129,70 pont

TARTALOM

2024. évi naptár, vadászati idények	5
Tizenkét hónap	6
Dr. Jámber László köszöntője	30
A Vadgazdálkodási Főosztály válaszai a 2024 évi Vadászévkönyv dámgazdálkodással kapcsolatos kérdéseire	33
Elfér- e több dudás?	42
Új csillagok születnek	49
A gyulai dámgazdálkodás tanulságai	74
A dábika terepi bírálatával kapcsolatos gyakorlati tanácsok, tévhitek, gondolatok	78
A(z egyik) legszelídőbb szarvas	86
Új rendelet váltotta a vadhúsrendeletet	90
Az európai vadhúspiac alakulása és a hazai vadhúsfogyasztási szokások.....	92
Bemutatkozik a tájegységi fővadászok vadgazdálkodási munkacsoportja.....	102
Egy dämles ürügén - avagy: a húskímélő svéd vadászok	106
Az ólom előfordulása az élelmiszerláncban	112
Keystone	118
Az első év tapasztalatai	122
Elöttünk az utódaink	130
A magyar kürtösök diadala	134
2024-ben tízéves a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeuma	136
Kurta lista	142
Kalendárium	144
Vadászati Kulturális Egyesület	154
50 éves a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület	155
Az Országos Trófeabíráló Testület beszámolója	159

Fegyverszekrények
hangtompítóval szerelt vadász-
fegyvereknek és sportlövőknek

Kifejezetten hosszú lőfegyverek számára
tervezett belső kialakításással.

Fegyverbeállítási magasság: 1500-1600 mm típustól függően.

Alpha 10M-H

Diana Standard 7/5-H

Trófea súlya: 14,22 kg
Pontszáma: 252,33IP
Elejtés helye: Főnyed
Elejtés ideje: 2023.09.05.